

csordás jános

kívül
a körön

underground kiadó

© Csordás János, 2017
Második kiadás

Csordás János

Kívül a körön

Ha a kör bezárult, kezdj alkotni egy másikat.

„Engem nem óvnak a gondolkodás fáradalmaitól
sem szabadalmazott frázisok, sem pártoknak az útmutatásai.
És ahhoz sem érzek jogot, hogy a felfogásomat
bárkinek is a nyakába akarjam varrni.”
Eric Knight

Levél Marseille-ből

Kedves Minám,

rászántam magam, írok Neked, szót mondok. Zuhog az eső, ezt az időt használom ki levélírássra, megosztom Veled gondolataimat. Szabadjára engedem őket, megszabadulok tőlük, kikíváncsozom. Marseille-ben vagyok, a városban, amelyet romantikája okán szerettem meg. Szó szerint úzótt a vágy, hogy eljussak ide. Céloom elérésének érdekében mindent megtettem. Nem bántam meg, hogy eljöttem otthonról. Rimaszombat zsugorodott, csökkentek a pozitív történések, háttérbe szorult a tolerancia. Ugyanazok a történések ismétlődtek ugyanazokkal az arcokkal. A kör bezárult. A mostoha körülmények nagymértékben hozzájárultak szülővárosom és otthonom elhagyásához. A menekvés hasznos.

Gimnazista korom óta lenyűgöz a mediterrán tájegység olvasmányaimnak és a filmeknek köszönhetően; a mi korosztályunk francia filmekben nőtt fel, leszámítva az amerikai westerneket és a német indiánfilmeket. Évtizedeknek kellett eltelnük, míglen ide kijutottam.

Eleinte honvágy gyötört, de legyőztem az érzést. Napjaimat hasznos cselekvéssel töltöttem ki. Tizenkét, tizenhat órát dolgoztam, mellékes munkát vállaltam, hogy elég pénzt keressek. A kikötőben húszórás pluszmunkával annyi pénzhez jutottam, mint otthon egy hónap alatt a hivatalban! Nem semmi! Megszoktam az ittlétet: van munkám, jövedelmem, lakásom, tengerre néző garzon a Régi kikötő közelében, ennél többet nem akarok. Most nyolc órát dolgozom, vállalom jövedelemkiegészítő mellékést, ha utazni szeretnék. A nyelvvel nincs gondom, megtanultam a német és a francia nyelvtan

alapjait, hasznosíthatom nyelvtudásomat. Nemrégiben buszon átruccantam Cassisba, felkapott tengerparti üdülő, regényekben olvastam róla. Nem fogod elhinni, kibe botlottam bele! Ifjúkorunk elsőszámú színészbálványába, Alain Delonba! Tátva maradt a szám, legyökerezett a lábam! Nem mondtam volna rá, hogy túl van a hatvanon. Az első filmje, amelyet láttam, A fekete tulipán volt. Egymás után kétszer néztem meg. Meg kell említenem, a kedvenc Delon-filmem a Kalandorok, nincs párja! Ezt együtt láttuk...

Bizony, az ifjúkor! Sohasem fogom magamat úgy érezni, mint a hatvanas évek végén és a hetvenes években. Gondnélküli évek voltak! Mondják napjainkban, hogy 1989 után köszöntött be a szabadság. Olyan emberek hangoztatják és népszerűsítik a közhellyé lealacsonyított, semmivel nem pótolható életérzést, akiknek nincs fogalmuk a valódi, nagybetűs szabadságról. Korlátok közt élnek, kísérti őket a múltjuk, takargatnivalójuk van, őszintétlenek, a hazugság, a politika, az érdek és a pénz tartja valamennyiüket a felszínen. Meg a sajtó és a botrányok! A hazugság előbb-utóbb kiderül, példák bizonyítják, idő kérdése. A politika kétségtelenül jól jövedelmez, de hosszútávon belebukhat bárki, aki saját zsebre politizál. A pénz boldogíthat, pénzzel meg tudsz venni bármit és bárkit, ám ez álszabadság, pótcselekedet, a jólét fitoktatása. Ideiglenes állapot, mely átalakul vagy megszűnik. A miniszter, a képviselő egyszer hétköznapi emberré válik, eljön az idő, amikor azt sem fogják tudni, kicsoda az illető. Egyedül a szegénység és a reménykedés nem szűnik meg, e két állapot örökösen lesz, amíg világ a világ. Amiképpen lesznek milliomosok, akik az Istenük képét a bankókon látják. Korona, euro, lyukasgaras, mindegy. Két ember közül az egyik úgy válik gazdaggá, hogy átgázol a másikon, kihasználja őt. Vagy eltiporja. A szabadság érzése pénzzel aligha szereshető meg. A szabadság érzése belülről fakad, az emberi szellem mélyéről. A szabadság érzése isteni

szikra, amely lángra gyúlhat. Akinek anyagi félténivalója van, nemigen szabad ember, kötődik a vagyonához, ha gyarapítani vagy megőrizni óhajtja azt. Az ilyen halandó a szabadságát a pénzében látja. A szabadság nem pénzbedobós automata! Vedd példának a milliomosokat és a sztárokat! Őrzik, kíséretik őket, mint a rabokat a börtönön kívül. Vajon szabadok ők? Egy idő után idegileg felőrlődhetnek a szabadságérzet hiánya miatt! Talán megelégedettebbek lennének, ha a kutya se törődne velük! Ki tudja.

Velem itt tényleg a kutya se törődik. Idillikus állapot! Szabadidőmben gyalogosan járom a várost, nézelődöm, elkeveredek az emberek színes kavalkádjának az áradatában. Buszra, metróra szállok, tolongok, sort állok, hogy messzebbre jussak. Áthajóztam If szigetére, fél napra Monte Christónak képzelhettem magamat. Bent a várban mondogattam fogcsikorgatva: Danglars, Fernand, Villefort – helyett: Szőke, Vastag, Brindza... A Régi kikötőt, a környező utcáit kezdem megismerni, a bisztró pincére köszönt, ha reggel kávézni megyek.

A magány, a környezet, az ismeretlen megismerése erőt ad, energiával töltődöm fel. Nem szólítgatnak le az utcán jelentéktelenségek okán, nem érdeklődnek a hivatali dolgok iránt, nem panasolja el a sérelmeit senki, nem okoskodnak egyesek mérföldes butaságaikkal; békén hagynak. Nem akaszkodnak rám az egykori képviselők, kik életük végéig hiszik magukról, ők az elhivatottak a közügyek orvoslásában (a danglars-ok, fernand-ok, villefortok); nem látogatnak irodámban a zavart elméjű, alattomos, szolgálalkú emberkék, hogy mások utasítására zaklassanak; nem állnak elélem az utcán a világ leglustább pasasai, akiknek nincs egyéb gondjuk, minthogy a főtéren lebzseljenek. Nem hiányoznak az aktuális főokosok. Be kell valljam, magam miatt menekültem el otthonról. Egészségem megóvásának érdekében.

Nem bírom azokat, kik előszeretettel zaklatnak másokat, kik hátbatámadnak, ha eltérően vélekedsz valamiről, ha túlléped az általuk vakon elfogadott normák határait, amit az egyetlen helyes módszernek minősítenek. Belegázolnak mások magánéletébe, barátságosan viselkednek, a közeledbe férkőznek, levakarhatatlanok, érdeklődnek, telefonálgatnak, szívességeket kérnek, piszkálgatnak, szipolyoznak. Azután keresztbe tesznek, hátramoszdítanak, provokálnak, mocskolódnak. Tele van velük a közélet, megtalálhatóak a lakóbizottságokban, az önkormányzati bizottságokban, ők a hangadók, az irányadók, a bennfentesek, a buzgómócsingok, az érintetlenek. Öreg korukra se nyugszanak, hajtja a vérük. Nem csoda, máshoz nem értenek, évtizedekig így módon éltek, ezért kaptak jutalmat. Ők a diktatúra „végtermékei”. Számukra rendszerváltás nem létezik, fogalmuk sincs a megváltozott társadalmi viszonyokról, a klasszikus polgári demokrácia mivoltáról, a valódi liberalizmus lényegéről. Ha hallottak róluk, elferdített formáiban ismerik, ahogy a pártiskolázásokon beléjük sulykolták mint elvetendő rosszat. Jobb, ha az ember levegőnek nézi őket.

1989 nem a szabadságot hozta el nekem, azelőtt is szabadnak éreztem magamat, hanem a várva várt észszerű hétköznapi esélyek hiányát. Rimaszombat kisváros, a rendszerváltás keveseknek kedvezett, akik tehették, nagyobb városba vagy külföldre mentek. Helyettük jöttek mások, nekik Rimaszombat azt nyújtotta, amit a rimaszombatiaknak Kassa, Nyitra, Pozsony. Otthon becsületesen nem lehet megélni. Igazad volt, amikor Pozsonyba költöztél!

Nos, mára ennyit. Az eső elállt, kisütött a nap. Kisétálok a rakpartra levegőzni, magamba szívom a tenger illatát, iszom egy sört, eszek egy bouillabaisse-t!

Ölöllek. Írj.

NB. A mellékletben küldöm az ígért novellákat, elbeszéléseket.

VALÓSÁG

„Semmi sem az, aminek látszik.”

Feketelistán

„Annak, ami van, nem biztos, hogy úgy kell lennie.”

[1]

Már nagyon untam a munkahelyem légkörét, már nagyon untam a feletteseimet, főképpen a főnökömet. Egy kiállhatatlan, jellemtelen, iszákos alak ő. Elegem lett mindenből, változásokra vágytam, ki akartam kerülni az építőiparban eluralkodó fertőből. Hajtott valami, ami cselekvésre sarkallt. Megelégteltem az anyagbeszerzéssel járó napi gondokat, a kora hajnali ébredéseket, a kiszállásokat, a zötykölődéseket az autókban. Élveztem az utazásokat Zsolnára, Mártonba, Eperjesre, Kassára, Nyitrára, Csehországba, kedvem tellett az ismeretlen helyek megismerésében, de amikor rosszabbodtak a munkahelyi körülmények – holott az emberi tényező hatására javulhattak volna –, minimumra csökkentettem a szükséges kiszállások számát, bár ilyenképpen is hetente kétszer kiutaztam. A feletteseim elvárták, viselkedjem modernkori rabszolgaként, ne mondjak nemet és ne mondjam ki a véleményemet. Cselekedjem akként, amiként ők előírják. Az ilyesmi nekem sohasem tetszett; nem válok olyanná, amilyenné át akarnának nevelni. Nem adtam meg nekik az esélyt! A munkahelyemet munkahelynek tartottam, nem szocialista átnevelő intézetnek. Ha valakinek nem tetszik a személyem, zavarja a fiatalságom, az az ő gondolja. Nem munkahelyi vétség! Nem éreztem sürgető vágyat annak elérésére, hogy másoknak megfeleljek. Feleljenek meg az egyivásúak. Elsősorban a munkám maradéktalan elvégzése volt a célom.

Egy idő után nemet mondtam mindenre, készakarva

engedetlenné váltam, óhatatlanul magamra vonva a figyelmet. Ettől fogva a főnököm – egy Kovanek nevű ember hétosztályos végzettséggel – többet ivott a kelleténél, az ő főnöke pedig – Gerbert, a pöffeszkedő alak, ki túlbecsülte önmagát – egyre ingerültebb lett miattam és a főnököm miatt, és ha meglátott, görcsbe rándult a szája. Mindketten kizárólag hivatalosan érintkeztek velem, telefonon, cédulákon, cetliken, fecniken osztogatták fölösleges instrukcióikat. Feljavult a közérzetem, megmagyarázhatatlan erőt éreztem magamban. Tettem a dolgomat: irányítottam a magam munkáját. Felrúgtam az évtizedek óta megváltoztathatatlanul hitt munkastílust.

Az igazgató hamar beavatkozott. Valakiknek referálniuk kellett rólam, kétségtelen. Beindult a masinéria, megfellebbezhetetlenül győzött a kikezddhetetlen, sziklaszilárd, megreformálhatatlan bolsevik prekoncepció! Először a munkahelyi szakszervezet pártfüggő fegyelmi bizottsága hívatott. Négy kőműves és egy üveges alkotta az ítélkező bizottságot. V. Jano, a munkahelyi szakszervezet elnöke ismertette az álláspontjukat. Rövid tényállás volt, konkrétumokra támaszkodott. C., aki azért lett párttag, mert a tagság előnyökkel járt, durván megfeddett, hogy elbocsátanak, ha ellentmondok a feletteseimnek.

– Nem maga az igazgató – feleltem –, a cselekedeteimet meg bízzák rám, és akárki ne adjon nekem tanácsot...

Neveltségesnek tartottam a vásári jellegű, bornírt ceremóniát, felálltam, megköszöntem, hogy időt szakítottak rám és félbehagyták építőjellegű munkájukat. Távoztam, és rájuk csaptam az ajtót. Zokon vették, hisz nem mondták, hogy távozhatok.

Stück, a bérelszámoló osztály nyugdíjazása előtt álló joviális főnöke, aki sportot űzött a kíváncsiszkodásból, a folyosóra sietett, hogy kielégítse szenvedélyét. Amikor megpillantott, fülig érő vigyorral megkérdezte: – Letolták?

Mondtam, hogy igen.

– Helyes, hogy rájuk csapta az ajtót. Nem kell félnie, hogy lehull a vakolat, tapéta van. – Stücker tagadhatatlanul szimpatizált velem.

Másnap arról pusmogtak, hogy faképnél hagytam a fegyelmi bizottságot, megsértettem a szabályokat, nem tisztelem a tagjait és rájuk csaptam az ajtót. Téma lettem, a szakmunkások megszólítottak, elbeszélgettek velem.

Az igazgató délelőtt tizenegykor hívatott. Aznap reggel nyolctól tizenegyig az ügyemről értekezett a vállalati vezetőség szűkebb köre. Állítólag ennyi időt és energiát még nem fordítottak alkalmazottra a vállalat fennállása óta.

– Maga híres ember lesz – toppant elém Stücker, mikor az igazgatói iroda felé mentem –, ne hagyja magát. Előbb figyelmesen hallgasson, és a legvégén, ha mindannyian kiordították magukat, mondja ki a véleményét. De nehogy megemelje a hangját! Maga higgadt ember, mosolyogjon.

Belépve az igazgató irodájába, az igazgató, kit Stücker és egy pár munkatársa találóan Napóleonnak „titulált”, rám ordított. Hajlamos volt túljátszani a szerepét, igazgatóként eleget kellett tennie az elvárásoknak. A helyiségben ült két balfék helyettese, Gerbert és Juló, a két kreatúra, kitöltve a kötelező formációt. Izzott a levegő a felérendeltség magaselvű elvtársi szentháromság kisugárzásaitól.

– Mit gondol maga, hogy azt tehet, amit akar? – kezdte fagyosan harsány hangján az igazgató igazgatói székében ülve. Aki nem ismerte, úgy hihette, hogy kiabál, ha beszél. – Nem hallgatja meg a felettesei utasításait, figyelembe se veszi a fegyelmi bizottságot... – És mondta egyvégtében.

Senki sem kínált helyet. Amíg az igazgató szónokolt, leültem a tárgyalóasztalhoz, átellenben Gerberttel és Julóval, mégsem fogok a kedvükért álldogálni. Nem voltam újonc a vállalatnál, tizenkét éve dolgoztam. Meghallgattam a monológjukat.

Gerbert szája habzott a dühtől, legszívesebben félbeszakítottam volna. Valótlanságokat állított, de túrtőztettem magamat. Sztoikus nyugalmam imitált volt. Gyűlöltem ezt a karizma nélküli embert, gyűlöltem a pofátlan modorát. Akik egy náci tiszthez hasonlították a külseje és a hanghordozása miatt, azoknak igazat adhattam. Ugyanaz a megvetés biggyedt mindvégig az arcára. Julo erélyes bírálattal huzakodott elő; megtehetette, a helyi pártszervezet elnökeként beleszólhatott bármibe. Rá nem haragudtam, mitugrász, kotnyeles akarnokra nem haragszik az ember.

Az igazgató produkált egy kötelező vezéri szónoklatot, azután megkérdezte, mit hozok fel a mentségemre. A beszéd eleve készen állt a tarsolyomban. Hátradőltem a széken, mélyet lélegeztem. Félelem rándította össze a gyomromat. Letagadhatatlanul az inkvizíció karmaiba sodródtam. Önmagamot kellett megvédenem hármójukkal szemben. Gerbert lekezelően mért végig, majdnem olyaténképpen, mintha főbenjáró bűnt követtem volna el. Csuhasznak el tudtam volna képzelni a rohadékot... Évek óta nem igazodtam ki a magatartásán, változott, akár az időjárás, mindenkinek fárasztotta az elméjét. Nehezen viselte el, hogy a beosztottjainak magasabb a végzettsége és a műveltsége. A legszűkmarkúbb vezetőnek tartották a vállalatnál, tőle fukarabb emberrel nem találkoztam. Jellembeli ingadozásai akkoriban kezdődtek, amikor Évát, a fiatal mérnöknőt nevezték ki beosztottjainak sorába osztályvezetőnek. Évával, ki Prágában, a Károly Egyetemen végzett, sokszor összezördültek, többnyire Évának kellett visszakoznia. Nézeteltéréseik gyakran rossz végeredményt szültek a munkájukban.

Mondanivalómat halkan kezdtem, megválogattam a szavaimat:

– Feltehetően ha én is iszákos és hanyag lennék, mint Kovanek, most nem ülnék itt. De mivel a munkámat pontosan

végzem az elképzeléseim szerint, és megvetem az alkoholt, kilógok a sorból. Ám ne higgyék, hogy a végtelenségig parancsolgathatnak, mert nem úgy ugrálok, ahogy Kovanek vagy valaki elvárna... – Gerbertre sandítottam, miatta ültem itt, majd folytattam: – Kovanek huzamos ideje alkalmatlan, az ő cselekedeteit tolerálják, engem viszont zaklatnak. Ha a munkámat kifogásolják, tessék, tárják fel a tényeket! Én dolgozom, nem iszom munka közben! Ha hibáztam, ha valamit elrontottam, ha loptam volna, bizonyítsák rám. Állok elébe! De hogy hogyan dolgozzam, azt ne azok mondják meg, akik az íróasztaluknál ücsörögnek!

Az igazgató arcszíne megváltozott, vörös lett, mint a rák, és hogy ne fajuljon a „kihallgatás” vitába, egy intéssel lecsendesítette Gerbertet és Julot. Gerbert nem tudta fékezni indulatait, testbeszéde árulkodott. Julo a fejét kapkodta, a szája úgy mozgott, mint a partravetett halé.

– Rendben – bólintott az igazgató. – Ez minden!

Elhagytam a hegemonia irodáját, levegőre vágytam. Üresség borított be, mérges voltam. Fejjel mentem a falnak! De megtettem... E tény elkönyvelésével lehiggadtam.

Kovanek délután berúgva fetrengett az irodájában. Utánam őt is hívatta az igazgató, megkaphatta a magáét. Tisztában volt vele, hogy hétosztályos végzettségével addig lehet osztályvezető, amíg a párt támogatja, amíg eleget tesz felettesei kívánalmainak – és amíg az igazgató fia építkezik. Ez utóbbi ok kapcsán védelmezte őt az igazgató és kompániája!

– Ha valakinek mindent szabad – mondta Stück körmönfontan –, az nem azt jelenti, hogy tehetséges káder, hanem, ezt jegyezze meg: hogy az ügyeletes vezér őt pártfogolja.

1989-ben érezni lehetett, hogy történnie kell valaminek. A változás szele a levegőben lappangott, csehországi kiszállásomkor Brünmben megtapasztalhattam.

A Néhány mondat című felhívás, melynek a szövegét hivatalosan nem terjesztették, országsszerte visszhangot keltett. A „visszhangot” mesterségesen idézték elő politikai megfontolásból. A pártállam mozgósította járási apparátusait, hogy széleskörű és hangos tiltakozási hullám jöjjön létre a felhívás ellen. Arra vigyáztak, hogy a szöveg a sajtóban ne legyen olvasható!

A munkahelyemen az igazgató felsőbb ukázra, körlevélben elrendelte, hogy egy napon (nem emlékszem melyiken, a dátumot nem jegyeztem be az asztali naptáramba) a dolgozók az aláírásukkal tiltakozzanak a felhívás ellen. Aznapra szabadságot nem lehetett kivenni. Rimaszombat nagyvállalatainak az alkalmazottai szigorú kényszer hatása alatt, munkaidőben, tervezett időpontokban egyöntetűen elvonultak a pártépületbe. Aláírásukkal tiltakoztak egy számukra ismeretlen szöveg ellen pusztán azért, mert azt mondták nekik, így helyes. Senkinek sem jutott eszébe, vagy csak keveseknek, hogy ildomos volna elolvasni, mit tartalmaz a felhívás...

Előttünk a Magasépítő Vállalat alkalmazottai „tiltakoztak”. Mi tömött sorban várakoztunk mindaddig, amíg délelőtt tíz órákor be nem nyomultunk az épület tágas előterébe.

A pártépületben hívatlant az előtérnél tovább nem engedtek. Meg sem szimatolhatta, hogy az itt működő büfében magyarországi téliszalámi és további hiánycikk kapható. Ismerős párttagok által az orvosok innen vásároltak, ha ingyencségekre vágytak. Jómagam, mások tévedése okán: fiatal orvosnak véltek, az 1980-as évek elején mehettem be a büfébe, és álmélkodhattam.

A vaskos könyv lapjain aláírások díszlelegtek, a könyv egyik felét teleírták. Úgy határoztam, az én aláírásom nem lesz benne

a könyvben. Eltettem a tollamat és elléptem az asztaltól.

– Te nem írod alá? – kérdezte az utánam jövő.

Azt feleltem: – Majd ha elolvastam a „néhány mondatot”...

Elolvastam; a HVG egyik régebbi száma hozta le. A felhívásban kivetnivalót nem találtam. Sőt!

November 27-én az országban kétórás sztrájkot hirdettek. Rimaszombatban a középiskolákból, amelyekben az igazgató engedélyezte, a diákok délben kivonultak az utcákra. A munkahelyeken beszüntették a munkát. A vezetők rangos része félt mutatkozni vagy kimenni, a falakon belül maradtak.

Aznap úgy döntöttem, megjelenek az irodában, de nem dolgozom. Tizenegy órára Kovane a hasonszőrű szaktársaival lerészegedett, elvonultak a raktár mélyére kollektív szellemben inni. A vállalati vezetőség csendben visszahúzódott, mindenki oda mehetett, ahova akart.

Délután Losoncra utaztam. Előbb azonban kibaktattam a Piac térre. A tér körüli utcák járdáin gyülekeztek az emberek, nem a téren, a szónokok ideiglenes emelvénye, egy traktorhoz csatolható utánfutó előtt, oda kevesebben merészkedtek. Némi okuk volt rá, nemkívánatos elemek ittasan kötozködték az odaérkezőkkel. Elballagtam onnan, leálltam a járdán bémésködni, maradt időm a busz indulásáig. Az emberek kérdegettek, véleményt nyilvánítottak. A többség nemigen értette, mi az, amiért ki kellene állniuk.

Losoncon délután négykor csúcsosodott ki a tüntetés. A járási nemzeti bizottság előtti téren gyűlt össze a tömeg, nyoma sem volt félelemnek, provokációnak. Szónokok követelték a helyi vezetők lemondását, demokratikus változásokat és béremelést sürgettek a munkahelyeken, különösen az államigazgatásban és a kórházban.

A rendszer elleni tüntetés felhevített, felfokozott lelkiállapotban lebegtem, elrugaszkodva a földtől a „felszabadultság” rohamában. Ez ideig a kötelező május elseji

ünnepeken tömörültek ennyien, a diákságnak éljeneznie és központilag megfogalmazott jelszavakat skandálva kiabálnia kellett. A helybeli kommunista fejesek integettek a tömeg felé, amely az 1980-as években ügyet sem vetett rájuk.

A novemberi politikai események megindokolására a kommunista párt munkahelyi szervezete nyilvános pártgyűlést hirdetett, részt kellett venni rajta. Az igazgató előzőleg külön felhívta az osztályvezetők figyelmét, hogy a beosztottjaik jelenjenek meg hiánytalanul.

Az igazgató expozéja után Julo, a munkahelyi pártszervezet észlénny-elnöke vette át a szót. Terjengősen ecsetelte betolakodó hangján a párt érdemeit, azt hangsúlyozta, amit olvasni lehetett a napilapokban: a reformokat maga a kommunista párt indította, „puccs” nem lesz, az államapparátus szilárd, megbirkózik az akadékoskodókkal, a belső ellenséggel, eddig is megbirkózott velük (1968-ban baráti segítségnyújtásra a szovjet hadsereget hívták be az országba a Prágai Tavasz leverésére, mormoltam magamban), átmeneti időről van szó stb., stb. A pártközpontról származó, naprakész sablonszöveget olvasta fel.

Végül izzó hevében feldúltan kijelentette a tapló:

– Ja v žiadnom prípade nesúhlasím és demokráciou!¹

Kijelentése meredeknek tűnt, elképedést váltott ki.

Hangosan megjegyeztem: – Akkor mivel értesz egyet? A diktatúrával? Vagy a fasizmussal?

Vita robbant ki, felszólaltak a bátrabb vezetők, bírálták a párt túlkapasait, diktatorikus módszereit. A lényegert – a személycserék szükségességét a vállalatnál – elhallgatták, tisztségük került volna veszélybe.

A tél folyamán a magyar televízió egyenes adásában közvetített romániai események sokkolták a nézőket, a diktátor kivégzése előrevetítette a történelem alakulását. És az év végén

¹ Semmiképpen sem értek egyet a demokráciával!

megdőlt a kommunista idea és egyeduralom Csehszlovákiában is.

Munkatársaimmal az irodában a statisztikai kimutatásainkon dolgoztunk, közben szólt a rádió: élőben közvetítették Václav Havel köztársasági elnökké választását. Egyértelművé vált, hogy Havelt elnökké választják, úton-útfélen erről elmélkedtek. Az új köztársasági elnököt ábrázoló színes képet meg lehetett vásárolni a könyvesboltokban, az előző napon én is vettem két darabot. Az egyik összetekerve lapult dolgozóasztalom legalsó fiókjában.

A gyöngéd forradalomig távol tartottam magamat a politikától. 1989 végén, a politikai események felgyorsulásakor szembesültem azzal, hogy részese lehetek valaminek. Óriási energiamennyiség halmozódott fel bennem, duzzadt a tenniakarási vágyam. Megfelelő mozgásteret kerestem tevékenységemnek. Egyrészt ezek a tényezők sarkalltak a cselekvés irányába, másrészt izgatott a megváltoztathatatlanak kimondott állapotok megváltoztatása, a menet, amellyel célt érhettem. Motoszkált bennem polgárpukkasztási és elvtárspukkasztási kényszer is.

Ekkortájt olvastam George Orwell könyvét, az Állatfarmot. A magyarországi Európa Könyvkiadó adta ki, Rimaszombatban 1989-ben egy árva példányát árusították, szerencsémre megszereztem. Fél évvel korábban ugyanez esett meg Anatolij Ribakov Az Arbat gyermekei című regényével, melynek a Sztálinról és a fogorvosáról szóló egyik részletét a Rakéta Regényújságban leközölték. Orwell a művében mesterien ábrázolja a szovjet típusú diktatúra ideológiájának legmarkánsabb jegyeit. Az olvasmány élesebben rávilágított a valóságra; a munkahelyemen teremtődtek olyasféle szituációk, mint a könyvben.

Észszerű fejlődést reméltem, bíztam a tisztességben. Nehezteltem azokra, akik kívánnak, akik különböző okokra

hivatkozva taktikáznak; a pillanat nyújtotta lehetőség jelentette a kihívást, vitt előre és éltetett. Ha valamit helytelenül tettem, levontam a kellő tanulságot harag és letámadás nélkül, és azontúl nem érdekelt az eset.

Délfelé járt az idő, amikor 1989. december 29-én Václav Havel a prágai vár Ulászló termében, a cseh királyok egykori termében letette az esküjét. Az irodában munkatársaimmal hallgattuk a közvetítést. K. Vlado, az ötvenes éveit taposó párttag nem érte fel ésszel, hogy a kommunista rendszer bárhol összeomolhat és hogy egy drámaíróból lehet köztársasági elnök is; ő vakon hitt, hazug propagandának vélte az ilyesmit. M. Laco, a pártonkívüli, legidősebb munkatársunk, az orra alatt mosolygott. N. Zoli, kit Kovanek utódlására jelöltek ki, szorgalmasan dolgozott. Ha véleményt nyilvánított, négy szemközt vagy baráti körben tette, és arra törekedett, hogy mindenkivel jó viszonyt alakítson ki. Ő volt közülünk az, akinek haszna származhatott volna, ha Kovaneket eltávolítják a funkciójából.

Szemben a bejáráttal, a hátam mögött a falon függött Gustáv Husák arcképe. Ilyen kép lógott a vállalat irodáiban, és mindenütt az országban, ahol kötelezővé tették. Felálltam, odasétáltam a falhoz, levettem onnan. K. Vlado felháborodásában fulladozott, de nem szólt egy mukkot sem. A képet a kiszálláson levő munkatársunk üres asztalára helyeztem, hátával felfelé, és kiszedtem belőle a Gustáv Husákot ábrázoló nagyméretű fekete-fehér fényképet. A szekrény mögé csúsztattam be, és tisztelettudóan kijelentettem: – Most már itt a helye.

Elővettem a fiókomból a Václav Havelt ábrázoló színes fényképet, méretei megegyeztek az elődje fényképének méreteivel, beillesztettem a keretbe.

– Na – mondtam elégedetten –, végre nem egyszínű! – És a képet visszaakasztottam az eredeti helyére. A takarítónőnek

illett volna megtisztítania az üvegét a légypiszoktól.

Mikor leültem a dolgozóasztalomhoz, kinyílt az ajtó, betoppant az igazgató. Hozzánk olyankor jött, ha kellett neki valami.

Sose felejttem el a közjátékot. A szemközti falon megpillantotta Václav Havel köztársasági elnök színes képét, és a lába a küszöbön a földbe gyökerezett, a teste mozdulatlanlanságba meredt, szólásra nyitott szája tátva maradt. A látottak megbénították. Megfigyeltem, munkatársaim kínjukban összezsugorodtak, várták a letolást. Az igazgató úgy tett, mintha észre sem vette volna a cserét, ámde sokatmondóan rám nézett. Gondolhatta, csakis én követhettem el, a többiekéről ilyesmit nem tételezett fel. Tudta, ebben az esetben nincs mit tennie, végzetes hibát követne el, ha emiatt megszólna!

Az új köztársasági elnök színes képét még a vállalati étkezdében helyezték ki, máshol vagy levették Husákot, vagy otthagyták az eredeti helyén. Az igazgató irodájában a kép helye virított a falon. A politikai elmaradottságra utalt, hogy a titkárság irodájában a polcokon sorakoztak Sztálin szlovák nyelvre lefordított művei húsz megfakult szürkés kötetben.

1990 elején az alkalmazottak a nem várt megvilágosodás futótüzeiben leadták párttagsági igazolványukat. A vezetők, akik „szakítottak” a kommunista párttal, azt remélték, más emberekké válhatnak. Tagsági béklyóiktól ugyan egyik percről a másikra megszabadultak, viszont nem váltak más egyéniségekké, tudásállapotuk nem módosult; kaphatóságuk, simulékonyságuk, hiszékenységük lepleződött le a mindenkori érdekek mentén kínálókozó szerepvállalások terén.

A párttagok, pártonkívüliek arcán közömbösséget, félelmet, bizonytalanságot észleltem. Senki sem sejtette, mi várható, mire kell felkészülnie az embernek, hogy a pozíciója megmaradjon. Egyesek aljasabbnál aljasabb eszközökhöz nyúltak. Némelyek arcára mosoly ült ki, azokéira, akiknek nem volt

elkötelezettségük a párttal és az elvtársakkal szemben, vagy azokéira, akik munkatársuk bukását várták. Őszintén kezdtek beszélni, heccelődtek egymással. De csupán beszéltek, cselekedni nem mertek.

Az igazgató dédelgetett álma szertefoszlott. Az előző években a nagyvállalatok teljhatalmú vezetői a háttérben azon serénykedtek, hogy a kommunista párt hatékony segítségével maguk közt szépszerével felosztják és kisajátítják Rimaszombat főterének műemlék épületeit, melyekbe beköltöznek családotul. A terv kiszivárgott, nem sikerült eltitkolniuk. Az igazgató a legpatinásabb épületet „harcolta” ki, és erről említést tett pár ember füle hallatára. Szerencsétlenségét tetézte, hogy a kommunista párt egyeduralkodója e nagy vágyálom elérése előtt szűnt meg.

Kovanek reggelente részeg volt, emberhez nem méltóan kommunikált. Parancsolgatott azt hangsúlyozva, hogy huszonhét éve ő a főnök, és az marad, a párt hatalma szilárd, nem lesz forradalom, a kommunistákat nem fogják felakasztgatni, mint 1956-ban Magyarországon, a terror elképzelhetetlen, az oroszok nem engedik. Józanul nem emlékezett arra, mit mondott, mit követett el részegen, és nevetségessé vált munkatársai előtt. Közben a raktárból lába kelt egy gázkazánnak és harminckét tekercs hőszigetelőanyagnak. Kovanek vitte haza az építkező legidősebb fiának.

Felettesei nem akartak összeakaszkodni vele, nem rótták meg őt, hogy mérsékelje magát, ne járjon az építkezésekre maradékanyagokat pakolgatni építkező fia részre, elsiklottak a bűnei fölött. A munkaértekezleteken Gerbert óvatosan kezelte a témát, burkoltan utalgatott a nemkívánatos jelenségekre, hímezett-hámozott, konkrétan azonban nem mondta ki, amit ki akart mondani. Kovanek az értekezleteken nem vett részt, kiszállásokat eszközölt ki magának. Gerbert kötelezte őt a részvételre, ezért a későbbiekben megjelent. Pironkodva lapult

a széken, mint egy csecsemő, ki bekakált. Aztán újfent formába lendült: össze-vissza hazudozott, nyíltan vitte el az anyagot és továbbra is rendületlenül ivott. Otthonról literszámba hordta a szilvóriumot, az irodája előtti folyosó bűzlött a jellegzetes szagtól. Rabiátus iparlovag vált belőle, érzekelte a támaszt a háta mögött az igazgató személyében. Ilyen alaphelyzetből áthághatta a határokat.

Gerbert arcán hónapokig nem lehetett mosolyt felfedezni, vonásai megmerevedtek, alvajáróként közlekedett a folyosókon, nem szólt senkihez, az üdvözlést sem fogadta. Kovanekkel – az ámokfutóval – sehogyan sem vergődött zöld ágra. Egykoron neki is kellett segítség tőle, nem fordulhatott ellene; inkább összepréselt ajakkal, önmagába zárkózva eltúrta beosztottja fékevesztett viselkedését. És a folyosónak szilvóriumtól bűzlő szakaszát elkerülte. Az élettelenség felé haladó, talpon mozgó csődtömeg-vezetővé vált, maradék személyisége elmorzsálódott, akár egy többnapos zsemle, ha rálépnek.

Decembertől, hogy csillapítsam elhatalmasodó közéleti, politikai információéhségemet, naponta elolvastam a hazai magyar nyelvű napi- vagy hetilapokat, ragadozóként csaptam le az új sajtótermékekre, a magyarra, szlovákra egyaránt, kiszűrtem az útmutató híreket. Az újságokat elraktam, nem dobtam el. Január végén írták meg, hogy a Független Magyar Kezdeményezés, az 1939 utáni első hazai magyar politikai mozgalom alapító tagjai január 20-án, szombati napon kerületi tájékoztató gyűlést szerveznek Füleken. Elhatároztam, elmegyek.

Másnap kora reggel vonatra szálltam. Füleken éltek rokonaim, ismertem a kisvárost. Az előadóterem zsúfolásig megtelt fiatalokkal, középkorúakkal, nyugdíjaskorúakkal a Nagykürtösi, Losonci és Rimaszombati járásból. Jöttek újságírók, felszerelésükről lehetett rájuk ismerni, árulkodott a nyakukban lógó fényképezőgép. Rimaszombati ismerősökre botlottam,

kettejüknek a jelenlétén kissé meghőkölttem.

A politikai előadás-sorozat másságával, fiatalosan berobbanó újdonságával lekötötte a figyelmemet. Nagyszerű embereket ismertem meg, közérthetően megfogalmazták mindazt, amit a könyvekből, filmekből, hallomásból kiéreztem: az egyén szabadságának, a szólásszabadság, a demokrácia és a többpártrendszer lényegét a liberalizmus keretein belül. A liberalizmus a szocialista társadalmi rendszerben nemkívánatos kapitalista-jellegű jelenségnek minősült, senki sem magyarázta el a nyilvánosságnak eltérő szemszögből a klasszikus értelmezését. A liberalizmust a diktatúrában élő embernek egyféle megközelítésből, a kommunista szellemiség színvonalán „kellett” ismernie. Az volt a legelfogadhatóbb, ha nem ismerte, nehogy megfogalmazódjanak benne a meglévő egyéni szabadságának tényleges értékei. A liberalizmust ellenzők – a diktatúrához szoktatott emberek, kikbe beivódtak, betokosodtak a kollektivista eszmék – a legalapvetőbb jogot: a személyes szabadságot ellenzik. A személyes szabadságból építhető fel, rakható össze a politikai elkötelezettség irányvonala; az egyén eldöntheti, marad-e liberálisnak, vagy nacionalistává, szocialistává, konzervatívává, esetleg ezek keverékévé válik. A kollektivista eszméket vallók vedlenek át nacionalistákká a polgári demokratikus társadalmakban, gondolkodásmenetüknél fogva nekik nem adatik meg másik kiút: vezérre van szükségük. A demokrácia eredeti jelentését is elfeledtették; a kommunista ideológia átformálta magánhasználatra, a valódi értelmét – amelyet a görögök alapoztak meg Periklész idejében az időszámításunk előtt – elhomályosították.

Az előadás és a vita mély nyomot hagyott bennem. A hallottak sarkalltak afelé, hogy két út közül választhatok. Maradok hallgatagon a fenekemen, mint a többség, és várom, hogy mások tegyék meg helyettem, amit én is megtehetnék,

vagy vállalva a nyilvánosságot, véghezviszem elképzeléseimet. A kihívás megbolygatta fantáziámat. A munkahelyemen besokalltam az egyhangúságot, a műveletlen emberek társaságát, mások akaratának érvényesítését és a diszkriminációt pártonkívüliségem és nemzetiségem miatt.

Búcsúzkor vásároltam két darab efemkás kitűzőt. A kitűző kör alakú, kabáthajtókára kitűzhető fehér fémlapocska volt, rajta a mozcgalom emblémájával, egy odapingált, zöld színű nagy F betűvel.

Otthon kibontakozott előttem az út, amelyen el kell indulnom, kikristályosodott a szemlélet, amelyet permanensen magaménak vallottam, és nem utolsósorban kitárult előttem az újdonságokat magában rejtő nagyvilág. Vibráltam a felvillanyozottságtól. Egyedül rajtam múlt, mihez kezdék.

A munkahelyem visszataszítónak tetszett, munkatársaim maradiaknak tőntek, újszerű tettekre vágytam, kifinomultabb emberek társaságát igényeltem. Ingerelt a középster. Felőtlőtt bennem, hogy lesznek kellő számban, akik majd gátolnak. Olyanok, kik nem tolerálják a másáságot és a másík embert, kiknek az eszmék és téveszmék mélyen beivódtak a tudatukba, kik nem bírják elviselni a megpróbáltatásokat, a kudarcokat, kik nem fogják megérteni a társadalmi változások szükségsterűségét. Az idősebb ember, akit nem övez dicsőség, örömét leli, ha fájdalmat okozhat a fiatalnak, ki nálánál többre képes.

Az én generációm életében is beköszőntött a felülmúlhatatlan pillanat – egy sansz, amikor kezünkbe vehettük sorsunk irányítását. Apáinknak 1968 jutott, nekünk 1989.

[3]

A NAGY SZÍNJÁTÉK

1990 elején a vállalatnál kislétszámú csoportosulás alakult, mely a Nyilvánosság az Erőszak Ellen célkitűzéseit valósította volna meg. Be akartak vonni szóvivőnek, kellett nekik egy „díszmagyar”, akit esetleg bűnbakká tehetnek. Átláttam a személyemet érintő javallaton, és kijelentettem, a munkahelyemen nem politizálok. Nem kívántam együttműködni velük, főképp A.-val, a túlfizetett naplopóval, ki munkaidejében újságot olvasott a dolgozóasztala mögött. Csodálkoztam azon, hogy mielőtt „spontánul” megalakult volna a kis csoportosulás – valószínűsíthetően az igazgató indítványozására egy belső közvetítő útján –, A. Pozsonyba utazott információért. Mindenből kivonta magát, vezényszóra aktív lett, ügyködni kezdett. Gyanús jelnek könyveltem el az utazását. Megtette, amit meg kellett tennie. Az előretolt ember szerepére megtalálták a megfelelő személyt; a tervezőosztály egyik fiatal mérnökét rábírták, vállalja el a feladatot. Elvállalta, holott aligha fogta fel, mit vállal.

A dolgozók zöme passzív maradt, a legtöbben nem ébredtek rá, hogy az erő náluk rejtőzik, elérkezett a megismételhetetlen, egyszeri alkalom: gyökeresen változtathatnának munkahelyi körülményeiken.

Tavasszal a napilapokban közzétették a kormány által 1990. március 12-én jóváhagyott alapelveket, pontjait betartva végrehajthatóakká váltak a személycserék. Felbátorodva e törvényes módtól, felmértem, milyen mértékű támogatást szerezhetek Kovanek félreállításához. A legális eljárás ideálisnak kínálkozott. Elkeseredésemben felvillant az agyamban, hogy amikor Kovanek részegen szunyókál az irodájában, bemegyek hozzá, és pofonütöm. Másnapra úgysem emlékezne rá. De ez nem az én stílusom. Tizenegy munkatársam közül kilenc egyetértett azzal, hogy szavazzunk bizalmatlanságot Kovaneknek. Véget kellett vetni kíméletlen, emberhez méltatlan vezetői zsarnokoskodásának. Két

munkatársamat nem kérdeztem meg, ők mindenféleképpen kiálltak a főnökük mellett, gyakorlott „házi” spicliként idejekorán szólnának a tervemről Gerbertnek.

Létrehozták az ideiglenes kerekasztalt, tagjai „szavatolhatták” a személyi változásokat. A tagok összetétele nem tükrözte a vállalat dolgozóinak az összetételét sem szakmai, sem nemzetiségi szempontból. Azonfelül, ami szemet szúrt, ugyanabban a vállalati lakótömbben laktak. Valamennyien. Az alulról jövő előterjesztéseket április 15-éig lehetett megejteni. Április 14-én délután egykor ült össze a kerekasztal furfangos tagsága, a kamarilla, azt tervezték, formálisan bizalmatlanságot szavaznak egyetlen vezetőnek, akivel előzőleg egyeztettek, nehogy semmittevésével vádolják meg őket. B., a kiszemelt vezető is – „véletlenségből” – a vállalati lakótömbben lakott.

Az alulról jövő kezdeményezés a Potemkin-falu mintájára jött létre.

Kilenc munkatárssal megvitattam az írásbeli nyilatkozatot, melyben az anyagbeszerzőosztály bizalmatlanságot szavazott Kovaneknek, az osztályvezetőnek, és mindegyikük készségesen aláírta. Okként Kovanek részegeskedését, alkalmatlanságát, korrumpáltságát tüntettem fel. Politikai hovatartozását mellőztem. Kovaneknek hibái és gyengeségei ellenére voltak számbavehető pozitív tulajdonságai: ő nem különböztette meg az embert a nemzetisége szerint, maga is beszélt magyarul.

Egy óra előtt öt perccel átadtam az illetékesnek a javaslatot, mondván, az anyagbeszerzőosztály döntött. Meglepődött, nem hitte el, hogy létezik spontán megnyilvánulás is a vállalatnál a szervezkedésükön kívül. A javaslattal megnehezítettem az igazgatónak és a kerekasztal tagságának a törekvéseit.

Kovanekre kénytelenek voltak kimondani a bizalmatlanságot, tartaniuk kellett magukat a kormány alapelveihez.

Másnap reggel elterjedt a hír: Kovanek bizalmatlan lett!

Kovanek kilenc óra tájt értesült róla, hívatta az igazgató. Gerbert társaságában előhalottként távozott az igazgatói irodából. A folyosón ácsorogtam, tanúja lehettem amint Kovanek, egyik kezét Gerbert vállára téve, síri hangon megszólalva kérlelt:

– Mi lesz velem? Segíts rajtam, főnök elvtárs!

A jelenet elégtételt szolgáltatott mindazokért az aljasságokért, melyeket elkövetett velem és másokkal szemben. Megérdemelte, amit kapott: átélhette, ha még nem élte át, hogy milyen megalázottnak lenni. Beláthatta, a dolgok végesek, senki sem fut örökké. Másnap akár fel is mondhattak nekem, mindegy volt. Elértem a célomat: az igazgátónak hivatalosan kellett Kovanekkel közölnie: nemkívánatos személy a vállalatnál.

Önmagamnak bizonyítottam, ez volt a mérvadó! Egy tényezőt felejtettem ki – hogy magamra maradok.

Aznap valaki festékszóróval kiírta az egyik garázsajtóra: „Kovanek k lopate!”² Tetszett a poén, ám ennél többet vártam.

Napokig nem ért kellemetlenség, mindamellett figyelemreméltó mozzanat sem történt. Ezen eltöprengtem. Mesterkednek a hátam mögött! Két hét múlva bizonyosodtam meg róla. Kovanek gúnyosan nevetve, régi formáját hozva, dölyfösen eldicsekedte: ő marad, nem fog lapátolni. Sokatmondó kijelentés volt, akkor rémlett fel, hogy „le vagyok írva”.

N. Zoli aztán elmondta, amit már mindenki tudott a részlegen rajtam kívül. Elfogadása volt a legcudarabb pillanat. A bérelszámoló osztály vezetője, egy Václavik nevű ivós fiatal mérnök az igazgató kérésére április 16-án sorra megszólította – az igazgató nevében! – az anyagbeszerzőosztály tizenegy dolgozóját, és kényszerítve és elbocsátással megfenyegetve őket, aláíratatta velük a készen kapott nyilatkozatot, amelyben

² Kovanek lapátoljon!

támogatásukról biztosítják Kovaneket. A munkatársak többsége aláírta az ellennyilatkozatot; hűtlenek lettek önmagukhoz. Hárman, két raktárnok és egy anyagbeszerző megtagadták. Akik ellenálltak, következetesek maradtak. Akik visszavonták véleményüket, gyáváknak, gerincteleneknek, szőszegőknek bizonyultak.

Václavik ármánykodva, kapatosan végrehajtotta felettese kérését; tettével felfedte munkatársai előtt jellemtelenségét és zsarolhatóságát. Nála a jellem nem sokat nyomott a latban.

Beigazolódott, mennyire tisztelik egyes vezetők a törvényeket és az erkölcsi normákat, mi az, ami elsődleges a számukra. Beigazolódott, hogy primitív, alkoholista, bárgyú, pánikoló emberekkel a demokratikus átalakításokat nem lehet megvalósítani. Forradalmat ki lehet velük robbantani, a tömeg manipulálható, ha „fentről” megmondják, mi a tét, mit kell tenni. Ellenben önmagukban, irányelvek hiányában eltévelyegnek, elbizonytalanodnak, megzavarodnak, ha félrevezetik, megfélemlítik őket. A vállalatnál hagyományos sztrájk-törő módszerrel: feljebbvalói erőszakkal, megfélemlítéssel ellehetetlenítették az alulról jövő kezdeményezést – személyes érdekek előtérbe helyezése miatt. Igaz lett a mondás: Beosztott, jobb ha kussolsz!

Munkatársaim némelyike nem társalgott velem. Megsértődtek. Mások megszorongatták a kezemet, tetszett nekik, hogy elbántam Kovanekkel, hogy borsot törtem az igazgató orra alá. Václavik messziről elkerült, a züllés útjára tévedt. Az indulatok elcsitulásával visszarendeződtek a folyamatok, olybá tűnt, mintha nem lett volna rendszerváltás. A vállalatot egy nem létező fal – a demagógia fala – zárta el az agyonpolitizált külvilágtól.

Körülöttem valami mégis megmozdult: pszichikai nyomás nehezedett rám, az igazgató és számos talpnyalója a bűnbakot látta bennem. Zaklattak, felelősségre vontak, olyasmit kentek

rám, Malik és Findrig tettestársak által, amit el sem követtem, szakadatlanul piszkálódtak álmatlan éjszakákat okozva nekem. Nem hagytam magamat, azonnyomban tisztáztam a kérdéseket, Sherlock Holmes módjára kutakodtam, nem nyugodtam meg, míglen fény nem derült a turpisságokra. Malik, a svindler, a belső ellenőrzés csapdájába esett; kitudódott, hogy csalt, hazudott, rágalmazott és félrevezette a feletteseit.

A termelési értekezleteken az igazgató, ki előreláthatta a vég kezdetét, arcátlanul először tőlem kérte számom a feladatok teljesítését, mondvacsínált okokat keresett, nem hagyott békén, a mások által okozott hibákért rajtam töltötte ki a mérget. Arról nem tehettem, hogy országos szinten nehézségek keletkeztek az anyagbeszerzés terén, hogy a nagyraktárakból és a gyárakból nem kapjuk meg a fémek, főként az acéltermékek: a lemezek, idomok, csövek minimális mennyiségét sem.

Felkészültem a nevetségesen kisztíllú, morbid támadásokra. Tényszerű válaszaimmal feldühítettem az igazgatót, túlbuzgósága balul sikerült: nem talált konkrét hibát nálam. Kőkemény viták alakultak ki, azért sem tűrtem vagy hallgattam, nehogy azt képzeljék, meghátrálok. Hazárdjáték zajlott a javából, a hazardőrök egyike voltam. Ha szükségesnek véltem, ellentámadásba lendültem, kikeltem magamból, hárítottam a gikszereket, hadoválásokat. Védekeztem és negáltam. A kikényszerített ellentámadások célba értek, a gaunerek békén hagytak. Jócskán volt takargatnivalójuk.

A szópárbajok során akarva-akaratlanul felfedték magukat az emberek: a „kitartó” kommunisták, akik nem bírtak elszakadni a múlttól, a begyepesedett eszméktől és a máskéntgondolkodókat sárba tipró módszerektől, akik foggal, körömmel védelmezték az igazgató önös érdekeit, amelyről elhitték, hogy azok a párt érdekei is egyben; a nacionalisták, akikből kibújt a valódi alantas énjük, akik azt remélték, háttérbe szoríthatják a magyarokat; és a mások mögé rejtőző simulékony

semmirekellők és harácsolók, akik kapásból igazat adtak a feletteseiknek, állítson bármit. Ez utóbbiak közül Findrig járt az élen; ha talpnyalásért kitüntetést osztanak, elsőként évente megkaphatta volna.

Kovanek mindjobban büszkébb lett, nem változott: ivott továbbra is, mint a kefekötő, fittyet hányva a világ dolgaira. A korhelység rendjén volt! Inni lehetett, az egyéni vélemény kimondásáért járt megtorlás.

Az év elejétől, családi életemet nem számítva, kettős életet éltem: a munkahelyemen elviseltem a megpróbáltatásokat, a magánéletemben belecsöppentem a politikába: közéleti szereplővé váltam. Részt vettem az FMK helyi csoportjának összejövedelein, hangot adtam nézeteimnek. Megválasztottak a mozgalom járási elnökévé és az Országos Választmány tagjává, jelen lehettem az országos közgyűléseken, a járási szinten létrehozott politikai kerekasztal-beszélgetéseken, beleszólhattam a helyi politikába, elsőkézből informálódhattam. Politikusoknak, diplomatáknak kitalált viselkedési formákat sajátítottam el, tanultam másoktól. Közéleti szereplésemnek jót tettek a zord munkahelyi viszonyok, hasznosíthattam sokrétű tapasztalataimat.

[4]

Júniusban új anyagbeszerzőt vettek fel az osztályunkra, ugyanazt a feladatkört kapta meg, mint amilyen az enyém volt. Némán figyelmeztettek, hogy fölöslegessé váltam. Az igazgató szanált, kinullázott. Bántott az újabb megalázás, mindazonáltal húztam az igát lassítva a tempón; olyat már úgysem tehetek, amitől ennél rosszabb lehetne a helyzet.

Ráébredtem: a lézengés nem a műfajom, nem vagyok hozzászokva. Nekilendültem, hogy belefeledkezzem a

munkámba, ne jussanak az eszembe a zaklatások, letámadások. Megsokszorozódott a kiszállásaim száma, hetente egyszer-kétszer utaztam. Feltöltődtem, kikapcsolódtam. D., az újdonsült munkatárs asszisztált.

Október 26-án, egy pénteki napon hívtak a személyzetosztályra. Emo, az osztályvezető zavarban volt, cigarettafüst-szag terjengett az irodájában, pedig leszokott a dohányzásról.

– Felmondás? – kérdeztem enyhítve zavarát.

– Még nem. – Nyelt egyet, és rezignáltan átnyújtott egy papírt. – Tegnap adta ide az igazgató. Ott vagy az elbocsátandó dolgozók listáján.

A legelső munkanapomon, 1978. augusztus 1-én ő fogadott a vállalatnál, ő vezetett be a kezdeti tennivalók mikéntjének elsajátításába, ő lett az első főnököm, és évek múltával neki kell engem az igazgató nevében kirúgnia. Zavara emiatt adódhatott. Emot mindvégig tiszteltem, személye ellen nem lehetett kifogásom, nem tartozott az affélék sorába, mint Gerbert vagy Julio, véleményét nem titkolta mások előtt.

Átvettem a papírt, rajta gépelt névsort olvashattam. Első helyen az én nevemet. Alatta azokéit, akik kiálltak az átalakítások mellett – ők sem vezető beosztású magyarok voltak. A névsor végét a három munkatársamnak a neve zárta, akik nem írták alá az ellennyilatkozatot.

Az egyes számú „belső ellenség” lettem a megváltoztatott rendszerben a változást figyelmen kívül hagyó régi, immobil struktúrák körében a valószínűtlen csipkerózsika-álmát háborítatlanul alvó munkahelyemen. Megmosolyogtatóan siralmas paradox! Az igazgató nem hazudtolta meg önmagát, visszavágott mindazoknak a nem párttagoknak, akik szimpatizáltak a gyöngéd forradalom eszméivel és szót emeltek – szót mertek emelni! – mellette. Túltengett benne az intolerancia és az ortodox bolsevista szellemisége! A

„forradalmi” csoportosulásból nem szerepelt senkinek a neve a listán – csak a fiatal mérnöké a tervezőosztályról, akit rábírtak az előretolt figura szerepére...

– Örülök, hogy az első helyre tettek – mondtam keserű szájjal. – Igazán nagy megtiszteltetés!

– Nekem ebbe nem volt beleszólásom – magyarázkodott Emo. A hangja remegett. Frusztrált lehetett, amit épphogy leplezett. Funkciójából adódóan neki kellett a kényes döntéseket az érintett alkalmazottakkal tudatnia. – Sajnálom...

– Vártam erre.

– Nézz új állás után... Év végéig nem bocsátunk el senkit.

Kiszivárgott, kik lesznek azok, akiknek menniük kell. Sokan féltették a helyüket, ide-oda csapódtak. Klikkek alakultak ki, amelyek elkülönültek egymástól. A legszorosabban összetartó érdekszövetséget a tervezők hozták létre, őket senki sem piszkálta. Leromlott a munkafegyelem, csökkent a termelékenység.

A vállalatnál kezdetét vette a létért való küzdelem. Félelemtől árulkodó csend uralta az épület belsejét, mindenki tartott mindenkitől, általános aggodalom honosodott meg. A munkatársak tudták, kik viszik az információkat a feletteseknek, kik azok (a hölgyek), akik eljátszák az „ártatlan árulkodó” szerepét, akik „bedolgozóként” az igazgató rendőreivé alacsonyodtak. A nyíltságot a bezárkózottság váltotta fel. A beszélgetők akármelyik munkatársuk közeledtével elhallgattak, témát váltottak vagy szétröppentek, bizalmatlanság férkőzött az egymással jól kijövők közé is. A tovatűnő pillanatok előrevetítették a reményt és a reménytelenséget, attól függően, ki hogyan élte át a világnézeti vagy személyét érintő válságot, illetőleg egy rendszer váltását. Az emberek szembekerültek az igazsággal és a hazugsággal egyaránt, kiderültek olyasmik, amiknek nem kellett volna kiderülniük. Sorsok, karrierpekcsétlődtek meg. Volt, aki feltartott fejjel járt, volt, ki

elfordult, volt, aki konokul kitartott partizánmódra. Ki lehetett jelenteni: az elsőkből lettek az utolsók és az utolsókból az elsők.

Az alkalmazottak az állásukért küzdöttek vagy várták a sült galambot. Kevesek szánták rá magukat, hogy esetleg munkahelyet váltsanak – még volt rá mód, a munkanélküliség alacsony szinten mozgott –, abban reménykedtek, megmarad a beosztásuk, a vállalat túléli a krízist, visszaáll a régi rend, továbbra is megmondják, mit kell tenni. A megszokott közönséges hétköznapiság kellékei, értékei és módszerei elavultak, érdemes volt másmilyen hullámhosszra kapcsolni.

Maga a vállalat is küzdelmet folytatott a fennmaradásért, kevesebb megrendelést kapott, versenyképtelen lett az igényesebb, újszerű munkálatok terén. Miközben az elvárások rohamos tempóban sokasodtak, az emberek ugyanazok és ugyanolyanok maradtak. Nem kerültek megfelelő emberek a megfelelő helyre. Nem kerülhettek, ha sokszor nem voltak.

Az őszember kezébe, ki bunkóval ejtette el az állatot, hiába adtak volna puskát, hogy megkönnyítsék a dolgát, ő a puskát is bunkónak használta volna. S a fegyver ezáltal visszafelé sült el.

Fontolgattam, érdemes-e év végéig maradnom a kilátástalanságok közepette. Előbb vagy utóbb megkapom a felmondást, halaszthatatlanul lépnem kell. Abból a megfontolásból indultam ki, hogy – ha az év végéig nem mondanak fel –, keresek új munkahelyet, maradok az év végéig, nem mondok fel, amíg nincs biztos állásom.

1990 novemberének végén új munkahelyet biztosítottam magamnak februártól.

1991 január elején benyújtottam a felmondásomat.

Február elseje életem egyik legemlékezetesebb napja lett. Kovaneket, Gerbertet és az igazgatót elnyelte a múlt, belevesztek az érdektelenség süllyesztőjébe. És passz. Megszűnt bennem az a feszültség, melynek vibrálása naponta rontotta a hangulatomat. Hihetetlenül jóleső és ellazító érzés volt!

Mérhetetlen súlyfölsleget dobtam le magamról, egy szóval: megkönnyebbültem.

Hosszantartó igyekvésem, újíto intencióm értelmetlenül ért véget: erőszakkal zsákutcába terelték. Ugyanakkor felbecsülhetetlen értékű ismeretanyaggal gazdagodtam. Azoknak köszönhetően, akik megmutatták az emberi és erkölcsi magatartás elvetemült formáit, akik azt hitték, megalázhatnak, eltiporhatnak, félreállíthatnak másokat egy ellentmondásos, mindenható ideológia leple alatt, amellyel maguk sem azonosultak – mindössze a vállalt avagy a rájuk osztott szerepüket kellett eljátszaniuk, lehetőleg hitelesen. Mert ezt elvárták tőlük.

Tőlük, kik megkent vagy kenetlen, kisebb-nagyobb fogaskerekeként működtek egy szovjet gyártmányú rozsdásodó gépezet belsejében.

A vállalat aztán tönkrement, a krachhoz számottevően hozzájárult botcsinálta vezetőgárdája és néhány faktor. Privatizálták, akciótársasággá alakult, az alkalmazottak túlnyomó többségét a hétszáz főből fokozatosan menesztették, menesztették az igazgatót és Gerbertet, menesztettek válogatás nélkül mindenkit. A gépjárműveket és az ingatlanokat eladták, amit lehetett, pénzzé tettek, a pénzt nem fektették be, végül felszámolták azt, ami megmaradt a vállalatból.

Kovanek az 1990-es évek legelején vonult nyugdíjba. Őt nem tették ki. A „nagy” rezisztens végeredményében ő volt...

Csak ketten játszhatják

– Amikor a Quo vadist olvastam, rögtön Lygiával azonosítottalak.

– Engem képzeltél a helyébe?

– Nem... vagyis majdhogynem. Őt láttam benned.

– Te Lygiába szerettél bele!

– Lygia írói szülemény.

– Hasonlíthattam rá, ha azon igyekeztl, hogy megszerezze magadnak.

– A sors hozta úgy, hogy akkor olvastam a regényt.

– És ha mást olvasol?

– Találkoztunk volna, még ha Bram Stoker Draculáját olvasom is. Elkerülhetetlen volt.

– Az utóbbi hónapokban ritkán olvasok, nem marad rá időm. Hiányzik az olvasás... Olvasol valamit?

– A Zabhegyezőt.

– Miről szól?

– A parasztok, hasznosabb dolguk híján, aratás után, a szabadidejükben hegyezik a zabot.

– Hülyéskedsz!

– Ez jutott az eszembe... A Híd a Kwai folyónt olvasom. Harmadszor húsz év alatt. Tanulságos regény.

– Háborús mű?

– Az. Nagysikerű filmet készítettek belőle, a címenéje elhíresült. Elfütyüljem?

– Szoríts magadhoz... és csókolj meg!

– Hideg a lábad.

– Takarózzunk be.

– Itt csiklandós vagy?

- Tudhatnád, hogy igen.
 - A mellbimbó környékének nem kellene csiklandósnak lennie.
 - De az... Mi vagy te, orvos? Ott lejjebb simogasd... az jó.
 - Kitapasztallak.
 - Hints oda csókokat.
 - Óh, milyen fennköltén mondtad!
 - Szeretkezünk vagy színházat játszunk?
 - Az élet egy színház. Komédia vagy melodrámá. Feküdj rám.
- Halmozz el a kebleddel...
- Hallgass...
 - Hallgatok... Most nyomsz.
 - Így jó?
 - Maradj így.
 - Szoríts erősen!
 - Várj! Forduljunk a másik oldalra.
 - Csókolj!
 - Húzd fel a lábad.
 - Simogasd a lábujjaimat... Úgy!... Még!
 - Ne beszélj!
 - Erősebben!
 - Nyikorog az ágy...
 - Fene az ágyba... Gyorsabban!
 - Már alig bírok...
 - Ez az...
 - Harmadszorra nemigen fog menni.
 - Ennyire biztos vagy benne? Meg kell próbálnunk, különben honnan tudnánk?
 - Innék egy kis kávé.
 - Maradj, hozom.
 - Narancslét is kérek!
 - Nem vagy éhes?
 - Nem. Ámbár harapnék valamit... Nem a fenekedre céloztam.

- Ne nézz... szégyenlős vagyok. Szendvics jó lesz?
- Jöhet. Tojás nélkül. Szép a lábad.
- Nemcsak a lábam szép.
- Mindened szép... A függönyeid, a bútorod...
- Én a testemre értettem, kis huncut.
- Ah... Erre nem gondoltam!
- A kávé langyos. Jó lesz langyosan?
- Jó. Ne tegyél bele sok cukrot.
- Akarsz zenét?
- Elvonná a figyelmemet rólad.
- Kedves vagy... Vettem egy új cédét, azért kérdeztem. Spice Girls.
- Pfuj...
- Mit mondasz?
- Semmit... Nem szeretem őket!
- Ne is, itt vagyok neked én! Te az Abbát se szereted! A hetvenes évek a középiskolás éveink! Ifjúságunk kapcsolódik az ő zenéjükhöz.
- Nálam nem. Némelyik daluk jó, meg kell hagyni. Nekem többet jelentett a Kinks, a Creedence Clearwater Revival, a Rolling Stones, a Hollies. A Beatlesért sem voltam oda...
- És most?
- Leragadtam a hatvanas és a hetvenes évek progresszív zenéjénél... és kezd érdekelni a dzsessz.
- Milyen az a progresszív zene?
- Hallgass meg egy Traffic, egy Supertramp, egy If, egy King Crimson vagy egy Van Morrison cédét... És a Jethro Tullról említést sem tettem!
- Jethro Tull? Nem hallottam róla.
- A névadó kiváló lótenyésztő volt a XVIII. században.
- És a magyarok?
- Ők is kiváló lótenyésztők voltak!
- A zenéjükről beszélek.

– A jelenlegi zenei stílusokkal nem tartok lépést. De rendszerint lökött zenét játszanak.

– Az meg milyen?

– Rádióbarát. Kapcsold be a rádiót, hallhatod. Előfordulhat, hogy évtizedek elmúltával némelyek klasszikussá válnak, mint a nagy elődeik a beatkorszakból.

– Kész a szendvics.

– Milyen jól néz ki...

– Ugye? Tettem rá kápiát.

– A testedre értettem.

– Állandóan ezen jár az eszed. Egyél!

– Tetszik a tested, így, hálósobával körülvéve. Ritka az ilyen jó alak.

– Ritka az ilyen alak! Milyen a kávé?

– Iható.

– Megmelegíthettem volna.

– Jobb hidegen.

– Van, aki forrón szereti.

– Mackenna aranya.

– Kinek a mije?

– Egy film címe. Nagyszerű western, parádés a szereposztása.

– Hogy jön ez ide?

– Te mondtad. Van, aki forrón szereti.

– Nem a filmre értettem. Úgy általában mondtam.

– Általában én is szoktam mondogatni bármit. Például: bakfitty...

– Karolj át és melegíts fel!

– Rendben, ráteszlek a sparherdre.

– Bújj mellém, érezni akarlak.

– Így jó?

– Közelebb.

– Lapos lesz a melled.

– Ne légy közönséges. Az nem labda.

- Micsoda nő!
- Csitt! Ne marhuljunk.
- Ne siess, ráérünk.
- A nyakamat is... A fülem!... Ne harapj!
- Próbáld meg két ujjal, utána eggyel.
- Így?
- Ühüm... szép lassan, letről fel és vissza.
- Hat. Érzem... Nini, megint megnőtt!
- Ne beszélj, szeretkezzünk csendben.
- Ahogy akarod.
- Jól vagy?
- Ühüm. És te?
- Belehevültünk.
- Bele.
- Nehéz lesz legközelebb felülmúlni önmagunkat.
- Ne hozz zavarba, amúgy is zavarban vagyok.
- Jó veled, szeretlek.
- Én is szeretlek.
- Zuhanyozzunk le, mert a feleségem otthon megérzi rajtam a
parfümöd illatát!

Rendszerficam

Mindig ódzkodtam az államigazgatás impozáns épületétől, mely Rimaszombat egyik legszebb és legnagyobb régistílusú épülete. A tudat, hogy évtizedek óta a járási nemzeti bizottság apparátusának bástyája, számomra érdektelenné tette az épületet. Mellékbejáratait emlékezetem óta zárva tartják, sohasem használják. Tipikusan rimaszombati tradíció, nevezhető korlátozásnak.

Két alkalommal – két haláleset okán – jártam eme háromszintes épület titokzatosságot sejtető belsejében. Először középiskolás koromban, 1975 áprilisában, önkaratomon kívül, kényszerből, Ondrej Klokočnak, a Rimaszombati járásban született kommunista funkcionáriusnak, a Szlovák Nemzeti Tanács elnökének halálakor. Iskolásként el kellett zárándokolnunk az ideiglenesen berendezett emlékszobájába. A földszinti rész magas mennyezetű folyosójának egyik szakaszát láthattam, sötétnek és ridegnek találva. Másodszor 1982-ben jártam ott, intéztük Apu elhunytja után Anyuval a hagyatékot. Egyik irodából a másikba küldözgettek, megutáltam a hivatalokat és a fojtó légkörüket a bennük tespedő mosolytalan hivatalnokokkal együtt.

Minekutána történelemmé vált az előző munkahelyem, a Járási Építővállalat, ahonnan 1991 januárjának végén jöttem el, munkahelyet és hivatást változtattam. Hivatalnok lett belőlem. Abban az épületben, amelynek belső légkörétől ösztönösen távol tartottam magamat. A járási nemzeti bizottságok megszűntek, helyükbe létrehozták a járási és körzeti hivatalokat, a pluralista rendszer régi-új államigazgatási egységeit. A járási hivatal a járási nemzeti bizottságból alakult át

névlegesen, míg a körzeti hivatalt félig-meddig ki kellett építeni emberekkel, felszereléssel. Nem volt se előde, se múltja. Hogy jövője sem lesz, arra nem gondoltam volna. Ide kerültem én, az alakulófélben levő hivatalba 1991 februárjában, a hivatal működésének első napjaiban.

Új munkahelyemen a hivatalvezető-helyettes javasolta, dolgozzam a közlekedési osztályon, mely nincs betöltve. Rögest igent mondtam. Fogalmam sem volt afelől, mi lesz a tevékenységi köröm, miből áll a munka; a közlekedésről az utazgatás jutott az eszembe. Valami újat akartam, amit megkaptam – képletesen szólva: a mélyvízbe ugrottam.

Jövőmmel nem foglalkoztam, önmagamot tettem próbára. Napról-napra éltem, semminemű változatosság nem köszöntött rám. Az 1980-as évek második felében nem értem a bőrömben, a kibontakozás hiánya, a helyben topogás fásultságot okozott. Késő esteken olvastam, vágyódtam elérhetetlen dolgok után, megteremtettem elkülönülő világomat. Magamtól többet követeltem, mint másoktól, amit megcselekedhettem, azt nem bíztam másokra. Kimondtam a véleményemet akkor is, mikor nem kellett volna. Elértem, hogy különckéni néznek, aki másként gondolkodik, cselekszik. Nem tudtam, hogy a környezetemben mindaz a néma szürkesség, amely körülvelt, alkalmanként álca, védőpáncélszerűség, beolvadás, ami mögött érdekek rejtőznek. Sokan kimondták volna a véleményüket, de félténivalóik okán nem merték megtenni.

A világosság derengő fénye a könyvek lapjairól jutott el hozzám, az olvasás jelentette a szellemi felüdülést. Egyetlen dologban voltam biztos: nem folytatom az addigi munkámat. A tíz év eleget nyújtott ahhoz, hogy ráeszméljek, nem nekem való, nyugodtabb munkára vágyom, ahol magam döntök, ahol a primitivizmus nem erény, ahol békén hagyják az embert a munkájában. A rendszerváltás előtti időszakban falak álltak az utamban, kapuk zárva voltak; vörös könyvecském – kulcs

gyanánt – nem volt, amellyel beengedtek volna bárhová, ahová a kivételezettek és a beajánlottak juthattak be. A kapuk kinyitásához a falakat kellett megbontani, ledönteni. A gyöngéd forradalom elvégezte a változásokat, és én léptem egyet a bürokrácia útvesztője felé. Nem vártam a visszarendeződésre, mint mások, akik úgy gondolták, rendszerficam a forradalom, a dolgok visszarendeződnek; lebonyolítottam a magam egyéni rendszerváltását.

Legelőször bejártam az épület folyosóit, lépcsőit, ismerkedtem a munkahelyemmel. Mellékjáratokat fedeztem fel, betájtoltam magamat az ügyosztályok dzsungelében, egynémely nevet a névtáblákról megjegyeztem. Illendőnek tartottam, hogy tudjam, mi és ki hol található. Évtizedek elmúltával ismertem meg e komor épület belső világának a felépítését. A régimódi rejtelmes épületeknek a belső tere kíváncsivá tett, gyerekként a barátaimmal vagy nélkülük bemerészkedtem ilyenekbe avégett, hogy megtudjam, mi rejtőzik belül a vastag falak mögött. A csigalépcsők, a függőfolyosók, a belső udvarok, a pincék rejtelmes mivolta romantikus érzetet keltett bennem, gazdagították a képzelőerőmet. Egy sima, szürke panelépületen nem volt mit nézni, hidegen hagyott, a „modernnek” nevezett épületek ötletszegényeknek hatottak.

Egy hónapig rendezkedtünk – se helyem, se dolgozóasztalom nem volt! –, ki kellett könyörögni a járási hivatal illetékeseitől az új hivatalt megillető berendezést. Régi, megkopott dolgozóasztalokat, székeket, iratszekrényeket kaptunk, az újabb berendezést meghagyták saját részükre, sajnálták elosztani, inkább megszabadultak a legrégebbi daraboktól. Ezt tették az írógépekkel is. Az előző munkahelyemen se adtak új dolgozóasztalt, az elődömét kaptam, ki az ő elődjétől vette át. Az újonnan megalakult hivatal irodáiba új berendezés illett volna. Az irodisták egy új társadalmi rendszer új hivatalában régi bútordarabok árnyékában tették a dolgukat.

Számítógépekkel a második évben találkoztunk, kezdetben mechanikus írógépeket használtunk. Nekem elektromos Olivetti jutott, többen 1947-es gyártású Zetán írtak. A járási hivatal „régivágású” alkalmazottjai, helyüket féltve, fékeztek az új hivatal indulását és működését, nem segítettek; visszatartották, eltitkolták az új hivatalnak járó juttatásokat, késleltették a minisztériumi körlevelek, tájékoztatók átadását: aktualitásukat veszítve irányították át. Nem támogattak, ahol lehetett, keresztbe tettek az új alkalmazottnak, kiknek a többsége nem vallotta a vezető szerepétől megfosztott kommunista párt eszméit. Előfordult, hogy titokban hordtuk le a földszintre az épület második emeletének egyik helyiségéből az elrejtett berendezést, amelyik az új hivatalt illette meg; létezését letagadták...

A hivatali bürokrácia közletről soha nem érintett meg. Racionális megoldásokra, a késedelem elkerülésére törekedtem a rugalmasság és az igazságosság szellemében. A rugalmasság és az igazságosság dőcögve működött, a legelején megfeneklett, hátráltatták, fékeztek az ügymenetet. A fék szerepét az előírások és az emberi jellemek alkották. A hivatalnoknak a törvényességet és a hivatal érdekeit kell képviselnie, nem az igazságot. Az igazságosság és a törvényesség két differens jelenség. Noha az igazság tág fogalom és a törvény paragrafusai többféleképpen értelmezhető, az igazságosság és a törvényesség összefonódik. A hivatalnok feladata, hogy egybekovácsolja. Előfordult, hogy könnyebb fából vaskarikát készíteni.

Meghonosítottam egy-két változást, és eltökéltem, rést vágok a hivatali butaságok, beidegződések megvastagodott, kőkemény falán. Nem sejthettem, hogy ötleteimet támadásnak vélik, és hogy a fal irdatlanul vastag, napról napra, óráról órára vastagodhat. Eszembe se jutott, hogy a falakon belül léteznek különféle falak, nem beszélve a láthatatlanokról és a rejtettekről. Lerombolásukhoz egy forradalom nem elég, sőt

vihar, hurrikán, földrengés sem képes porig lerombolni egyiküket sem.

Az emberi butasággal és nyegleséggel meghintett találékonyság emelte falak megbonthatatlanok, ledönthetetlenek, túlélik az embert, miközben tönkreteszik a megteremtőjét, magát az embert. A bürokraták kihalásával ez megváltozhat, de ebben nem lehet hinni.

Koranda úr egy napja

Koranda úr betért a kávézóba. A pulthoz állt, kivárta, míg sorra kerül.

– Egy presszókávét kérek kis csészében – mondta akkurátusan.

Az ifjú kiszolgálólány elkészítette a kávé.

– Tíz korona lesz – jelentette ki.

Koranda úr jól hallotta a hétköznapi kijelentést. Szerényen elmosolyodott, és megérdeklődte:

– Mikor?

Az ifjú kiszolgálólány ilyenszerű váratlan fordulattal eleddig még nem találkozott viszonylag zavartalan élete során, nem értette az öregurat.

– Mit mikor?

Koranda úr bólintott mintegy elkönyvelve a fennálló zavart.

– Azt kérdeztem, mikor lesz tíz korona a kávé?

– Hogyhogy mikor lesz? – Az ifjú kiszolgálólány immár enyhén vörösödött fültájékon.

– Nem azt mondta az előbb, kedvesem, hogy tíz korona lesz? Én megkérdeztem, mikor... – És alázatosan hozzátette: – Mennyibe kerül most?

– Tíz korona lesz!

– Jó, jó... de tisztázzuk, hogy mikor!

– Most!

– Eddig mennyi volt?

– Tíz korona!

– Akkor miért mondta, hogy ennyi lesz? Honnan tudja maga azt, hogy nem emelik majd a kávé árát? Magának nem ez a dolga.

- Fizet vagy nem fizet?
- Fizetek! Csak tisztázzuk, kérem, mennyibe kerül a kávé ebben a piciny csészében!
- Tíz korona lesz! – sikította az ifjú kiszolgálólány.
- No jó. Toleráns ember vagyok... Hagyjuk, mikor lesz tíz korona ez az adag kávé! Árulja el, most mennyibe kerül?
- Tíz korona lesz!! Kérek tíz koronát!!
- Ifjú hölgyem! Szívesen adok magának tíz koronát, akár húszat is, de árulja már el, mennyibe kerül a kávé?
- Tíz korona... – hangzott a válasz elhaltan.
- Látja, mondhatta volna mindjárt a legelején, akkor nincs félreértés közöttünk.
- Megjelent a főnöknő.
- Van valami probléma? – kérdezte.
- Fizetnék – magyarázta Koranda úr –, kihűl a kávé. Nem jutok közös nevezőre az ifjú hölgygel, némi szóbeli félreértés adódott. Kifizetném a kávémat...
- Tíz korona lesz – mondta határozottan a főnöknő.
- Koranda úr ártatlanul nézett a szemébe, közben visszacsúsztatta tízesét a zsebébe.
- Mikor?

Koranda úr az utcán összefutott egyik rég nem látott ismerősével.

– Szervusz! – szorította meg a kezét a másiknak, és törte a fejét, kicsoda az ismerőse, mert bizony elfelejtette. – Hogy megy a sorod?

– Hááá... most éjjeliőrt csinálok.

– Ne mondd! – Koranda úr előtt valami felrémlett: ez az ember művészféle lehet. – No és miből alkotod meg? Faragod?

A másik arcán az értetlenség vonásai jelentek meg.

– Ne viccejjé má! Egy nagy cégnél vagyok... ottan csinálok

éjjeliőrt!

Koranda úr komoly maradt. Ritkán fordult elő vele olyasmi, hogy nem tudta hova tenni az ismerőseit.

– Értem – mondta, de voltaképp nem értette. – Bizonyára közel dolgozol... Egy nagy cég ezt megengedheti.

– Mé csinász hülyét belőlem?

– Én? Dehogya!

– A cég má nem létezik, azé vagyok ottan.

– Persze. Nyugodtabban munkálkodhatsz, nem zavar senki.

– Te nem értesz semmit! Hogy magyarázzam meg neked, hogy én éjjeliőrt csinállok? Azelőtt nem ezt csinátam... azelőtt mestert csinátam!

– Van különbség?

– Háááa hogy ne vóna! Amikor egy másik cégnél mestert csinátam, akkor még minden jó ment, de elbocsátottak, azóta kénytelen vagyok éjjeliőrt csinányi...

– A mester kelendőbb volt? Az éjjeliőrt nem veszik?

– De veszik. Hárman vagyunk, kell még egy, legyen mindenkinek váltótársa. Érdekel?

– Nem is tudom... A szobrokat nem gyűjtöm.

– Mé szobrokró beszéss te itten?

– Nem szobrász vagy?

– Én-e?! Frászt! Éjjeliőrt csinállok!

Koranda úr elgondolkodott, majd szégyenkezve kijelentette: – Akkor fested. Eltaláltam?

Az ismerőse kezdte elveszteni természetes arcszínét.

– Te mevvagy húzatva! – háborodott fel. – Agyadra menődik az öregség? Hogy a fenébe magyarázzam meg neked, he? Robím nočného strážnika, rozumieš! Predtým som robil majstra!³

Koranda úrnak leesett a tantusz.

– Ezek szerint éjjeliőrként ténykedsz... – (És nem vagy te

³ Szó szerint lefordítva: Éjjeliőrt csinállok, érted! Azelőtt mestert csináltam!

művész, tette hozzá gondolatban.)

– Na végre! Te ilyen nehéz felfogású vagy?

Koranda úr betért az egyik szaküzletbe, érdeklődve nézelődött a legújabb gyármányú termékek sokaságában.

– Segíthetek? – lépett hozzá egy fiatalember.

Koranda úr vizsgálódón végigmérte. Semmit nem fedezett fel a külsején: sportcipő, farmernadrág, farmering.

– Miért akar nekem segíteni? – kérdezte. – Úgy nézek én ki, mint aki segítségre szorul? És kicsoda maga, mit akar?

– Én itt dolgozom – dadogta a fiatalember.

– Örülhet, hogy van munkája. Folytassa, ne zavartassa magát! A raktárban alkalmazták?

– Eladó vagyok... Segíthetek valamiben?

Koranda úr szembe fordult a fiatalemberrel.

– No ide hallgasson, barátom! Az imént magyaráztam, hogy nekem nincs szükségem segítségre! Ha esetleg nem értette meg, elismétlem: nincs szükségem segítségre! Ért engem?

– Vesz valamit... vagy...

– Nézze, ha azt akarja, hogy vegyek valamit maguknál, és maga az eladó, akkor próbáljon meg eladni nekem valamit. Mondjuk próbálja meg eladni nekem azt a videolejátszót!

– Meg akarja venni?

– Én? – csodálkozott Koranda úr. – Dehogyan akarom megvenni!

A fiatalember már végképp nem értett semmit. Koranda úr ezt észrevette.

– Ide figyeljen, barátom! Kezdjük előlről! Még egyszer bejövök, maga illedelmesen köszönt engem, és próbálkozzék eladni nekem valamit. Gondolom, nem dísznek tartják az árucikkeket? Kezdjük!

Az újrakezdésből nem lett semmi, megjelent a főnök.

– Mi van? – kérdezte az eladótól.

A fiatalember elhadarta, mi van. A főnök erre Koranda úrhoz fordult.

– Segíthetek valamiben? – kérdezte hajbóklón.

– Igen – mondta Koranda úr. – Segítségemre lenne, ha eltávolítaná a fiatalembert a közelemből, amíg nézelődöm. Lényegesen hozzásegítené ahhoz, hogy akadálymentesen nézelődhsek.

– Megkérdezhetném, mit óhajt vásárolni?

– Hogyne! Hiszen azért vannak itt, hogy a vásárlóik rendelkezésére álljanak. Nos... rászánta magát, hogy megkérdezzen?

– Mit szeretne venni?

– Semmit. Előbb nézelődnék, ha hagynák...

A főnök sóhajtott.

– Nézelődjön. – Morgott valamit az orra alatt, és otthagyt a Koranda urat. De még szólt az eladónak: – Hagyjad a vevőt kedvére nézelődni!

A fiatalember elsompolygott a sarokba a bekapcsolt televíziók egyikét bámulni.

Koranda úr tíz percig nézelődött, járkált fel-le, aztán kezét a csípőjére téve megkérdezte: – Miféle üzlet ez, ahol rá se hederítenek a vevőre?

A fiatalember erre ijedten felugrott, és odasietett hozzá.

– Segíthetek?

Koranda úr ismét végigmustrálta.

– Hívjon, kérem, egy eladót. Olyat, akin látszik, hogy eladó. Jótékonykodásra nincs szükségem. És ne zaklasson!

– Itt én vagyok az eladó!

– Akkor, fiam, jobban teszem, ha átmegyek a konkurenciához, ott másként bánnak a vevővel! Ott nem segíteni akarnak, hanem eladni! Jó napot!

Koranda úr éjszaka a városban bolyongott. Még nem ment haza, élvezte a kései sétát. A panelházak közé vetődött. A legközelebbi épülettömb harmadik emeletének egyik ablakán Ripókné hajolt ki.

– Nem tudják, hány óra van? – kiabált le mérgesen, mert már elaludt volna, de a bejáratuk előtt szórakozó fiatalok beszéde és nevetgélése felhallatszott hozzá, ami kifejezetten zavarta.

Koranda úr, mivel úgy vélte, rajta kívül nincs kint senki, megnézte a zsebóráját, és felkiabált Ripóknének: – Fél tizenkettő múltot hat perccel!

A fiatalok elnémultak, várták, mi fog történni.

Az épülettömb ötödik emeletének egyik balkonján egy félmeztelen férfi tűnt fel.

– Ripókné! Megint belekiabált az éjszakába! – szólt le mérgesen a harmadik emelet irányába. – Miért nem alszik?

– Ne rám veszekedjék, hallja-e, maga kocsmatöltelék! – teremtetten le őt Ripókné. – A neveletlenek a bejárat előtt szórakoznak éjjelente, nem lehet tőlük aludni!

– Csend legyen! – hallatszott egy érdes hang az első szintről.

– Bocsánat... – kiabált az ötödik emelet felé Koranda úr – sajnálatos félreértés történt! A lakótársa meg akarta tudni, hány óra van. Biztosan elállt az órája...

– Maga meg kicsoda? – kérdezte a félmeztelen. – Ne üsse bele az orrát mások dolgába!

Ekkora többen kinéztek az ablakon. Közben a fiatalok kezdtek elsompolyogni.

– Mit szórakoznak maguk?! – szólt oda valaki a negyedikről. – Lassan éjfél lesz, menjenek aludni! Reggel korán kell kelnem!

– Duguljanak el, a fene egye meg! – hallatszott az érdes hang az első szintről.

– Duguljon el maga, vén tróger! – mondta valaki valamelyik szomszédos ablakból. – Beszéljen illően az emberrel!

Az érdes hang tulajdonosa megjelent a balkonján.

– Szétverem a pofáját annak, aki trógernek merészel engem nevezni! Becsületes napszámos voltam...

– Hívja már ki valaki a rendőrséget! Ebben a bolondokházában nem hagyják aludni az embert!

Koranda úr hallván a válogatott durvaságokat, jobbnak látta, ha mellőzi ezeket a goromba embereket. Sarkon fordult, folytatta a sétáját.

A rendőrök akkor érkeztek meg a helyszínre, amikor a környék elcsendesedett. A bejelentőtől pontos címet nem kaptak, ezért az egyik rendőr hangosan megkérdezte:

– Ki zavarja itt a csendet?!

Akinek majdnem sikerült

M. egy borús, hideg téli napon látogatott el a hivatalba. Leült az illetékes részleg irodájának ajtaja előtti, mérsékeltén piszkos, kárpitozott lócára, és kedveszegetten, savanyú ábrázattal, közönyösen széjjel tekingetett. Tíz évvel ezelőtt járt itt utoljára, úgy vette észre, azóta semmi se változott, hiába volt rendszerváltás. A rendszerből rendszertelenség lett.

A folyosón csend honolt, az irodából hangok szűrődtek ki. Mögötte a fűtőtest kellemesen melegítette a hátát, már kevésbé fázott. Az órák terhes lassúsággal múltak, türelemmel viselte a várakozást. Nem nézhette meg a pontos időt, az óráját a zálogházba adta. Tudta, hogy becsapták, az óra többet ért, de kellett a pénz. Krumplisalátára költötte, ezen élt. A háromszori étkezéstől elszokott, előfordult, hogy napokig nem evett.

Hosszas mérlegelés után határozta el, hogy vállalkozni fog. Egyesek meggazdagodtak még akkor is, ha nem volt megfelelő szakképzettségük. Neki volt, csak nem tudott vele mit kezdeni a balesete óta, mesterségét nemigen folytathatta, nem talált céget, amelyik alkalmazná. Kétszer utasították el, harmadszorra nem próbálkozott. A melegebb hónapokban kartondobozokat és fémet gyűjtött. Felhagyott vele, egyre többen űzték ezt a foglalatosságot, többre tartotta magát. A hajléktalanok, akiknél jobban öltözött, megfenyegették, tűnjön el a területükről. Régi szaktársai dolgoztak, ő sem akart kivétel maradni. Segélyből nem él meg, tennie kell azért, hogy dolgozhasson.

Nem szívesen járogatott a hivatalokba, kimondhatatlan undort érzett a benti atmoszféra iránt. Nem döntötte el, mihez kezdjen, tanácsot szeretett volna kérni, mire számíthat. Bal kezének bénasága számára nem jelentett akadályt: aki nem tudott róla,

annak fel sem tűnt. Az alsó karját bírta mozgatni, az ujjai nem engedelmeskedtek.

Úgy gondolta, hívják, régebben hívásra lehetett bejutni az irodákba. Illetlenségnek tartotta a kopogtatást, várta, míg kiszólnak érte. Egyszer, a régi rendszerben ráförmedtek, amiért be merészelt kopogtatni a helyiségbe, ahol éppen tárgyalás zajlott. Azóta lett óvatos a hivatalnokokkal szemben.

Délben megunta a várakozást, korgott a gyomra, hazament. Elfogyasztotta mustárral ízesített, maradék krumplisalatját, vizet ivott rá, azután kiballagott a Fő térre csellengeni, hátha találkozik valakivel, aki meghívja őt egy pohár sörre. Hetek óta nem ivott sört, okmánybélyegre spórolt. A hivatalba aznap már nem ment, másnapra halasztotta az ügyintézkést.

Este az ágyba bújt, magára húzta a takarót, visszagondolt az elmúlt időkre. Régente másként élt, szolidan megengedhetett magának bármit, annyi sört ihatott, amennyi jólesett. Asztalosként dolgozott egy nagyvállalatnál, hétvégeken segédkezett kollégája otthoni műhelyében. Nem nősült meg, holott volt rá alkalm. Fizetését elköltötte, eszébe se jutott takarékoskodni. Azt hitte, havonta megkapja a fizetést, munkaadója nem bocsátja el. Több mint húsz éve dolgozik, előjoggal bír.

Az éjjeliszekrényről leemelte a szakácskönyvét, elnézte a színes képeken díszelgő ínycsiklandó ételeket, sóvárgóan időzött a töltöttkáposztánál. Nagyokat nyelt, kicsordult a nyála. Álomba szenderült, azt álmodta, terített asztalnál töltöttkáposztát eszik és pezsgőt bontana hozzá, de fél a durranástól.

Másnap korgó gyomorral elsétált a hivatalba, leült a lócára és várakozott. Ekkor fedezte fel, hogy lyukas a cipője. Az irodából nem szóltak ki, évégett dél közeledtével elhagyta az épületet. Különös, gondolta magában. Régivágású ember lévén M. nem zsörtölődött. A bürokrácia megmagyarázhatatlan jelenség.

Szédült, forgott vele a világ, a lépcsőn lefelé menet meg kellett kapaszkodnia a korlátban. Nem tételezte fel, hogy éhezni fog egyszer. És tessék, bekövetkezett!

Ő is elhitte, mint mások, hogy az új rendszerben jobb lesz a kétkézi munkásembernek, többet kereshet, jobban élhet, lesz munka. Elhitte, hogy jobb és másabb rendszer felé araszol a szerencsétlen társadalom. Lehet, hogy egy jobb rendszer felé araszolnak, a rendszer másabb, de rosszabb életkörülmények közé került a lakosság. Ő így látja és érzékeli nap mint nap. Megszülettek a kirívó szélsőségek az életstílusban: láthatóvá váltak a milliomosok, láthatóvá vált az elszegényedés.

M. furcsállotta, hogy az újkeletű parvenük közül, kiket ismert, egyikük sem tartozott a munkásréteghez; javarészt egykori vezetők és másodvonalbeli pártfunkcionáriusok voltak, vagy rafináltan helyezkedő középrétegbeliek. Nem beszélve az orvosokról, gyógyszerészekről, élsportolókról és a kétes egyénekről, akik kapcsolataik révén kihasználták a kínálkozó lehetőséget.

A szociban M. sohasem éhezett, soha! Naponta háromszor étkezett, ebédre meleg ételt evett. Ha kedve szottyant sajtot enni, megvette. A márványsajt egy vagyombba kerül! A paradicsomról, zöldpaprikáról, gyümölcsről lemondott, a pénzből nem futotta.

Valakitől azt hallotta, három oldal létezik: jobb oldal, bal oldal, társadalmi oldal. A társadalom megszűnt, kettészakadt, darabjaira hullott; egyének, családok, csoportok léteznek, az ő érdekeik érvényesülnek mindenütt; a társadalom merő nosztalgia. A politika pedig a jobb oldalon és a bal oldalon a legkifizetődőbb vállalkozási forma a nagybani rablás után. A harmadik oldal réges-rég elsikkadt...

M. semmibe vette a politikusokat. Vannak közöttük kivételes egyéniségek és link alakok szép számmal. Tudta róluk, hogy mindenkor másként beszélnek, igazodnak, felzárkóznak, azt

mondják, amit a hallgatóságuk hallani akar. Politikus az, aki nem azt mondja, amit gondol, és nem azt teszi, amit mond. A régiek se voltak különbek, ők ugyanazt hangoztatták vagy nagyokat hazudtak papírról olvasva. A maiakon az ember nem igazodik ki, amikor igazat mondanak, úgy tűnik, mintha hazudnának, amikor kendőzik a valóságot, igazságnak állítják be a hazugságokat. És ha egyszer hazugságon kapják valamelyiküket, nem lehet a szavuknak hinni.

Az utcán összetalálkozott T.-vel, az egykori munkahelyi párttitkárral. A délutánt a Hét Törpe elnevezésű csapszékben töltötték el, T. rendületlenül fizette neki az italokat. Rumot ittak sörrel, visszasírták a régi szép időket, mikor hús koronáért megebédelhetett az ember. Két óra leforgása alatt megannyiszor elénekelték a „Te benned bízunk eleitől fogva” kezdetű zsoltárt, és mivel M.-nek üres volt a gyomra, berúgott.

Botladozva kecmergett haza, többször megcsúszott a havon, nekiment a lámpaoszlopnak, egy kóbor kutya megtépte a nadrágját. A konyhában aludt el, úgy, ahogy beesett az ajtón. Reggel nem emlékezett semmire, zúgott a feje irdatlanul. A hideg víz térítette magához, prüszkölt, fújtatott, akár egy elgyengült igásló.

A hivatalba délelőtt ment be, sokáig borotválkozott. A lócán hárman ültek, merőn nézték a falat. M. biccentett feléjük, és leült a lóca szélén levő tenyérnyi helyre. Tizenegy óra tájt a többiek otthagyták a hivatalt, melegedni tértek be, tennivalójuk nem akadt.

M. magára maradt a jellegzetes bűdösséggel, melyet hajléktalanok árasztanak magukból és ruházatukból. Azon tűnődött, milyen ostoba szorításába került. Reggel óta egy csésze kávé, két lány tojást és vajás kenyeret kívánt. Ehelyett nagyokat nyeldesett. Néha elbóbiskolt, de szerencséjére nem esett le a lócáról. Álmában aktákat pecsételő, szorgoskodó kishivatalnokként okmánybélyegekről nyalta le a ragasztót,

hogy enyhítse az éhségét...

Ajtócsapódásra ébredt. Dél volt, ebédre mentek a hivatalnokok. Átnéztek felette, csavargónak hitték.

– Naponta bejárnak ide – mondta egyikük, egy tuskólábú nő.
– Váróteremnek vélik a hivatal folyosóját, ahelyett, hogy mennének dolgozni... Elhelyezted a lányodat a bankban, Gizka?

– Egész délelőtt telefonálgattam miatta. Az emenvén⁴ megüresedett egy osztályvezetői poszt, oda a danyoví úrad riagyityelkájának⁵ a keresztfiát akarják...

– Azt a részeges mérnököt, kit kipenderítettek a...

M. nyelt egy nagyot, azt már nem hallotta, honnan „penderítették ki” a részeges mérnököt, majd nehézkesen felállt, és kiballagott az épületből. Hányingere volt, összeszűkül a gyomra. Tett néhány lépést, azután megcsúszott. Olyat zajdult, hogy körülötte megállt a gyalogosforgalom.

A kórházban M. újjászületett: hozzászokott a rendszeres étkezéshez, hetente háromszor egy gyorsbeszédű, nagybajszú borbély megborotválta, az ápolók elvitték zuhanyozni. A balesete után másként érezte magát. A kórházban emberszámba vették, teljesítették a kéréseit, egyedül ő nem panaszkodott az ellátás minősége miatt. A többi ápolttal elszórakozott, esténként kártyázhattak, tévét nézhettek, aki tehetett, kisurranhatott a toalettre cigarettázni.

M. kapott két mankót, segítségükkel mozoghatott. Combtőig begipszelt lábát mereven vonszolta, minthogyha járni tanulna. Tartott tőle, hogy esetleg hazaengedik. Éjszakánként titokban kisettenkedett a balkonra, pizsamában ácsorgott a hidegben azt remélve, megfázik, nem kell egyhamar elhagynia a kórházat.

⁴ A polgármesteri hivatal korábbi nevének szlovák rövidítése.

⁵ ...az adóhivatal igazgatónőjének...

Maradásának legfőbb okát abban látta, hogy titokban beleszeretett a fiatalabbik ápolónőbe, ki egy filmszínésznőre emlékeztette; gömbölyded alakja elevenen megmaradt emlékezetében. Amiként tapasztalhatta, felkeltette az ápolónő érdeklődését, kölcsönös szimpátia alakult ki közöttük.

Tervezgetett, spekulált, reményeket fűzött kiagyalt jövőjével kapcsolatban. Ha rendbe jön a lába, ha járni fog, végrehajt egy zseniális cselekedetet. Ez lesz a következő balesete: önmaga idézi elő. Napokig fog mászkálni a vasút mentén, a vashíd környékén, gyermekkora játszóhelyének színterén, mintha dolga volna arrafelé, a vonat meg majd zutty! Kórházba kerül, talán ugyanide, láthatja az ápolónőt, etetni fogják, hasznosan eltöltheti az idejét, felkészülhet valamire. A cél: fogyatékosává válni, akkor állami intézménybe teszik, eltengődhet az ottaniakkal. Titkos magánvállalkozásszerű életmód lesz, egészsége és testi épsége a vállalkozási alap. Rádöbbsent: nincs semmije és senkije, az élete hiábavaló. Minden hiábavaló...

Számítása bevált: megfázott, valamiféle ronda, járványszerű náthát kapott el, és három napig negyven fokos lázban hánykolódott az ágyban. A negyedik napon aztán meghalt.

Fellángolás

Szerellem! Sokszor volt szerelmes futólag, a mostani érzés azonban más, mélyrehatóbb, bódítóbb, egyfelől zuhatagként omlik rá, égeti, mint a delelő nap, beborítja, nem hagyja békén, mélyről fakad, másfelől kiegyensúlyozottságot biztosít, habár akként érzi, lebeg a talajszint felett legalább fél méterrel, vagy szárnyal, mint a madár; a lány neve Ružena, vékony, karcsú, energikus mozgású, mosolygós teremtes, hullámos sötétbarna haja a vállára omlik, hasonló a képzeletbeli lányhoz, akit megálmodik magának, iskolából jövet látja meg őt, elébe toppan, az ámulattól nem akar hinni a szemének, hihetetlen, hogy az általa megálmodott teremtmény életre kel, létezik, kedves arca elragadó, mosolygós szeme megbűvöli, alkata vonzó, azonnal beleszeret. A lány „észreveszi”, mosolyogva néz rá, a mosoly jelentéssel bír, olvadozik tőle, akár a befagyott Rimán a jég február havában, ám a felismerés hevében leblokkol, aznap otthon csak ül, bámulja a csupasz falat, nem lát, nem hall, nem eszik, nem iszik, legbenső lényé fölbolydul, vadul kavargó, hevesen dobogó szívvel szövi a terveket, boncolgatja, miként kellene megismerkednie vele. Ott még nem tart, hogy elébe áll, megszólítja, (a legegyszerűbb, leggyorsabb megoldás lenne), be kell tartania az illemszabályokat, ilyenképpen diktálja a kor szelleme és a szülői neveltetés, fontosnak tartja a modort, nem lehet tolakodó, neveletlen, még konzervatív, előfordulhat, hogy az utcán leszólított lány nem áll szóba idegennel, helytelennek tartja. Mindenképp meg kell találni a megfelelő és helyénvaló módot, elkerülve a kínos leégést, bosszantja, hogy nem elegyedik rögvest szóba vele, talán várta, szólítsa meg őt. Barátai ravasz cselekkel hálózák be

a kiszemelt lányokat, jómaga szeretne a saját elképzelései szerint eljárni, nem óhajt mások hibájába esni, biztosra akar menni, bízik a véletlenben, nála a véletlen jön be, a hosszadalmas töprengés, cselszövés ellenben megöli a tettet, tapasztalhatja. A találkozás helyszínéből megítélve Ružena a híd előtti lakótömbben lakik, elbiciklizhet arra, hátha meglátja, reggelente ki kell fürkésznie, milyen útvonalon jár az iskolába, melyik az az iskola. Tervet készít, elgondolja a fázisokat, lázban ég estig, nem találja a helyét, a vágyakozás hajtja, ücsörög a diófa árnyékában, mászkál, rugdossa a zombékokat, végül az anyjának azt mondja, kimegy levegőzni egy órácskára, felpattan a bicajára, elkarikázik a folyó túlsó parjára, Ružena alakja lebeg a szeme előtt, hevesen ver a szíve, a kelleténél gyorsabban hajt, a paneltömb hátsó traktusa előtti járda felé veszi az irányt, megkerüli az épületet, az az ötlete támad, hogy körözni fog, kezd sötétedni, a látási viszonyok még jók, akarja, hogy lássák, megteszi az első kört az épület körül, aztán a másikat, a harmadikat; lassan hajt, lépésben halad, mint akinek nincs dolga, csupán szórakozásból pedálozik a járdán, két vagy három percbe telik, míg megteszi a teljes kört, közben figyel, mint a sas, ha les az áldozatára, nem akarja, hogy a tekintete elkerüljön bármiféle apróságot, a harmadik kör után irányt változtat, eltávolodik az épülettől, megfordul, körözni kezd újra, és ekkor megtörténik a csoda: Ružena kilép a bejáratból, felé fordul, megáll, várakozón, félreérthetetlenül; annyira meglepődik, hogy elkarikázik mellette, rá se néz, megszégyenülve elhajt a környékről...

Otthon belátja, egetverő ostobaságot követett el, Ružena meg akar vele ismerkedni, és tessék, kihagyja az alkalmat!! Mit gondolhat most róla?! Felkínálja magát neki, bízvást abban, megszólítja őt! Sokáig szégyenkezik magatartása miatt, de nincs mit tennie, be kell vallania: kellő tapasztalatok hiányában elszállt a bátorsága: első eset, amikor idegen lánnyal

ismerkedne. Felvetődik benne a gondolat, hogy a problémát megosztja a barátjaival, de egyrészt egyedül akarja megoldani, másrészt szégyell erről beszélni, harmadrészt belső sugallat hatására nem akarja, hogy tudomást szerezzenek Ružena létéről. Kideríti: Ružena kilencedikes, a gimnázium épületében levő általános iskolában tanul, egy emelettel lejjebb található az osztályuk, egy szőke lánnyal lóg a szabadidejében; eldönti, akkor lép, ha Ružena egyedül van, bárhol legyen. A járókelők forgatagában kapásból észreveszi Ružena alakját, megérzi, hol, mikor láthatja, előfordul, hogy mintegy húsz méterrel előtte halad szőke barátnője társaságában, gyakran néz hátrafelé, mégsem állnak meg, barátnőjének fogalma sincs a meg nem valósult randiról, ha lenne tudomása róla, esetleg meglepetésszerűen bevárnák a szórakozás kedvéért, kettesben a lányok bátrabbak. Reggelente kifürkészi az időpontot, mikor Ružena kilép az épületből és elindul otthonról, a legmegfelelőbb alkalom a megismerkedésükhöz, ha „véletlenül” egymás mellé érnek az utcán, akkor nincs egyéb lehetőség: a további utat együtt kell megtenniük. Előfordul az egymást követő napokon, hogy másodpercek eltéréssel azonos időben jutnak útvonaluk metszéspontjához, de vagy már vele van valaki, egy barát, barátnő, vagy Ružena nincs egyedül. Azon a szombati napon pedig, mikor déltájban az ablakon át meglátja Ruženát az utcán, amint elhalad a házuk előtt, miközben sűrűn tekintget a szemközti ház felé a másik oldal házait fürkészsze, nincs kellőképpen rákészülve; hamarjában tornacipőt húz, inget vesz fel, szalad a kerten át, hogy szembe találkozzon vele az utca végén, abban reménykedve, időben oda ér megkerülve az épületeket, találgatja, mit mondjon neki, mi legyen az első mondata; a sarokra érve bosszúsan látja, Ružena visszafordult, kecses alakját a távolban észleli. Második alkalommal puskázza el a lehetőséget! Ha kimegy a kapun, egymásba botlanak... Naponta okoz gondot a lángoló érzések kavalkádja, a helyben

topogás, van egy lány, képzelete szülöttének testet öltött megszemélyesítője, a szimpátia láthatóan kölcsönös, egyet akarnak: megismerkedni, és tessék, mit hoz a sors! Egy ponton megkövül, mert betartja az elvárásokat, a szülők és a tanítók által hangoztatott illem szabályait, mindazt, amit eddig megtanul. Szenved, kedvtelenné válik, egyfolytában Ruženára gondol, akarja őt, ha az utcán látja mások társaságában, remegés fogja el, lobbanékony lesz, elalvás előtt gondolataiban fantáziál találkozásuk lefolyásáról, álmaiban fiúval látja, kit elagyabugyál. Vágyik mint még soha Ružena társaságára, a mosolyára, legyen vele, járhasson vele, fogja a kezét, érezze a jelenlétet, nevehessenek. Meg kell hogy ismerje közelebbről...

Az iskolában, a nagyszünetben, a kinti büfébe menet a második emeletről trappolva le a lépcsőn, majdhogynem összeütközik egy felfelé igyekvő lánnyal, megfogja a vállát, nehogy elessen, bocsánatkérések közepette menne tovább, és ekkor felismeri a lányban Ruženát, elakad a szava, a mosolya megnémítja, és egyszeriben megszólítja: – Eljössz velem este a moziba? – A szíve a torkában dobog, testét átjárja a forróság, fogalma sincs, mit vetítenek aznap a moziban, hajlandó bármilyen filmre beülni Ruženával, egymás szemébe néznek, tekintete átható, a boldogság reménysugaraként fűrődik a lelkébe. – Jó, ötkor várlak, gyere értem, tudod, hol lakom... – Ružena sarkon fordul, fut felfelé.

Végre valahára megtörtént, amit akart!

...ülök szemben egykori szerelmemmel, kortyolgatjuk a presszókávét, eszegetjük a süteményt, nézzük egymást boldogító érzéssel. Megrohannak az emlékek, ólomsúlyként hullanak rám, fejbekólintanak. Harmincöt év telt el kényszerű „elválásunk” óta. Szép nő vált belőle, vidámsága és karcsúsága megmaradt, szemében lángol a huncutság, mely sohasem

hagyott nyugodni. A téren akadtunk össze, elmentünk egymás mellett, egyszerre fordultunk meg.

Nem jók az ilyen találkozások, tönkreteszik a jelent. Felelevenítik a múltnak a leggyönyörűbb időszakait, az ember visszavágyódik a fiatalabb énjének időszakába, nem tud mihez kezdeni az érzésekkel, epekedik, kétségei támadnak önmagával és a világgal szemben. Megszakad a szívem, ha belegondolok, hogy másként alakulhatott volna kettőnk sorsa. Iskolások voltunk, a tanulás számított fő célnak. Ő az általános iskola elvégzése után elkerült innen, másutt tanult, mind ritkábban járt haza, leragadt egy messzi városban. Férjhez ment, gyerekeket szült, elvált, vállalkozik.

– Mesélj magadról – mondja.

– Túl hosszúra sikeredne.

– Nem változtál...

– Üres lettem belül. Az utóbbi silány évek eredményeként.

– Rosszul élsz?

– Kiegyensúlyozott a családi életem, szeretem a feleségemet, a fiam felnőtt férfi, a lányom középiskolás. Magánéletemmel semmi gond, azt hiszem. Nem vagyok sem boldog, sem boldogtalan, a köznapi gondjai közé préselődve teszem a dolgom. Csak buzgólkodó, levakarhatatlan alakok keserítik meg az életem közéleti részét. Az utóbbi években ez szerfölött zavaró tényező. Beletörődtem abba, ami van, noha lázongok. Néhány dolognak az az egyetlen értelme, hogy nincs értelme... Most meg jössz te, mint derült égből a fapados gép, úgy zuhansz bele az életembe. Felelevenedik a múlt. Régebben boldogabb lehettem. Arról nem is beszélek, hogy szabadabb is!

– Nekem is felelevenednek azok a hónapok, évek, a moziba járás, a kóborlások a természetben, a titkolózások, az esti randik és... Tulajdonképpen mi nem szeretkeztünk.

– Akkor még normális világ volt a maihoz mérten.

– Nem emlékszem rá, hogy gondoltunk volna a szeretkezésre.

Korainak tartottuk.

– És most gondolsz rá?

– Annyi idő elteltével mi más marad nekünk? Lehet, hogy soha többé nem találkozunk. Visszamegyek Rózsahegyre, kötődöm a városhoz, te oda nemigen jársz, vagy igen? Nekem több keresnivalóm Rimaszombatban aligha lesz. Úgy hittem, elmentél egy másik városba... Egyik írásodból ez derült ki... Olvasom a novelláidat... Felfedeztelek az interneten... Rimaszombat számomra nem jelent sokat, barátaim közül kevesen maradtak itt. Nincs miért idejönni. A múlt emlékeiből táplálkozom, élménydús emlékek maradtak hátra... A házaselet motorikussá vált. Periodikus viszonyulások nap mint nap, egymás meg nem értése. Beleuntunk. Az ember hajszolja a pénz, hogy egyszer vagy kétszer egy évben elmehessen valahová nyaralni. Utána megint hajtás, dohogás, gondok. A pénz függővé tesz. Romantika nincs, merengés nincs, csend helyett zajok. Ráragad mindenre a politika összes hordaléka, behatol a magánéletbe, tönkreteszi a kapcsolatokat, elidegenít... Pótolni kellene a mulasztásunkat.

– Nem is tudom, van-e kedvem szeretkezni. Ígyunk meg még valamit!

Már csak ez hiányzott!

Májusban vesztettem el az állásomat. Nem helyezkedtem a politikai széljárás szerint, ami egyébként se szokásom, létszámfelettivé váltam. Szakmai tudásomat, elért eredményeimet figyelemre se méltatták. Megkaptam a végkielégítést; egy összegben felvehettem öthavi fizetésemet. Mélységesen megalázott az eljárás, amelyben sokadmagammal részesültem, úgy tűnt fel, emberszámba se vesznek. Meg akartam bosszulni a személyemet ért sérelmeket, egyedül akartam felvenni a harcot a helyi hatalommal szemben, mindamellett tudtam, hogy őrültség, de akkortájt másként gondoltam.

– Mégis hogyan állnál bosszút? – kérdezte az egyik este az elbocsátásom utáni héten Laura, miközben rám vetette ártatlan kék szemét. Pizzát vacsoráztunk, épp a bort kortyolgattam.

– Nem tudom... de az biztos, hogy nem hagyom annyiban!

– Le akarod magad csukatni? Tégy le róla, felejtsd el! A te helyedben egy másodpercig se gondolkodnék a megtorlásokon. Foglalkozz mással! – Titokzatosan nézett rám. – Itt vagyok például én...

Laura az ölembe fészkelte magát, átfogta a nyakamat. Nézéséből gyanítottam, mit akar. Imádtam a nézését. Laura az utóbbi időben nálam lakott, kedveltük egymást, afféle több-mint-jóbaráti-viszony alakult ki közöttünk. Belecsöppent az életembe, azt hiszem, kiszemelt magának. (Biztos, hogy kiszemelt magának.)

A nyár folyamán elfogyott a pénzem. Kirándultunk, utazgattunk Laurával, a kelleténél többet engedtünk meg magunknak. Nem volt vesztenivalónk, feléltük tartalékainkat.

Prágaig jutottunk, azóta úgy ismerem egykori fővárosunkat, mint Laura testét... A maradék három darab ezres egyikét a vitrin üvege mögé tettem, legyen szem előtt; ha onnan eltűnik, sürgősen állás után kell néznem.

Laura nem dolgozott, a munkaügyi hivataltól kapott segély kettőnknek kevésnek bizonyult. Hozzáfogtam állást keresni. A mozgástér beszűkült előttem, mintha megbélyegzett lettem volna egy letűnt világban. Két hét után feladtam, a pokolba kívántam a remegő ajkakkal hazudókat. Aki nem a kormányzó pártok híve, aki mögött nincs senki, aki karrierjét nem a hazugságra építi, az egyes helyeken nem dolgozhat még akkor sem, ha kiváló a szaktudása.

– Nézd – mondta Laura lábujjai körmét festve –, ha valahol mindent-vakon-végrehajtó emberkékre van szükség, akkor ott ilyeneket alkalmaznak. Ez tény. Vegyük a helyiszintű államigazgatást... Tavaly augusztusban célirányosan életbe léptették az új területrendezésről szóló törvényt és megszüntették a rugalmasan működő körzeti hivatalokat. Jogtalanul elbocsátották azokat a hivatalnokokat, kik az állam pénzén alkalmassági vizsgát tettek a szakterületükön. A helyükbe olyanokat ültettek, kiknek fogalmuk sincs az ügyintézés menetéről, kik nem ismerik kellőképpen és összefüggéseiben a hatáskörüket szabályozó törvényeket; ehelyett feletteseik utasításait követik. Ez a diktatúra visszaállítása az államigazgatásban. Mármint, ha egy állami hivatal pártalapon a korlátozott képességű embereket vagy a párt soraiból kiemelt egyéneket helyezi vezető funkcióba, amiből az következik, hogy ezek a vezetők meghajolnak a politikai akarat előtt a valamiért valami elvén, akkor disznóság zajlik... – Laura megvizsgálta körmein a lakkot. Sose használt élénk színt. – Ha a közigazgatásban kasztrendszer vezetnek be, mit vársz te máshol? Manapság becsületes úton aligha juthatsz nagypénzekhez. Becsületes úton legfeljebb lemondhatsz a

jólétről, távolról skubizhatod a gazdagok életvitelét, ha van munkád, de nem vagy vezető, mások helyett dolgozhatsz az alamizsnáért, amit fizetésnek neveznek. Ha kinyilvánítod a véleményedet, leragadsz a kezdeti szinten, fenéken billentenek, jobb esetben kioktatnak. Senki ne csodálkozzék a bűnözés aránytalanul magas szintjén... nem beszélve a rejtett bűnözésről! Az ember pénzből él, és jól akar élni. Tagadhatatlanul így van, ha kevesen hangoztatják is. Ha csalnál, milliókat lopnál, lehetnél valaki, én mondom! A szemfényvesztők, hazudozók közt a becsületes ember olyan, mint egy koldus...

Azon az estén eltöprengtem Laura kijelentésén. Volt benne valami provokatív fennhang, valami zavaró, ami nem hagyott nyugodni. Hanyatt fekvé, kezemet a fejem alá téve a King Crimson zenéjét hallgatva tervezgettem, mit tudnék tenni a gyors pénzhezjutás érdekében, hogy ne kelljen megszokott életmódomon változtatni. Mindaddig gondolataimban mélyedtem el, míg Laura elő nem jött a zuhany alól. Teste láttán megborzongtam.

Másnap felmondtam a biztosításomat, miáltal egyhavi átlagfizetéshez jutottam. Laurával összedugtuk a fejünket, és gondosan beosztottuk a pénzt. Elméletileg az összegnek egy hónapig ki kellett volna tartania, ám a gyakorlatban nem így történt.

– Meg kellene javíttatni a járgányomat – szólt az egyik reggel Laura. – Nem kerülne sokba... Bármikor lerobbanhat. Szükségem lesz rá.

Kávét főztem, és azon rágódtam, mihez kezdjek.

– A semmittevés megöli az embert – mondta Laura gondolatolvasóként. – Itt az ideje, hogy csináljunk valamit.

A következő napokban csavarogtam a városban, róttam az utcákat, néztem a gondterhelt embereket, magamban

kiröhögtem a nagyképűsködő vállalkozókat, kik maroktelefon nélkül végére se mennének. Volt pillanat, amikor azt kívántam, nőjjön oda a fülükhöz örök időkre a szerkentyű az utca kellős közepén a járókelők szeme láttára...

Az ötlet egy beszélgetés következményeképpen jutott eszembe. Kivitelezhetőnek tartottam, rászántam egy napot az átgondolására. Laura kószált, intézte a dolgait, nyugtom volt tőle.

– Van egy tervem – újságoltam neki este. Spagettit készített egy tálban. Vékony blúzt viselt; ebből kikövetkeztethettem esti programunkat, de rájöttem, hogy tévedtem: a többi holmiját kimosta, ott lógtak a fürdőszobában...

Megősrültem a sajtos, ketchupos spagettiért. De amióta pénzügyileg szűkölködünk, be kellett érnem kevesebb sajttal és még kevesebb ketchuppal. Meg kell mondjam, az étvágyam nem változott az inflációval arányosan.

– Hogy ízlik?

– Remek! – És tömtem magamba a spagettit.

Vacsora után nagyvonalakban elmondtam a tervemet. Laura meddően nézett rám ártatlan kék szemével. Imádtam a szemét.

– Veszélyes, lebukhatunk. Nem éri meg... Bár ötletnek nem semmi!

– Ki kell dolgozni egy alapos tervet, fel kell készülni az akcióra. Hatszázezer koronáról van szó, Laura! Vagy többről! Hatszázezer nem kis összeg, de nem ám! Steksz a javából!

Laura átfogta a derekamat.

– Láss hozzá! Hatszázezer korona is pénz... – Lebiggyesztette az ajkát. – Nem valami sok kettőnknek. – Adott egy lehetéfinom csókot. Az ilyentől pattan le az ember nadrágján az az egyetlen fémgomb. – Előbb azonban foglalkozz velem! Mikor szeretkeztünk?

Az órára pillantottam, és megmondtam neki.

– Tényleg? Hi-he-tet-len!

A nyári hónapokban energiám java részét a felkészülésre fordítottam. Lépésről lépésre, módszeresen dolgoztam. Laura orrolt rám, kevesebbet enyeleltünk, nem csünghetett a nyakamon, nem bújhatott hozzám.

Egyik este, elragadtatva önmagam zsenialitásától, részletesen elmondtam neki a tervet. Aztán megbántam. Nem kellett volna elmondanom...

...a forgalmas szupermarket bejáratánál ülök, a hajam kócos, egy hónapja nem borotválkoztam, felismerhetetlenségig megváltoztam, szakadozik a gomb a ruhámról, nem lehet rám ismerni. Laura, a gonosz teremtés, szemérmetlenül ellopta az ötletemet. A zsákmánnyal persze csendben dobantott! Noha hagyott nekem búcsúlevelet és mellé húszezer koronát, a pénz nem tartott ki semeddig. De egy a fő: két hete Brüsszelben tartózkodom, kifizetődő az itteni munka. Azon kívül, hogy vagyok, nem kell tennem semmi mást. Az ember feneke, ha nincs kellően felöltözve, odafagyhat télen a kőhöz. A múltkor, a belváros hideg kövezetén elnyűtt párnán kuporogva, majdnem néven szólítottam az egyik honi képviselőt. Ha jól emlékszem, rá szavaztam! Így dukál! Egy sudár ifjú hölgynek magyarázott valamit, ki úgy rakta a lábát, mint a divatbemutató kifutóján és vészjóslóan hasonlított Laurára. Dobhattak volna pár eurót a kalapomba! Holnap megyünk Londonba. Érdekes a globális világ arcul csapó alakulása; amíg volt tisztességes állásom és havi keresetem, nem utazgathattam Európa nagyvárosaiba... A „koldusok” csoportjával viszont ingyen és gond nélkül megtehetem. Hát nem csodálatos?

KATONADOLOG

Egy civil első napja a hadseregben

Reggel nyolc óra, most ébredek. Emlékezetemben elevenen él az álmom, elhessegetem magamtól, a napi teendők foglalkoztatnak. Nem kapcsolom be a rádiót, meg kell szoknom, hogy nem hallgathatom a Kossuthot vagy a Petőfit, hiányozni fog Komjáthy. Agyamban nagy a kavargás, emlékképek váltják egymást, képsorok villannak fel az előző este látott mozifilmből. Gondolataim szertefoszlanak, a valóság terhe rám nehezedik. Nem tudom, mi előtt állok, sohasem érdeklődtem, senki sem adott tanácsot, az iskolában a pedagógusok féltek beszélni róla, nem tartozott az előírt tananyaghoz, nem volt közük hozzá.

Megborotválkozom, hideg vízben lezuhanyozok, megtörölközöm. Mindezt gépiesen teszem. Öltözködés közben igyekszem nem gondolni semmire. Apu a kertben tevékenykedik, Anyu feketekávéval vár, reggelizni nincs kedvem. Nem beszélünk. A kávé kortyolgom, élvezem az ízét. Anyu magamra hagy, nem akar zavarni.

Módszeresen készülök az útra, a legszükségesebb holmit pakolom be, mindegyik újonnan vásárolt. Többen figyelmeztettek, vigyek magammal lakatot. Szereztem fél tucatot a tömörebb fajtából. Felruháznak és ellátnak: semmire sem lesz szükségem az akaratomon kívül.

Tízre elkészülök. Anyu húst rántott, két szeletet legyűrok magamba, burgonyapürét és gyümölcskompótot eszem hozzá, kofolával öblítem le. Iszok egy kis kávé, de már ez sem kell. Elhatalmasodik rajtam a szorongás. Az útra három szelet húst és ugyanennyi karéj rozskenyeret csomagoltatok, Anyu bőven tesz

hozzá kertben szedett paradicsomot és zöldpaprikát. Műanyagflakonba meleg teát tölt, termoszt nem viszek, törékeny.

Tizenegy óra előtt indulok, kezemben műbőr aktatáskával. Szüleimtől otthon búcsúzom; Anyu könnyezik, Apu biztat. Útközben vásárolok egy olcsó zsebkést, hasznos holmi. Ötszáz korona lapul a pénztárcámban. Nincs értesülésem arról, hogy havi jövedelmem kilencven korona lesz.

Az idő szép, melegen süt a nap, igazi vénasszonyok nyara van. A belváros forgatagában ismerőssel, baráttal nem futok össze. A vasútállomáson iszonyatos a tömeg, meglep a rengeteg ember jelenléte, sok a kísérő. Bábeli zűrzavar uralkodik, a rend felborul, vasutast, csendőrt nem látni. Az utazók forgatagában részek ordítóznak, dalolnak, külsejük többnapos ápolatlanságról tanúskodik. Nem különb a helyzet a búcsúztatóknál sem. Mindez nyugtalanító. Vágómarhának és heringnek érzem magamat.

Leírhatatlan dulakodás közepette másfél óra alatt kerülök fel a szerelvényre, ami máskor másodpercek kérdése. Borzalmas.

Robog a különvonat. Elindulásunk óta öt óra telt el. Étvágyamat elvesztettem, barátaim is alig-alig esznek. Hárman, volt osztálytársak utazunk együtt. Arcunkon megmagyarázhatatlan búskomorság ül, keveset beszélünk. A hangoskodóknál a flaska fáradhatatlanul kézzől-kézre vándorol, kétszer-háromszor eljut hozzánk is, mi visszautasítjuk. Ha kiürül, nyílik az ablak, kidobják. Rögvest indul útjára a következő. Pálinka, bor, sör, bármi... egyre megy. Tanúja leszek, miként válhat egy ember állattá. Az éjszaka folyamán kitör a verekedés; bunyó az úton nemcsak a mi kocsinkban fordul elő. Némáságba süllyedünk, közönyössé válunk. Szeretnénk épségben megérkezni.

Elmúlik éjfél. Jakab ér céljához elsőként. A gimnáziumban egy

padban ültünk. Kezet szorítunk, tekintetemmel mindaddig követem, amíg ki nem száll. Hajnali fél négykor én kullogok le a vonatról. Rajtam kívül sokan leszállnak, egyiküket sem ismerem. A peronon elidőzve sóhajtozok. Megérkeztem, Pardubicében vagyok.

A különvonat indul tovább, nézem, ahogyan távolodik. Felkavaró érzések kerítenek a hatalmukba, torkom összeszorul, szívem hevesebben dobog. Elindulok a peron lejáratához, utast nem fedezek fel, korai az időpont. Lépteim konganak az aluljáróban. A többiek jóval előttem haladnak, hallok válogatott otrombaságaikat. Magányra vágyom, a társaság zavarna.

A pályaudvar díszes csarnokában szervezett fogadtatásban részesítenek, nehogy elkóboroljunk. Autóbuszba irányítanak, rövid várakozás után indulás. Utunk az alvó város kivilágított útjain vezet keresztül. A mellettem ülőhöz nem szólok; elterelem a figyelmemet: igyekszek mindent szemügyre venni, a környezet kihat rám.

A látottak alapján Pardubice – a város – elnyeri tetszésemet.

Hajnali négy óra, bezárul mögöttünk a kapu.

Az autóbusz ablaktalan, lapos épület mellett áll meg, ide terelnek be mindannyiunkat. Ez a mozi. Bent üldögélnek már regruták, nem mi vagyunk az elsők, jött korábban is különvonat.

Hét óráig újabb csoportok masíroznak be, a terem megtelik lármás újoncokkal. Körülöttem csehül és szlovákul társalognak, mindkét nyelv tájszólásában. Magyar szót megérkezésem óta nem hallok. Egyelőre senki se ügyel ránk. A részegek zsibonganak vagy az előttük levő üléstámlának dőlve alszanak. Legtöbben önmagukba szállnak, nem szólnak egy szót sem, várják, mi fog történni. Az arcokról igyekszem leolvasni, ki

mire gondolhat. Jómagam fásult vagyok, gondolataim szétszórtak. Némelyek kimennek cigarettázni, kis csoportokba verődve társalognak, fesztelenül viselkednek, minthacsak odahaza lennének. Öt óra tájt hagyom el a termet, félrevonulok egy nyugodtabb helyre, cigarettára gyújtok. Ez az óra és ez a nap több szempontból emlékezetes marad.

1978. szeptember 30-a, szombat.

Huszonegy éves múltam, nem izgat, mi vár rám, tisztában vagyok a megmászthatatlan ténnyel: a két év leteltével civil ember leszek, visszakerülök a mindennapi élet körforgásába. Bízok önmagamban és képességeimben, noha még hiányzik az a ravaszság, amellyel majd itt találkozom először. Szembe merek nézni az ismeretlennel, nem siránkozom, nem bánkódom. Mindazonáltal a két év kibírhatatlannak és hosszúnak tűnik, fel sem fogom.

Az elszívott cigarettát a mozi fala mellett levő piros, tulipánformájú szemétygyűjtőben nyomom el, és visszamegyek a terembe.

Hat óra után mozgolódás támad, arra ébredek. Fárasztó volt az út, elszunyókáltam. Megjelennek az egyenruhások, a kinttartózkodókat beparancsolják, lecsillapítják a társaságot. Ettől kezdve felügyelnek ránk. Jön egy tiszt – nem ismerem a rendfokozatokat –, fellép a pódiumra, elkezdi a mondókáját. Míg beszél, egy szélesvállú, csapzott hajú fiún akad meg a szemem. Öt sorral előttem ül, nagyon részeg, ide-oda dülöngél ültében, grimaszokat vág. A két év alatt vele kerülök a legszorosabb barátságba, együtt küzdjük át a napokat.

Hétkor reggelizni indulunk, a csomagjainkat a székeken hagyjuk. Kiosztják az evőeszközöket: hófehér, kis vászonzsákban kanalat, kést, villát, konzervnyitót kapunk. Hiányzik a kiskanál, melyet szükségesnek tartok. Megkérdem, mi az oka, de kinevetnek. Befogom a számat.

Farkaséhes vagyok, éjfél óta nem ettem. Az étkezde a

szomszédos, kétszintes épületben van, tágas teremben a második szinten. Kétszázan étkezhetnek azonos időben. A sor a terelőkorlátok közt gyorsan rövidül, rugalmas a kiszolgálás, mintha futószalagon lennénk. Charlie Chaplin filmjének egyik jelenete jut eszembe. Derékmagasságú nyílásokon át csúsztatják ki az adagokat, a konyhába nem lehet belátni. Letelepszem egy üres helyre, nekilátok enni. A reggeli bőséges: kifli, sonka, vaj, sajt, méz, tea, vaníliakrém, alma. Otthon kakaót, tejeskávét reggeliztem vajaskiflivel, fonottkaláccsal, brióssal. Teát nem ittam. Az itteni teának különös az íze. Teli gyomorral jobban érzem magamat. Kifelé menet forró vízben le kell öblíteni a használt evőeszközt.

Nyolcig nem történik semmi, a mozi előtt szóba elegyedek az ácsorgókkal.

– Te ugye rimaszombati vagy? – lép hozzám egy magas, vékony, szlovák fiú.

– Igen – mondom örvendve.

– Imro Krekán vagyok Nyústyáról...

Bemutatkozom én is. Szót váltunk; megtudom, hogy ugyanazon a vonaton és autóbuszon utaztunk ide.

Kisvártatva beszólítanak. Krekán eltűnik a látókörömből. A pódiumon öt szék áll, mögöttük egy-egy fiatal lány várakozik fehér köpenyben. Tanoncok a fodrászszakmában, vélhetően első alkalommal nyírnak. Megkezdődik a hajvágás. Majdnem megkopaszítanak, emberszámba se vesznek. Mivel civilek vagyunk, öt koronát kérnek a gépi nyírásért. Furán érzem magam, soha nem volt túskehajam. Nevetünk egymáson, kezdünk egyformává válni.

Magamhoz veszem az aktatáskámat, búcsút mondok a mozinak. Kisebb csoportokban továbbterelnek bennünket egy másik épület bejárata felé. Komótosan megyek, nincs kedvem beszélni, hozzám sem szól senki. Szemügyre veszem az arcokat, a környezetet, megjegyzem, honnan hova megyek, a

környezettanulmány hasznomra válhat.

Csarnokszerű helyiségbe érünk, tornateremnek tűnik, a falak mentén asztalok állnak, mögöttük egyenruhások nyüzsögnek. Mindenütt felhalmozott katonai holmik példás rendben. Az első asztalnál levetkőztetnek. Az alsónadrág marad rajtam, a többi civil holmit le kell adni, a ruháimat és a cipőmet becsomagolják, postán küldik haza. Magamnál hagyhatom az aktatáskát a szükséges holmival: ilyen a fogkefe, fogkrém, szájvíz, borotválkozó készlet, arcvíz, fésű, sampon, toalettpapír, vatta, tű, cérna, toll, jegyzetfüzet, levélpapír-készlet, bicska, pénztárca. Otthon felszerelkeztem, önellátó vagyok, nem kell mások segítségére szorulnom.

A cigarettámról elfelejtkezem, felöltőm zsebében maradt. (Azóta sem dohányzom!)

A következő asztalnál az adatokat veszik fel, kikérdezik, mik a kedvteléseim. Az olvasást vallom be, a többi nem tartozik rájuk. Tudok-e hangszeren játszani – tudok: gitáron és dobon, játszottam zenekarban. Milyen idegen nyelvet ismerek – szlovákot, tudniillik magyar nemzetiségű vagyok (ezt meg kell magyaráznom nekik, de láthatóan értetlenül fogadják), valamint a németet a kezdő szintjén, hét évig tanultam az iskolában (az oroszot meg se említem... ettől a nyelvtől undorodom). Egy kérdőívyszerű lapra a hallottakat leírják, kezembe nyomnak egy cetlit, rajta az „rdp” olvasható; fogalmam sincs, minek a rövidítése. Mondják, nehogy elveszítsem, majd továbbküldenek.

Az rdp (radiodálnopisec) a távírász rövidítése. Tehát az leszek. Velem nem közölte senki. Megkérdezhatték volna, van-e kedvem hozzá...

A harmadik asztalán a lábméretem iránt érdeklődnek: bakancsot kapok, vadonatújat. Egy sugallat diktálja, fél számmal nagyobbat kérjek. Hagyják felpróbálni a kiválasztott párt, két évet kell kibírnom benne. Szerencsésen választok, a bakancs kényelmesnek bizonyult, használata idején nem törte fel a

lábamat, nem nyomott, nem ázott át, nem sérült meg.

A továbbiakban a többi felszerelést veszem át, mind új, kivéve a tábori flaskát és a csajkát; használtak és bűdösek. Mondják, alkalomadtán súroljam ki.

Beöltözöm. A ruhanemű egy része a hátizsákba kerül, más része, a kimenőruha a vállfára. A hátizsák kigömbölyödik, annyi benne a cucc. A hátamra kapom. A hengeralakúra göngyölt hálózsákot a bal hónom alá veszem, az aktatáskámat a bal kezemben lóगतom, a vállfán levő ruhát jobb kézzel fogom, és elhagyom az épületet a hátsó kijáraton át. Némelyeken lötyög az egyenruha. Az én egyenruhám kényelmes, mérete megfelelő, a színével nem vagyok kibékülve.

Elered az eső, apró szemekben hull alá az égből. Jó ideig ácsorgunk, meg kell várni, amíg a többiek beöltöznek. A hangoskodók otromba vicceket sütnek el, unalmasak.

Jön egy katona, észre se vesszük, tömzsi és alacsony, válllapján egy ezüstszerű gomb virít. Háromszor ránk rivallt:

– „Erdépések”, kilépni!

Nehézkesen megértjük, mit akar. A katona felsorakoztat bennünket, parancsot ad:

– Sorakozó! Indulás!

Elhangzik az első parancs, és mi a felszerelésünkkel elindulunk a katona nyomában. Kiabál ránk, amiért nem lépünk egyszerre. (Aki nem lép egyszerre, nem kap rétest estére...) A sorokban feszültség érződik, a hangoskodók elcsitulnak, egyesek morognak, röhögcsélnek.

Nem vagyok a parancshoz szokva, kéréseknek teszek eleget. Amióta az eszemet tudom, a parancsolónak nem fogadok szót, dacból az ellenkezőjét cselekszem, jelezve, hogy nekem nem lehet parancsolni. Sem a szüleim, sem az ismerőseim nem parancsolgató típusok. Itt azonban hiba volna ellenszegülnöm a parancsoknak, alkalmazkodnom kell a kiismerhetetlen viszonyokhoz.

Háromemeletes épülettömbök előtt, széles aszfaltúton haladunk, elmegyünk a főkapu előtt, aztán újabb háromemeletes épülettömbök következnek, mind tök egyformák, összesen hatot számolok meg. A kaszárnya közepén gyakorlótér terebélyesedik, mérete megfelel három focipálya együttes méretének. Az utolsó épülettömb előtt megállunk, abba megyünk be. A kőpadló fényesre suvickolt, mély bordó színű és csúszós. Orrfacsaró szag üti meg az orromat: a padlófényesítő-paszta szaga; elnyom minden szagot. A légkör hűvös, az egyes szintek üreseknek tűnnek. Elcsendesedünk. Előttünk széles lépcső visz fel, jobbra és balra folyosó húzódik. A falon friss a festés. Megindulunk felfelé a lépcsőn, senki nem szól semmit. A második emeleten jobbra fordulunk, az utolsó ajtóig haladunk. A folyosó egyik oldalán fémszekrények sorakoznak.

Két katona vár ránk, mindkettőjük váll-lapján két ezüstsínű gomb.

– Aki a nevét hallja, menjen be a szobába! – mondja az egyik, és hozzáfog a névsorolvasáshoz. Koránál jóval idősebb, görnyedt a testtartása, szúrós tekintete alulról felfelé irányul az emberre; barátságtalan megjelenésű.

A nevemet nehézkesen betűzi ki, segíték neki. Akceptálja, és kimondja helyesen. A későbbiekben nem téveszti el, megjegyzi, nem úgy, mint mások. Belépek a szobába, a szoba hatalmas, teli emeletes vaságyakkal és kis fém-toalettszekrényekkel. Az ágyakon csupasz matracok, lepedő sehol. A padlón linóleum, az ablaküvegek ragyognak. A tisztaság vakító. Valaki felfedezi, hogy az ágyakon névkártyák lógnak. Elkezdődik a kutatás, fekvőhelyünket keressük. Az én helyemnek egy lenti sarokágyat jelöltek ki. Ennek örülök, nem kell magasban aludnom. Az emeletes ágy felső szintjén még nem aludtam. Sokak szerint az én helyem a legjobb a szobában, irigykednek érte. Megvonom a vállam, és leülök az ágyamra. Hastáji

remegést érzek, fogódzó nélküli ürességben lebegek.

A felettem levő ágy a Hudeček nevezetűé. Ő még nincs itt. Kíváncsi vagyok, kicsoda. Nem kell sokáig várakoznom, kisvártatva megjelenik: szemüveget visel, fogsora feltűnően hiányos, és miközben fintorogva beszél, a fogát szívja. No, mondom magamban, pont egy ilyennek kellett felém kerülnie. Született paraszt, istállóban dolgozott, munkaidejét trágyalapátolással töltötte, dicsekszik vele. Nem kérdezősködik, tipikus haški figura, szószátyár, folyton-folyvást mondja a magáét. (Az első félévben gyenge idegzete miatt háromszor próbálja magát felakasztani.)

Szobatársaink sorra érkeznek, növekedik a létszám. Harmincketten vagyunk egybezsúfolva. Utolsónak a névsort olvasó katona lép be két társával, becsukja maga mögött az ajtót, és megáll a szoba ajtó előtti üres területén. Mindenki elhallgat.

– A nevem Topinka tizedes – kezdi. A levegőben érezni a vibrálást, elkezdődött valami. – Akiknek a nevét olvasom, mondja hangosan, hogy: jelen! Az én osztagomba fognak tartozni, én vagyok az első osztag parancsnoka. – És sorra olvassa a neveket.

Nem akarom, hogy az ő osztagába soroljanak, első látásra a másik tizedest tartom szimpatikusabbnak. Topinka kimondja a nevemet. Hibátlanul! Na tessék, hozzá kerültem!

– Jelen! – mondom hangosan.

A csehek zde-t mondanak, a szlovákok tu-t. Én is tu-t mondok. Az első osztagba túlnyomó többségben csehek kerülnek, elvértve hallok szlovák jelentkezőt.

A másik tizedes neve Nevėdel, a kis tömzsi Hruškának hívják, a rangja őrzetű. A névsorolvasás végeztével Topinka és Nevėdel eltűnik, Hruška marad velünk. A két idősebb katona hagyja a fiatalabbikat bajlódni.

Az órák fél tizenegyet mutat, a mutatók alig akarnak továbbkúszni. Fukaron telik az idő... Messze még a leszerelés

napja!

Hruška elmondja, mi a teendőnk délig. Vigyorogva beszél, kezdem azt hinni, születési rendellenessége. Figyelnem kell, mit mond, mit akarna mondani. Zavarosan, csapongva fogalmaz, nem fejezi ki magát közérthetően, gyér a szókinccse.

Mindenekelőtt a toaletszekrénybe tartozó dolgainkat pakoljuk be. Ide kerülnek a tisztálkodási eszközök, mindazok, amelyeket magunkkal hoztunk – már aki hozott, komplett toalett-tel kevesen szerelkeztek fel. Van köztünk olyan, aki semmit sem hozott magával, azt gondolva, itt mindent megkap. A toaletszekrénybe kerül a kapott pizsama és a tornafelszerelés: a melegítő alsó- és felsőrész és a tornacipő. Hruška kijelenti, hogy a legszükségesebb dolgokat – szappant, törülközőt – hétfőn kapjuk meg a raktárból.

A toaletszekrény tartalmának elrendezése után kiválasztjuk a nagyszekrényt. A szobánkkal átellenben, a folyosó legvégén van egy ajtó nélküli helyiség, abban sorakoznak a szekrényeink. Hagyom, hogy kiválassza mindenki a magáét, nekem nem sürgős, nem tülekedem. Marad szekrény üresen, az egyiket kisajátítom. Holmijainkat ide rakjuk az előírásnak megfelelően. Mindennek megvan a helye. Az ingekkel sokat bajlódunk, egyforma szélességűre kell összehajtogatni.

Eközben derül ki, mire kell a lakat! Sokaknak nincs, nem tételezték fel, hogy kell. Nálam hat darab rejtőzik. Három lakat szükséges: kettő a nagyszekrényre, a felső és az alsó részére, egy a toaletszekrényre. Hagyok magamnak egy tartalékot, kettőt felkínálok eladásra. Pillanatok alatt elkel mindkét lakat többszörös áron. Egy hadaró východniar⁶ veszi meg.

Elhelyezem a göncöket a szekrényemben, lelakatolom az ajtókat, a kulcsokat ráfűzöm a karikára, zsebre vágom, és kifújom magamat. Naivan azt hiszem, ügyes voltam a

⁶ Keleti. A kelet-szlovákiaiak köznyelvi megkülönböztető megnevezése.

bepakolással, hisz még mindenki pepecsel. Tévedek: a katona eltérő logikával gondolkodik, ezt civilként nem tudom megszokni.

Hruška észrevesz, hozzám jön, utasít, nyissam ki a szekrényemet. Megteszem. Meg akar tán dicsérni az ügyességemért? Azt parancsolja – magázva engem! –, szedjem ki a holmijaimat. Végignézek rajta, jóval alacsonyabb nálam, és szó nélkül cselekszem. Hogy megsiettesen, kisöpri a szekrény tartalmát a padlóra. (Balga barom!) Aztán rám parancsol, rakjam be rendesen, az előírásnak megfelelően.

Délig bőven van idő, Hruška mindenkivel kirámoltatja a szekrényt. A mellettem levő, nagytermetű cseh fiúval kiszedeti a holmit, a következőnek, ki szlovákul beszél, saját kezűleg söpri ki. A szlovák fiúnak a polcok is kihullanak a helyükről.

Ha ilyen a kezdet, mi lesz itt, gondolom magamban, és kezdem hajtogatni az ingeket.

– Bacha! – mondja mellettem állva egy cseh fiú.

Fogalmam sincs, mi az a bacha felszólító módban.

– No bacha, vole!⁷

A vole-t értem, a szót megjegyeztem a cseh filmekből. Rájövök, hogy a fiú útjában vagyok. A bacha azt jelenti: vigyázz. Félreállok; tudjon tovább menni, szűk a hely a szekrények közt.

Délben Hruška zsebéből sípot vesz elő, belefúj, és elordítja magát:

– Ptáci! Nástup na oběd!⁸

Fülemet megüti a lealacsonyító megszólítás. Igyekszem elfogadni, éhes vagyok, ennék már. Magamhoz veszem a kis vászonzsákot az evőeszközökkel, csatlakozom a spontánul felsorakozókhoz, ami azt jelenti, a legéhesebbek tolakodnak előre.

⁷ Vigyázz, te ökör!

⁸ Madarak, sorakozó ebéd!

Hruška indulást vezényel, megyünk enni. Hudečeknek be nem áll a szája, gyakorta mondja a žrádlo szót, amiből arra következtetek, az étel szónak szlenges változata ez. A jelentése: zaba. Problémám adódhat a zsargonhoz vagy a szlenghez tartozó cseh szavakkal, ki kell találnom, mit jelentenek.

Az étkezde előtt sor kígyózik, nyoma sincs fegyelemnek, hivatásos katonákat nem látni. Az ebéd ízletes, teleeszem magam. Teát szabadon lehet meríteni, iszom két pohárnyit.

Visszameneteltünk a barakkba. Hruška újabb feladatot ad. Vigyorgása kezd zavaróvá válni. A fekvőhelyeinkre összehajtogatott lepedők kerültek, színük perzsaszöld. Az ágyra kell leteríteni, de nem akárhogyan, hanem feszesen, gyűrődés nélkül, hogy sima legyen, mint a repülőtér felülete. Nem okoz gondot a lepedő leterítése, otthon segítettem a házimunkában. Kínos aprólékossággal fogok hozzá, megigazítom a sarkakat, kifeszítem a felületet. Úgy gondolom, kár sietnem, egyszer erre már ráfizettem.

Hruška hagy szorgoskodni, kegyesen időt ad nekünk. Vigyorából ítélve galádságra készül. Stopperóra jelenik meg a kezében, és ránk szól, szedjük le a lepedőket. Morogva megtesszük.

– No idefigyeljenek! – kezdi magázva. – A vezényszóra nekilátnak, húsz másodpercet kapnak! Rajta!

Elégedetlen velünk, a húsz másodperc kifog mindenkin. Fél négyig gyakoroljuk a lepedőterítést, és immáron ketten-hárman húsz másodpercen belül készek. Akik a felső ágyat kapták, kikészülnek. Fél négykor Hruška megparancsolja, rámoljuk ki az ágyra a nagyszekrény tartalmát. Elégtelenre értékeli ki a feladatunkat. Megvárja, amíg végrehajtjuk a parancsot, majd kijelenti:

– Négykor ellenőrzés lesz, készüljenek fel rá! – S otthagyt bennünket.

Félóránk marad dolgaink elrakásához.

– Je to kokot ⁹ – mondja valaki az ablaknál. Helyes a megítélése, egyetérttek vele.

Az ellenőrzést hárman végzik, Topinka, Nevědel, Hruška. Előbb Hruška járja végig a szekréneysort, szótlánul, a levakarhatatlan vigyorral az arcán. Egy-két embernek kidobálja a holmiját, miközben pimaszul szórakozik. Ezután Nevědel következik, nem nyúl semmihez, néhányunkkal dobáltatja ki a holmit. Számára az ellenőrzés szimpla komolytalankodás, kötelező ceremónia, hagyományőrzés, amelyet velük is megtettek. Topinka nem erőlteti meg magát, áthidaló megoldást választ: elkiáltja magát, hogy akinek még van valamije a szekrényében, dobálja ki azokat a padlóra.

Egy vézna fiú azt gondolja, a felszólítás rá nem vonatkozik, kibúvót keres, és a cuccát a szekrényben hagyja. A következő parancs az lesz, gondolhatja, hogy rakjuk vissza. Topinka nálánál jóval dörzsöltebb; mindenkit futólépésben kivezényel a folyosóra, felsorakoztat bennünket, és végigsétál a szekrénysorokon. Elmegy a vézna fiú szekrénye előtt, de visszafelé jövet ott áll meg. Mereven néz, alulról felfelé.

– Lépjén ki az, akié a szekrény!

A vézna fiú ímmel-ámmal kilép. Zavarában nem tudja, mosolyogjon-e avagy komoly képet vágjon. A mosolyt választja.

Topinka szenvtelenül kijelenti: – A parancsot, akármilyen hülyén hangzik, teljesíteni kell! – S megparancsolja a fiúnak, végezzen el húsz nyalókát, azazhogy fekvőtámaszt.

A fiú megszágyenülten lenyomja a fekvőtámaszokat, a tizenkettediknél cefetül lihegve. Topinka számolja.

– Amit az előbb mondtam a paranccsal kapcsolatban, kivétel nélkül mindenkire vonatkozik! – mondja szigorúan. – Itt nincs helye egyéni akcióknak!

S hogy nyomatékokat adjon mondandójának, mindenkivel

⁹ Ez egy faszt.

elvégeztet húszt fekvőtámaszt. A vezna fiú jár a legrosszabbul, neki duplán kell nyálókáznia.

– Rakodjanak vissza, katonák, hatkor vacsora! – veszi át az irányítást Hruška. – Utána ellenőrzés, úgyhogy ne lazáljanak! Bagázs, oszolj!

Magunkra maradunk, ki-ki teszi a dolgát.

A cseh fiú, akitől megtanultam a bacha szót, Jarda Michálek Prágából, odasétál a vezna gyerek elé, és fenyegetően mondja neki: – Ha még egyszer miattad kell valamit csinálnom, vole, szétrúgom a valagodat! Megértetted?!

A vezna megszeppenve dadog, mi folytatjuk a tevékenységünket.

Az ingemet az ágyamon hajtogatam össze, és összehajtogatva viszem a szekrényhez, ilyenformán precízebb munkát végzek, mint azok, akik a szekrényük előtt, a kőpadlón hajtogatnak. Módszerem feltűnik sokaknak, az ügyetlenebbek megkérnek, segítsék nekik. Nem mondom nemet, segítek.

Vacsora után kezdődik a macera előlről. (Hiába léptünk egyszerre, nem volt rétes estére...) Lebilincselő foglalatosság vár ránk: tanulni fogunk! Erre nem gondoltam. Egyébiránt semmire sem gondoltam, csak arra, jólesne egy feketekávé. Nincs kedvem olyasmit tanulni, ami nem köt le. És Hruška fog oktatni, csehül!

Az este nagy részét a rangjelzések megtanulásával töltjük. Vojak, slobodník, desiatnik, čatár, rotný...¹⁰ egészen a legmagasabb rangig. Nem érdekel, unom magam. Tanulás nélkül is belém ivódnak a rangjelzések, fölösleges bemagolnom. Némileg tévedek. (Az első hónapban kétszer sikertelenül tippelve az altisztek rangjára. Mások is hasonlóképpen járnak, pedig ők előre bemagolták a tananyagot.) Hruška kikérdez bennünket, engem kihagy. Megvan a frappáns válaszem: vojak,

¹⁰ Közkatona, őrzővezető, tizedes, szakaszvezető, őrmester...

slobodník, desiatnik, civil, de nem rukkolo elő vele.

A Mixa nevű fiú mindent összekever, félreérti a kérdéseket, nevetségessé válik. Hruška rákattan, feladatokat ad neki, amelyek kikészítik a kicsit ütődött Mixát. Szemüveges, megnyerő külseje mindentudó csodagyereket sejtet. Semmiből nem marad ki, Hruška elsőszámú „játékszerévé” válik.

Megjegyzem, kit hogyan szólítanak, tanulom a társaim nevét. A východniar, akinek eladtam a lakatokat – a neve Arendáš –, javasolja, aggassunk mindenkire becenevet. Ötlete süket fülekre talál. Vannak olyanok, akik többre tartják magukat másoknál, és éreztetik is: lebecsülnek, megvetnek, semmibe vesznek. Kerülöm őket, aljasak. Kratochvíl, a beszédhibás oktondi gyerek nem rejti véka alá, hogy jelenlétem magyar nemzetiségem okán zavarja.

– Ha nem tetszik, menj haza... – mondom neki nem egyszer. – És kopj le rólam, vole!!

Bosszant a viselkedése, nem értem őt. Nincs mit tennem, el kell viselnem a határtalan butaságot is. Az ember tanulékony.

Nem vitatkozom, nem ellenkezem, tömören válaszolgotok a kérdésekre. Sok cseh szót nem ismerek, találgatom, melyik mit jelenthet. Annak ellenére, hogy megannyi cseh filmet megnéztem, ismeretlen szavakat hallok. Ha nem találom el a jelentéseiket, válaszaim kifícamodnak. Olyaténképpen tisztázom a félreértést, hogy bevallom, mit nem értettem meg. Többen úgy fogják fel, valami nincs rendben nálam, kinevetnek, nem eszmélnek rá, hogy nekem a cseh nyelv a szlovák után egy második idegen nyelv, amelyet meg kell tanulnom. Nem tárulkozom ki, nem fedem fel a tényeket, a háttérbe húzódok, fülelek, megfontoltan cselekszem, nem hagyom magamat befolyásolni. A módszer az iskolában bevált, több információt szerezhetek, a cselekedeteim minősítenek, és többet érnek a szavakanál.

Hudeček köntörfalazva mondja a magáét, véleményt alkot,

még ha nem is kérdezik. Ráadásul az ember szájába beszél. Megmagyarázza, ő nem Hugyecsek (a szlovákok nevezik így), hanem Hudecsek...

Este megyek először vécére. A vécé tiszta és normális, a kabinokban van toalettpapír, egy-egy tekercs. Zár sehol, a kabinajtókat nem lehet becsukni. (Megtanulom a derékszíjam segítségével „bezárni”.) Félórát ücsörgöm a cédruszöld ülőkén, körülöttem stresszmentes csend honol, elmélázhatok magányomban. Senki nem zavar, a nyugalom szigetecskéje a klotyó.

Fél tízkor névsorolvasás, aztán indulás tisztálkodni: fogmosás és mosdás derékig.

A fehérre csempézett, bordó padlókövezetű, rideg fürdőszobában a falak vonalán és a helyiség közepén levő félfalon, két sorban csapok sorakoznak, mosdók helyett kopott zománcú vályúk láthatóak. Felettük szemmagasságban mindenütt tükrök. Meleg víz nincs, kénytelenek vagyunk hideg vízben mosakodni. A vályú végéhez állok, ott maradt hely. Előttem folyik le mindaz, amit a tisztálkodók kifújtak az orrukból vagy kiköptek... Ettől felfordul a gyomrom. Leküzdöm a hányingeremet, a nyitott ablakhoz állok, magamba szívom a levegőt.

Túlestem az első sokkoló élményen!

Kimerült vagyok, mire pontban tíz órakor ágyba kerülök. Villanyoltás, alvás.

Furcsán érzem magamat a banánsárga színű, frissen mosott, gondosan kivasalt, viseletes pizzsamában. Otthon nem venném fel. Kezemet a fejem alá helyezem, civil életemre gondolok. Néhányan halkan beszélgetnek egymással, élményeiket mesélik, felelevenítik az aznap történeteket. Nekem visszacseng a fülemben Topinka megszívlelendő kijelentése: „A parancsot, akármilyen hülyén hangzik, teljesíteni kell!” Nem értek vele egyet, viszont ha azt akarom, hagyjanak nyugton, nem árt

ekként cselekednem.

Az első napon fejtetőre állt a megszokott hétköznapi logika.

A parancs

Egész nap havazik, estére térdig ér a hó. Vacsora után kapjuk a parancsot: az éjszaka folyamán ki kell építeni a telefonhálózatot. Chadraba, a szakaszparancsnok beszéd valamilyen szert, melytől félmeztelenre vetkőzve kószál a hóesésben. A holmijait szétdobálja, el kell fogni, nehogy megfagyjon. Az örök viszik el, azóta se láttuk. Így mi ötven parancsnok nélkül maradunk.

Állunk a Tatra típusú behemót teherautó mögött, platójáról egy tizedes felügyelete alatt Hudeček, idióta történeteket mesélve osztogatja a szükséges eszközöket a telefonhálózat kiépítéséhez. Nekünk a telefonközpont és a légénységi sáttortábor között kell a vezetéket lefektetni. Hogy hol található a két objektum, nem mondták meg.

Ötünkre két darab, harminckilós, vállra vehető orsó jut, a vékony, zöld kábel letekerhető róluk. Kiosztanak még kalapácsot, fejszét, szögeket és két elemlámpát. Az egyik orsót Berezňák kapja, a másikat én. Meg kell mondjam, nehéz egy ilyesféle orsó; a vállsúly a húsumba hatol. Természetesen Turák, a legmegtermettebb és legerősebb fiú az elemlámpát viszi. Berezňáknak nem tetszik az elosztás, káromkodik emiatt.

Kvarda állítólag tudja, hol a telefonközpont. Húsz perc alatt odatalálunk a kitaposott ösvényeken. Pek közli: a légénységi sáttortábor az erdőn túl épül, és nagyjából megmutatja az irányt. Pontosan senki sem ismeri a légénységi sáttortábor helyét. Talán azért, hogy az ellenség se találjon rá, gondolom én... Hejlek morog az orra alatt, aztán fanyalogva megkezdjük a munkát.

Az erdő előttünk sötétlik, ösvénynek, útnak nyoma sincs, a szerencsénkre és magunkra hagyatkozunk. Rendkívüli a hideg, délutánra mínusz huszonkét fokra csökken le a hőmérséklet,

estére még hidegebb lesz. A lehelletem már-már megfagy a levegőben, az orrom vége szintúgy. A kaszárnnyából magammal hozom a belül béléses civil bőrkesztyűmet, alá a kötött katonai kesztyűt húzom, ily módon a kezem nem fázik. A katonai kesztyű átnedvesedik, felületére ráfagy a hó.

Berezňák orsójával kezdjük. Kvarda az ösvényt tapossa a hóban, hogy Berezňák tudjon mögötte haladni, közben Turák tekeri le a kábelt az orsóról. Hejlek, ki időnként óbégat – ő ezt dalolásnak nevezi –, a kábelt fekteti, melynek végét előzőleg a telefonközponthoz csatlakoztatjuk. Jómagam, leszakadva tőlük, hátul kullogok, dologtalanul, elmélyülve a gondolataimban...

...Karácsony előtt helyezik harci készségbe a századunkat. Naponta riadóztatnak, ránk fér, újoncok vagyunk, gyakorolhatjuk. A riadóztatás rendszerint éjfélkor és a hajnali órákban zajlik. A sokadik riadó után ráébredünk arra, hogy ezek szimpla próbariadók, a járműveket ki sem hozzák a garázsokból, nem vonulunk ki sehová. A parancsnokság az emberanyag fürgeségére kíváncsi: sikerüle az újoncoknak hat percen belül az épület előtt katonásan felsorakozni.

A próbariadókat kevesen veszik komolyan. Biztosak vagyunk abban, hogy a következő napon éjszaka újra megszólal a riadót jelző csengő a folyosón, de nem fog történni semmi. Tiszteket elvértve látunk, egyikük-másikuk azonban figyelőállásba helyezkedik az épület bejáratánál: hátrattett kézzel, szótlánul szemléli a riadó kimenetelét.

Nyugtalankodom, sehogyan sem tudom kialudni magamat. Nyugtalanná válok amiatt, hogy éjszaka nem aludhatok, és amiért nem aludhatok, mindjobban nyugtalanabb leszek. Legészszerűbb gyógymódnak az alvás mutatkozna, de erről csupán ébren álmodhatok... Ez a 22-es csapdája!

December 23-án este tizenegykor riadóztatnak először.

Nekem gyanús az időzítés. Fél tizenkettőkor hálózásunkban fekszünk a pizsamánkban, várjuk, szólaljon meg éjfélkor a csengő. Éjfélkor a csengő nem szólal meg, azt hisszük, vége a futkározásoknak, aludhatunk reggelig, nincs több riadó. Karácsony estéjének napján békén hagyhatnának bennünket.

Egykor felriadok, riadót fújnak. Turák szégyenszemre elalszik, és hogy ne rontson az időnkön, elrejtőzik a vécében. A névsorolvasáskor Hejlek, ki cseh, kiabálja helyette, hogy: tu! A létszám ül, a riadót lefűjják, mehetünk vissza. Kettőkor ismét riadó.

Megeléjelem az állandó öltözködést, futkározást, sorakozást, vetkőzést, nem látom értelmét. Az ad erőt, hogy karácsony után öt nap szabadságra megyek. Otthon kialudhatom magamat! A pizsamámra veszem fel az egyenruhát, nem tartom be a ruházatra vonatkozó előírásokat. Essek túl minél hamarabb ezen a riadón is, úgyis alváshoz kell vetkőzni. A fél szoba hasonlóan cselekszik, időt nyerünk, nem kell bíbelődni az öltözködéssel.

Háromkor hagynak aludni, hajnali négykor riadóztatnak. A pizsamámra veszem fel az egyenruhát, most zoknit se húzok, csupasz lábbal bújok bele a bakancsomba. Az előző riadó sem tartott tizenöt percnél tovább, annyit gatyá és zokni nélkül másodszor is kibírok, gondolom magamban.

Ez alkalommal kigurulnak a járművek a garázsokból, és míg beállnak a kijelölt helyekre, fagyoskodunk kint a hidegben. Fázik a lábam, a szél áthatol rajtam, didergek, mint a dokumentumfilmekben a hadifoglyok. Egy tisztekből álló kis csoport, élükön a kellemetlenkedő Foldyna főhadnaggal, a legénység felszerelését ellenőrzi, megvan-e mindenünk. Foldynát a fegyver és a gázmaszk érdekli – meg az, hogy fel vagyunk-e rendesen öltözködve. Mire ránk kerülne a sor, felparancsolnak a teherautóra, indulunk. Foldynát galádul megfosztjuk az örömétől.

Az utolsó próbariadó alkalmával a parancsnokság leellenőrzi, hány perc alatt jut el a technika és a hozzátartozó emberanyag a városon kívülre a megadott térségbe!

Januárban nyilvánvalóvá válik: hadgyakorlatra megyünk; beszélnek róla a folyosókon, az étkezdében, az újoncok lázban égnek. Egy nappal korábban tudunk a hajnali riadóról – amiről nem kellett volna tudnunk, de Hančák hadnagy, az egységünk parancsnoka jobbnak látja, ha előre értesülünk róla –, a kaszárnyában marad időnk a felkészülésre. Sokan felöltözve alszunk, ágyunk mellett a felszerelésünkkel, hogy az éjfélköri riadókor hamarabb felsorakozhassunk az épület előtt. A riadóztatástól számított hatodik percben az épület előtt kell állnunk harci felszerelésben. Ennyi idő alatt a fegyvereinket sem tudják szétosztani, főleg akkor nem, ha a fegyverszoba vasajtájának az ósdi zárszerkezete beragad. Hogy a mi egységünk mégis miként sorakozik fel három és fél perc alatt rendezetten, teljes felszerelésben, erre Fořt ezredes fölöttébb kíváncsi, de nem firtatja a dolgot. Fořt azok közé a jókedélyű magasrangú tisztek közé tartozik, akiket közvetlenségükért és barátságosságukért kedvelek. Vele a díszszemlék és a hadgyakorlatok alkalmával találkozunk, egyébként füttyül ránk, a kaszárnyában felénk se néz.

Amit lehetett, magamra öltök a takarodó után, az indulás előtti nap éjszakáján. Legelőször az otthonról hozott hosszúszerű alsónadrágot húzom fel. Civilként ilyen nem hordok a legnagyobb otthoni hidegben sem. Apu ajánlja az újévi szabadságom idején, hogy vásároljak egy ilyen, télen a terepen hasznát veszem, neki is volt annakidején. Peceres gatyának hívja a nyitott slicc okán. Ráveszem a télen használt civil melegítőm nadrágját, amely szintén vastag anyagból készült. A terepszínű vászon egyenruhánkhoz téli betét tartozik, egy a nadrághoz, egy a kabáthoz, a vatelines bélés biztosítja a meleget, és miután a nadrágrészt magamra húzom, alig bírok lépkedni. A

terepszínű vászonruha nadrágja negyedik réteggént kiemeli hirtelen „hízásomat”...

Otthon az alsónadrághoz vásárolok egy hosszúujjú alsóinget (kezeslábast nem árulnak), felsőtestemnek a hidegtől való megóvását e civil darabbal kezdem. Második réteggént ráhúzom a „lélekmelegítőnek” használt civil pulóveremet, a kaszárnyában az ing alatt viselem, és kiegészítem a civil holmit a télen használt melegítőm felső részével. A katonai ing ezután következik. FÜRGE mozgásom elnehezedik, a filmbeli Gólemnek érzem magamat, kezd melegem lenni. A biztonság kedvéért felveszem a bakancsomat is. A lábamon egy vastag olajzöld térdzoknit és egy kötött zoknit viselek. Ebben a viseletben dőlök le a fekhelyemre egy keveset aludni.

Az alvásból nem sok lett; éjfél tájt az ügyeletes végigjárja a szobákat, csendben felköltögeti a szobaparancsnokokat azzal a kijelentéssel, hogy fél egykor riadó lesz, készülődjünk. Hančák a folyosón tartózkodik, személyesen intézkedik. Mire pontban nulla óra harminc perckor megfűjják a riadót, mi a folyosón állunk felsorakozva teljes felszerelésben, fegyverrel a vállunkon, indulásra készen. A felettünk levő emelet folyosójáról lehallatszik a futkározások zaja, az ottaniaknak nem szólt senki semmit. Hančák nulla óra harminchárom perckor int, hogy masírozzunk ki az épületből. Megjegyzi, ne siessünk, kár a gőzért, egykor indulunk, előbb hideg ételmezt vételezünk egy napra.

Az egységek felsorakoznak az épületük előtt, névsorolvasásra, parancskihirdetésre kerül sor, majd az egységek visszavonulnak az épületekbe kifaszolni az egy napra való hideg ételmezt. Ezalatt az idő alatt a garázsokból előállnak a járművek, és bekapcsolva hagyott motorral várakoznak a kijelölt helyeiken.

Éjfél után egy órával hagyjuk el a kaszárnyát, nem siettetnek, mint a próbariadókon, adnak elég időt.

Egy Praga V3S¹¹ típusú ponyvás teherautó platójának lócáin utazunk kényelmetlenül, és fázunk. Hiába burkolódzunk be a takaróvá alakított hálósákunkba, mozdulatlanságunk következtében elgémberednek a végtagjaink. Nekem a kabin mögötti részen jut hely, ide nem fúj be a szél, ellenben iszonyatosan zúg a motor. Hejlek a hálósákjába bújva a plató deszkáira fekszik le, ügyet se vet ránk az úton.

Fogalmam sincs, merre haladunk, az utazás időtartamának egy részét átalszom, ahol pedig megállunk, azon a helyen nem lehet tájékozódni. Másod- vagy harmadrendű utakon haladunk, a forgalmas főútvonalakat és a városok belterületét elkerüljük. Ébren gondolataimban kalandozom, felelevenítem az emlékképeimet. Sokat gondolok Lolára. Vágyódom utána, ő a Nő megtestesítője. Álmaimban megjelenik, egy kellemes epizód játszódik le variációkban, amely megtörtént közöttünk. Keveredik az álom a valósággal. Az álom a kellemesebb. Egy kaszárnnyabeli mozgalmas hét közepén azt álmodom, hogy átölelem Lolát, de felébredek, mert a padlón találok magamat...

Hiányzik az olvasás öröme, katonaként nincs se időm, se alkalmam olvasni. Két könyv lapul a szekrényem mélyén levő aktatáskámban, a szabadságomról visszajövet hoztam magammal azt gondolva, olvashatok zavartalanul. Az egyik Ota Paveltől A halak jegyében¹², a másik Ulrich Bechertől Az exkaszinó vendégei.

A kaszárnnya könyvtárába eljárógatok, a filmsztárokról kiadott könyvecskéket kölcsönzöm ki, cseh nyelvűek, tele adatokkal, képekkel. John Wayne és Sophia Loren pályafutásáról és filmjeiről olvastam. Az utóbbiról szóló könyvecske kézről kézre vándorolt az idős katonák körében, Sophia Loren fedetlen

¹¹ Vé-tri-eszka.

¹² A cseh nyelvű kötet eredeti címe: Smrt krásných srnců.

keblét áhítattal fixírozták. Magyar nyelvű könyvek is fellelhetőek a könyvtárban, mind szovjet írótól.

Délután érjük el a katonai gyakorló övezetet. Nem tudjuk, hol járunk, merrefelé haladunk, találgatjuk. Nekem közömbös, hol járunk, merre haladunk. Amíg a teherautó platóján ülve szunyókálhatok a kedvemre, ehetem a katonai konzervet, nem kell parancsokat végrehajtanom.

Akik figyelik az útjelző táblákat, úgy vélik, Szlovákiában vagyunk, érintettük Břeclavot. Jeřábek, a sofőrünk sem tudja az útirányt, követi az előtte haladó járművet. Azt a parancsot kapta, haladjon a konvojban a kijelölt gépjármű mögött. A kabinban ülő Kacián alhadnagy, a jármű parancsnoka, sem tud többet, avagy nem beszél róla. Ha kérdezzük, megvonja a vállát.

Megérkezésünkkor sorakozóra szólítanak, névsorolvasást tartanak az egységeknél. Az oszlj vezényszó elhangzását követően beállunk a tábori mozgókonyha előtti sorba, hogy megkapjuk a vacsoránkat. Óriási adag melegen gőzölgő rizottót adnak, bőven megszórva trappistasajt-reszelékkel, hozzá annyi barnakenyeret vehetünk, amennyit akarunk, annyi forró teát ihatunk, amennyi belénk fér.

Ízlik a vacsora, és mivel nagyevő vagyok, beállok még egyszer a sorba, megyek duplázni. Eszembe jut Remarque regényének, a Nyugaton a helyzet változatlanak a kezdő fejezete...

Turák, Hejlek és Berezňák is jön, étel van bőven, az adagot kiosztó köpcös szakács nem fukarkodik. Tartalékot biztosítok a barnakenyérből, tíz karéjt az oldalzsákomba süllyesztek, és vedelem az édes teát. Töltök a nálam levő kisméretű műanyag termoszba, legyen innivalóm. A tábori flaskát nem használom, a hátizsákomban maradt vízzel megtöltve a teherautónk platóján. Kényszerből se innék belőle, az tény!

Hadgyakorlatokon viseljük az oldaltáskát, benne lapul az elmaradhatatlan gázmaszk. Gumiszagú, nejlonzacskóban tartom. Az oldaltáska méretéből kifolyólag alkalmas elemózsiás

táskának, a gázmaszk mellett élelem és szükséges holmi hordható benne.

...Bent járunk a sötétlő erdő mélyén, amikor elfogy a hátamon levő orsóról a kábel.

A kábelt a hóba fektetjük le illetve a fákra erősítjük fel, attól függően, milyennek mutatkoznak a terepviszonyok. A terepviszonyok rosszak, tapasztaljuk. A fák összevisszasága és a bokrok sokasága visszaveti a munkánkat.

Részint örülök, mert megszabadulok a kolonctól, részint bosszankodom, mert a legénységi sátortábornak se híre, se hamva. A két orsón levő kábelnek ki kellett volna tartania a táborig, ám vagy kevés a kábel, vagy rossz irányban haladunk és eltévedtünk. A jelek alapján csakugyan eltévedtünk és rossz irányban haladunk. Erről aligha tehetünk, támpontot nem adtak, mennünk kell az orrunk után, parancsra.

Míg leállunk tanácskozni – gyanítjuk ugyanis, baj származhat abból, ha nem létesül telefonösszeköttetés a központ és a tábor között –, Hejlek rábukkan egy csapásra, mely erdei útnak látszik. Turák gallyat vagdos le a fákról, keresztbe fekteti az úton, hogy visszafelé jövet megtaláljuk a kábel végét. Találomra kiválasztjuk az egyik irányt, és elindulunk.

A hó nagy pelyhekben hullik, a hideg csöppet sem enyhül. A kábelfektetés a nehéz terepen kiveszi az erőmet, már nem fázom, nem érzek semmit, lelassulok, mint egy megfáradt igavonó állat. Álmosodom, szempilláim leleragadnak. Huszonnégy órája vagyunk talpon.

Kiérve az erdőből, a dombon túl fények villogására figyelünk fel. Ott a legénységi sátortábor. Megszaporázzuk a lépteinket. Jómagam azt remélem, alhatok egy-két óracsakat, nyugtom lesz egy rövid időre, és megmelegedhetek. Fennsleges érzés zimankóban megmelegedni! S talán lesz forró tea. A rumot

beleképzeljük... Ilyenszerű szép reményekkel kecsegtetve magamat érünk be a sátoráborba.

Sehol egy lélek, üresség fogad, csend honol körülöttünk, a közeli máglya pattogó tűzének hangja tölti be a teret. Piramisszerűen megrakták, órákig égni fog. Benézek az egyik sátorba, a csupasz tábori ágyakon kívül másnak nyoma sincs, ásít benn a sötétség. Itt senki nem aludt még. A sátor belsejét átjárja a kinti hideg, megfélelkeztek a meleget adó kályháról.

A tűz felé tartva parkoló terepjárót pillantunk meg, és mintegy a semmiből elénkbe toppan Foldyna főhadnagy. Általában ott botlunk bele, ahol senki nem várná. Foldyna ilyenkor intézkedik, fennhangon osztogatja a parancsait – racsolva. Azt hiszem, elhanyagolható azoknak a katonáknak a száma, akikkel megkedvelteti magát.

Kvardát meglátva felélénkül az arca, kárörvendően parancsol rá, adjon neki jelentést.

Kvarda begazolva vigyázzba vágja magát, remegve közli: – Elkészültünk a telefonhálózat kiépítésével. – Azt, hogy a kábel vége nem ér ide, elhallgatja. Kvarda valami miatt láthatóan tart Foldynától.

– Kurva nehéz munka volt! – teszi hozzá a nyomaték kedvéért Hejlek Kvarda háta mögött, hátha feldühíti Foldynát, aki majd Kvardán vezeti le a dühét.

Nem ez történik; Foldyna a megjegyzést elereszti a füle mellett, siethet valahova, máskülönben kezelésbe venné Kvardát. Új parancsot ad: szedjük fel a kábelt, nem kell telefonösszeköttetés, a tábor máshova költözik, alkalmatlan terepre építették ki, a tartozékok egy részét ismeretlen helyre vitték, viszont hoztak tűzifát, de semmi gond, nemsokára jön a táborbontó egység. (Ha el nem tévedtek, toldom meg gondolatban.) A parancs végrehajtásáért Kvardát teszi felelőssé, reggel jelentenie kell.

– Provedu!¹³ – mondja Kvarda fellélegezve.

A parancsnokok elszúrhattak valamit, vagy az nem értette meg a parancsot, aki kapta.

Miközben civilként elmélkedem, holott nem kellene tennem, körülálljuk a tüzet. Felmelegedünk, mielőtt végrehajtanánk az újabb parancsot...

¹³ Végrehajtom!

Harmincöt fok árnyékban

A rendező-pályaudvar peremén, fűvel benőtt holtvágány mellett ácsorgunk, arra várva, fejeződjék be a gépjárművek bevagónírozása. A katonai járművek sora a rámpa előtt időzik, sokáig eltart, amíg egy-egy jármű rágurul a katonai szerelvényre, és végigrobogva a szállítóvasuton, beáll a helyére, ahol aztán rögzítik a kerekeket. Minden a sofőrök ügyességén múlik, néhányuknak sokadkori próbálkozásra sikerül ráállniuk a nyomvonalra, melyen a rámpáról ráhajthatnak a lapos vagon felületére. Újoncok lévén óvatosak, azelőtt nem gyakorolták, tapasztalatlanok. Pellant, a „szakavatott” sofőr az egységünkből képtelen a feladatra, másvalakinek kell a gépjárművet: a nyergesszerelvényt rávezetnie a vagonokra.

Délután öt óra, a hőség elviselhetetlen, árnyék nincs. A közelben se fa, se bokor, se épület. Akár a sivatagban. Az épületek távolabb, egy alacsony léckerítésen túl sorakoznak, oda nem mehetünk, civil zóna, számunkra tabu. Engedélyezik, hogy a vízcsapig elmehetünk, olthatjuk a szomszédunkat, megmoshatjuk az arcunkat, de a kijelölt területet nem hagyhatjuk el.

Három órája rostokolunk a szabadég alatt. A katonai szerelvényt nem állították össze, a vasutasoknak nemigen sürgős az elszállításunk, akad fontosabb tennivalójuk; békeidőben a katonaság várhat. Az emberanyag elszállításához három személyszállító vagonra volna szükség, a személyvasuton nyoma sincs. Foldyna az állomásépületek között ingázik az elmebaj határán, arra gyanakszunk, feltehetően hiba csúszhatott be a szervezésbe. Kiderül: a vasúttársaság alkalmazottjai a vétkesek, nem tudják időben biztosítani a személyszállító

vasonokat, várunk kell.

Kettőkor érkezünk meg a teherautóinkon, a nyári hadgyakorlat egyik fontos mozzanatát bonyolítjuk le: az emberanyag és a technika bevagonírozását. Újdonság ez, eddig soha nem vagoníroztak be. Nem panaszkodnék, akárcsak a többiek, ha nem nyomasztana az importált szaharai klíma. Viselnünk kell az előírt öltözetet, a terepszínű egyenruha zubbonyát és a vastag derékszíjat. A bakancsot kibírjuk, ég benne az ember lába, de mezítláb nem járhat a katona bevagonírozáskor.

Négy óra tájt megjelenik Fořt ezredes. Rőgvest utasításokat osztogat, megparancsolja: amőg várakozunk, ingre vetkőzhetünk, az ingujjat felgyűrhetjük könyökig. Nagy megkönnyebbülés, Fořt jöhetett volna hamarabb.

A csapnál várakozni kell, sokan a csap alá dugják a fejüket. Azt teszem én is, csurog rólam a víz. A víz jéghideg, vizesnek lenni bevagonírozáskor kellemes érzés. Kiváltképp kánikulában. Az érzés rövid ideig tart, hamar megszáradok, kezdek újból a fürdőzést.

Barva félreeső helyen dekkol, cigarettákat sodor, nem érdekli a fürdőzés, lefoglalja őt a majdani pőfékelés élvezete. Olcsó dohányt és cigarettapapírt használ, senki sem érti, miért nem vásárol dobozos cigit, mint a többiek. A képlet egyszerű: a dobozosat, a húszas csomagolásút fél nap alatt elszívna, de míg pepecsel a csavargatással, addig se dohányzik, nem beszélve arról, hogy olcsóbban jön ki, egy napra elegendő húsz-harminc darab. Mellé telepszem le, nem szólok hozzá, hadd nyalogassa a cigarettapapírt.

A levertség enyhe állapota uralkodik el rajtam, merengéssel próbálom tölteni az időt. A helyzet erősen emlékeztet a regénybeli légiónsoknak a viszontagságaira, kik bevetésre várva időznek az oázisban, a kíméletlen perzselés behatol a fejbőr alá, felforrósítja az agyat, és a légiónsok némelyike a semmibe bámul

vagy céltalanul ténfereg a pálmák árnyékában hideg italt kívánva, míglen a kegyetlenségéről híres kiképző őrmester, akinek nem feltétlenül Potrien a neve, el nem ordítja magát...

Az idő, egyenruhában érzékelve, az a tényező, mely hétszázharminc napot foglal magába, és naponta huszonnégyszer óra faragható le belőle, miáltal csökkenő tendenciát mutat.

Az előző heti eltávozásom élményei elevenen élnek bennem, a három plusz két nap a szabadságérzettel való feltöltődést jelentette. Az öt napból két teljes nap ráment az oda-vissza utazásra, az otthon eltöltött három napban civil ruhát öltöttem, pihentem, olvastam, fogyasztottam az otthoni kosztot. Felhalmozódott élménycsomagjaimat apródonként bontogatom majd fel, tartalékolva a kellemetlenségek hangulati feljavításához, megosztva a többiekkel nosztalgiát ébresztve a katonaságon kívüli lét milyenségének irányában.

Monoton zakatolással robog a katonai szerelvény, a légénységet szállító személyvagon hatalmas terében megreked a forróság, hiába nyitjuk ki a szellőzőablakokat, kintről csak langyos fuvallat vonul át a fíng- és izzadságszagú levegőn. A felhevült műbőrborítású ülések ráadásul azt az érzést keltik, mintha izzó fűtőtesten ülnénk, mintha valakik állandóan befűtenének nekünk. Ebben rejlik némi igazság, egyesek kellemetlenné teszik az életünket, parancsokat osztogatnak, kiabálnak, nem hagynak nyugton.

Melegem van, nincs kedvem semmihez, bámulom az egyhangú tájat. A légénységgel nem közlik, hová megyünk. Amúgy teljesen érdektelen az információ, kénytelenek vagyunk oda menni, ahová visznek, választási lehetőség nincs. Katonasors. Senki sem óhajtja Kadlec példáját követni, aki, mivel megunta a folytonos őrszolgálatot, pár hete fogta magát és elindult hazafelé. Télakolt, mint Pillangó. Persze estére

visszahozták őt, nem segített rajta, hogy az uniformisára az anyja által kötött tűzpiros színű szvettert húzta: katonai bakancsa elárulta őt. Hét napot töltött a fogdában, elgondolkodhatott afelett, megérte-e neki a civilizáció. Ám aki jól viseli a bezártságot, annak mindegy, hol van.

Elfogadom az állapotokat, megváltoztathatatlanok, gombamód szaporodó és részleteire osztódó parancsra jönnek létre, energiámat nem pazarlom fölöslegesen kifakadásokra, panaszkodásra: alkalmazkodom, noha néha szitkozódok én is, miközben magamat feltalálva saját javamra fordítom a dolgok menetét, legyenek kellemetlenek, fölöslegesek, kikerülhetetlenek. Élvezem a helyzetet mások kárából okulva. Nem érdekel semmi és senki, csak hogy elvégezzem a feladatomat, nyugtom legyen, érezzem jól magam bármilyen kuszaság közepette is. Szükségem van soha nem múlt humoros meglátásaimra, fantáziámra; a történetek fonákjai éltető erőt és derűt biztosítanak. Azoknak a legelviselhetetlenebbek a mindennapok feladatai, a kezdetektől tapasztalom, kiknek nincs humorérzékük és konkrét céljuk. Fatuskók vesznek körül, lehetetlenség elkerülni, kiiktatni őket, jelen vannak, láttatják magukat, okoskodnak.

Abból, hogy egy napi élelemmel láttak el – komplett kiszerezésű, henger alakú konzervcsomag, három konzervdoboz a tartalma –, arra a következtetésre jutok többedmagammal, elnyújtott lesz az utazás, zötykölődni fogunk talántán egész éjszaka, pláne ha lassú tempóban halad a vonat. Nem volna baj, hisz addig sem kell tennünk semmit, és reméljük, enyhül a hőfok. Amíg utazunk, múlik az idő, elmerülünk az unalom és a bágyság időszakában.

Hajnaltájt megremeg a vagon váza, a szundikálók felocsúdnak. A vonat megáll, végállomás. A felkelő nap fényénél

állomásépületet nem látunk, nem tudjuk meg, mi a neve a helynek. De kit érdekel... Folyton vagyunk valahol. A járművek legördülnek a vonatról, bennünket felparancsolnak a teherautókra, irány a hadműveleti terület. Legalább két órát rázkódunk csipás szemmel a poros utakon, végül a katonai gyakorlóövezetbe érünk, egy erdőszélre, magunkon hozva az út porát.

Amíg a technika elfoglalja a kijelölt helyét az erdő belsejében, addig a legénységet – saját fülemmel hallom a parancsot – elviszik zuhanyozni! Turák nem akarja elhinni, Mikšiček arra számít, megtudhatjuk végre, hol vagyunk; ő úgy gondolja Hradištn. Barva reménykedik, talán vehet kapadohányt, az éjszaka folyamán az összes staubját elszívta, nyugtalankodik, mintha más dolga sem lenne cigaretta-hiányának pótlásán kívül.

A ponyvás teherautók platójára kapaszkodunk fel. A motorok felzúgnak, visznek, ha igaz, zuhanyozni. Az út vastagon porzik, az előttünk haladó V3S által okozott porfelleg jelentős része ránk száll. Ha visszafelé is így történik, nincs értelme a zuhanyozásnak, porosak leszünk.

A zuhanyozás iskolaszerű épület zuhanyozójában zajlik, két-három perc jut egy-egy katonára, rövid idő, de addig is élvezhető a hideg víz hatása. Mire leszállítanak minket a gyakorló övezetben, porosak vagyunk. De tény, zuhanyoztunk!

A technika jelentős része az erdő mélyén, a fák koronáinak takarásában, elszórtan található. Az elhelyezés tervszerű, vagy annak látszik, az egységeknek megvan a kijelölt helyük. A parkoló gépjárműveket és szerelvényeket terepszínű hálóval kell letakarni, ne találja meg senki sem. Még mi se. (Később többen eltévednek az erdőben, vagy ahova küldik őket, a cél nem ott van.) A katonaság előrelátó, alkalomadtán, a számtalan, egymásnak ellentmondó parancs nyomán megtervezi és ragyogóan kivitelezi a káoszt, mely – ha az ember következetes logikával belegondol –, nem a parancsokon múlik, hanem a

kivitelezők lustaságán vagy butaságán.

Ügyködünk a technika működésbe hozása körül, a villanyáramot előállító generátorok beindítása a feladatunk. Hogy ez megtörténjék, biztosítani kell a földelést. A dromedár és olajtól bűzlő viharvert szerelvénye közelében le kell verni az egy méter hosszúságú, felül tíz centiméter szélességű, alul spirál formájú csúcsba keskenyedő, üreges, kúpalakú négy-öt kilós acélcöveket, melyhez a vékony drótot erősítik. Turákra, Berežnákra és jómagamra hárul a kivételesen megtisztelő feladat, az idős katonák a munkához nem süllyednek le, a megpróbáltatások ránk várnak; csákányt, pörölykalapácsot, vasrudat kapunk, és biztatgatnak gyanúsan vigyorogva. Kitolnak velünk, nincs kétségem felőle. A talaj kemény, egyedüli módja a munkafolyamatnak a cövek földbe verése a nehéz pörölykalapáccsal. Negyed óra alatt, mert számunkra nem sietős a munka, félig sikerül a cöveket a talajba beverni, de aztán megmakacsolja magát, nem mozdul tovább. A következő lépés a vasrúd behelyezése a cövek kiálló részének tetején található lyukba, mely által csavaró ráhatással befúrható a talajba. A zöldfülű gyámoltalan újonc, az öt hónapig szolgáló, „Pětimetr” csúfnevű köpcös Papoušek körülöttünk téblábol, mártírpózban áll, dolga nincs, nem bíznak rá semmit (még csak az kéne, hogy elfuserálja!), elzavarják mindenhol. Bámuljon tisztos távolságból, egyebet nem tud, kétbalkezes és bizonyítottan idióta. Váltakozva párban dolgozunk, és mire végzünk, elfogy az erő a karomból, sós verejték csurog végig az arcomon. Megcsináltuk. Hallom, másoknak hosszabb ideig tartott a korábbi alkalmakkor. (A marhák meg megcsinálták harminc perc alatt...) Papoušek a legboldogabb, ki tudja, miért, úgy tesz, mint aki tevőlegesen közreműködött volna a fizikai erőnlét pazarlásánál... Nem ártana elővenni őt, és megabrikolni, izzadjon katonátlan teste!

Menni kellene a kijelölt állomáshelyünkre, rám a

távíróközpont kattogó, huzaldzsungeles magánya vár, de egyikünket se értesítették, hol van a hely. Éledezik a feszültség bennem. Elegem van a munkából, mások munkájának elvégzéséből, változzék a díszlet. Mičan nyilván keres, emellett feltételezheti, hogy eltévedtem a ritka erdő sűrűjében. Boldogul nélkülem is: kénytelen lesz, különben magára haragítja Foldynát.

– Mám v piči¹⁴ – mondom apatikusan Turáknak.

Feladat és parancs híján Švačtól elhappolok egy kisebb tekercs lapos kábelt, nincs szüksége rá, és nem kérdezi, mire kell, azt mondom, majd visszahozom, és elindulok meglehetősen sietve a legközelebbi élénk mozgolódású csomópont irányába. Érdekel, mi van ott. Inkább lelécelek, mélyen bevágom magam a terepbe kiesve a katonai időzónából, minthogy megint munkát adjanak, befogjanak mások feladatát elvégezni. A szabadon mászkáló katona gyanús, felfigyelnek rá, megszólítják, letolják, beosztják. A hadseregben csak egységekként léteznek az emberek. De ha van a kézben valami, és sietve mozog a katona elkerülve mindenkit, valószínűleg parancsot teljesít. Ezért kell a kábel.

Némi kerülővel, a bokrok és fák takarásában közelítek a csomóponthoz, lássák azt, az ellenkező irányból jövök visszafelé. Meglepetésemre a tábori mozit készítik elő; felállították a vetítővásznat, a padokat rakják szét komótosan. A hozzám legközelebb kerülő közkatonát kérdezem, mit vetítenek este, mire ő:

– Ma a Švejek első részét, holnap a másodikat, aztán a Limonádé Joet!

Távolabb vöröskeresztes sátrak és zuhanyozó boxok sorakoznak. Valaki meztelenül áll az egyik zuhanyrózsa alatt, hónalját szappanozza, és füttyöreszik. A hátát látom a derékmagasságú vászonfal mögött. Ismerősnek tűnik az alakja és

¹⁴ Specifikus katonai kifejezés minden és mindenki ellen.

a rituális mozgása. Meg mernék rá esküdni, Ledvina az, egységünk „legkényesebb” piperkőc katonája. Hogy a fenébe kerül ide? Švač mellett kellene lennie!

Megközelítem a helyet, elhaladok egy magábaszállt „lapiduch” (vöröskeresztes karszalagot viselő katona) mellett; gubbaszt a sátor előtt, mintha ólombéklyó tartaná fogva. Lezuhanyozhatnék én is, jut eszembe, rám férne. Amikor a fürdőző katona megfordul és felismer (tényleg Ledvina), nyájasan elvigyorodik:

– Jano, nincs arckrém nálad? Idejövet az úton kiszáradt a bőröm, elfelejtettem hozni...

– Arcvíz nem kellene, Venco?

– Arcvizem van.

Öt percet engedélyezek magamnak a zuhanyozásra. Ha Ledvina meglehet, ki akadályozna meg? Tisztet nem látni, mindenki más a dolgát végzi vagy cselleng. Villámgyorsan levetkőzőm, elfoglalom a szomszédos boxot. A vászonpadló száraz, az oldalfalon felfüggesztett dobozban szappan és tégelyes solvina található. A tartálykocsiban bőséggel van víz, míg Ledvina ki nem folytatja magára. Törülközőnek meg megfelel az ing. Micsoda szabadtéri luxus! Ha Mičannak elmondom, bedurran...

– Jano, kész „pakárna”! Mi? – nevet áthevült mámorában Ledvina. Közönyös lélek, fütyül a világra.

A tisztálkodás után – fahéjillatú arcvízzel felfrissülve! – az foglalkoztat igen intenzíven, miként lóghatnék el esténként a vetítésekre...

SCI-FI

Traxx félrelépése

Előreláthatatlanul kerültek az ismeretlen naprendszerbe.

– Talán az élet nyomát leljük meg – mondta ING.SWQ.

A többiek hallgattak. Abban nem reménykedhettek, hogy akadálytalanul hazajutnak anyabolygójukra, a Planétára. A meghibásodást programozási mulasztás okozta, a régi típusú ellenőrző számítógép nem észlelte. Az űrhajó letért eredeti röppályájáról, a műszerek nem jelezték a változást. ING.SWQ, a fedélzeti technikusmérnök egy idegen naprendszer belsejében haladva fedezte fel valós röppályájuk koordinátáit. A naprendszert a vezérszámítógép sem ismerte, adatot nem talált róla. Az első útbaeső bolygót célozta meg, ahol problémamentesen landoltak.

– A bolygónak ugyanolyan a légköre, mint a Planétának – jelentette ki nem kis örömmel DR.ZZX, a vegyészbiológus, miután kielemezte a levegő- és talajmintákat. – Gazdag növényvilágra és feltehetően alacsonyabb szintű életformára számíthatunk. A bolygó a Planéta ikerbolygója is lehetne... Pótolni tudjuk ivóvizünket és élelmiszerkészletünket.

– Kutatóexpedíciót köll indítanunk – mondta MGR.BXML. – Javaslom, alakítsunk ki két csoportot. Az egyik induljék el minél hamarabb a földerítő ösvényútra, a másik programozza át a vezérszámítógépet. Ezen a bolygón nem időzhetünk, odahazára köll jutnunk.

Ebben egyeztek meg.

Az űrhajón hárman maradtak: ING.SWQ, a fedélzeti technikusmérnök, DR.DOC.MNI, az általános tudós és ARCH.ESWS, az Elnöki Csillagász. Nekik kellett a visszatérés módját megtalálniuk.

Az expedíció tagjai, DR.ZZX, a vegyészbiológus, MGR.BXML, a geológustérképész, KDPH, a közéleti politikus és Traxx, a Biztonsági Szolgálat tagja, a legszükségesebb felszereléssel elindultak földerítő ösvényútjukra.

Egykedvűen baktattak a sűrű dzsungel mélyén húzódó csapáson. Vastag törzsű fákat kerültek ki, liánokat hajtottak félre, egymásba nyúló páfrányok alatt bújtak át. Körülöttük párák, nyirkos köd gomolygott, a nedves talaj besüppedt a lábuk alatt, szuszogva szedték a levegőt, lihegték és köhögtek. Második napja meneteltek, kezdtek elfáradni, testük elnehezedett, figyelmük lankadt. A rikácsolásra felkapták a fejüket, a hangforrást keresve a fényt alig áteresztő zöld rengetegben. MGR.BXML a komputerteodolit segítségével készítette útvonaluk térképét, DR.ZZX a fáknak a gyümölcsét elemezte a toxikonnal, amely kimutatta a mérgező anyag jelenlétét az élelemben. Traxx Planettel® márkájú maroktelefonja segítségével állandó rádiókapcsolatban állt az úrhajóval, óránként adott jelentést.

A dzsungelt elhagyva tüskés bozótoson vágta át. Heves zápor érte őket, megnyílt az ég alja, rájuk zúdult a kellemetlen csapadék. Pillanatok alatt bőrig áztak, bokáig tapostak a sárban.

– Nem savas eső – jelentette ki a toxikonra nézve DR.ZZX. – Nincs veszély, ártatlan víz. $V^{O^4}D^{A^2}$.

A hidegzuhany frissítően hatott rájuk, valamelyest felpeszdültek. Egyikük se szólt semmit, némán követték a legelől haladót. Megálltak volna, de senki sem huzakodott elő ezirányú javaslattal. Éhesek voltak, ették volna már a mirelitgörhőjüket.

Folyóhoz értek; hatalmas vízmennyiség hömpölygött előttük a keskeny, meredek falú, kanyargós mederben, ágakat és fatörzseket sodort az ár magával félelmetes hangok kíséretében.

– Ahol folyó van, ott letelepülésnek is köll lennie! – mondta lelkesítően MGR.BXML.

A partot követve megpillantották az irtást. Itt-ott korhadó fatönkők és kidőlt fák akadályozták a haladásukat. Kérdőn fordultak egymás felé.

– A fákat értelmes lények vághatták ki – szolt MGR.BXML. – Készülünk fel a találkozásra. Traxx, kend vegye elő a fegyverét, használja végszükség esetén. Nem tételezem föl, hogy hatásos lőfegyverük lenne... A tuskókat elnézve, a szekercéjük kifejezetten költői¹⁵. Lehet, hogy fővesztetten, rimáncodás nélkül elmenekülnek, ha észrevesznek bennünköt.

Az irtás hegyoldalon folytatódott, és kiszélesedett. Földből kiálló, természetes sziklaalakzatok emelkedtek a magasba, oldalukat fényesre mosta az eső.

A sziklákhoz érve elcsodálkoztak. Pálmákkal benőtt, idilli látképet alkotó széles szurdokvölgy tárult elébük.

– Dikk! Mintha azok ott gunyhók volnának! – mutatta KDPH. MGR.BXML a szeméhez illesztette videomesszelátóját.

– Gunyhók, méghozzá hánctól és vesszőkből – kommentálta a látottakat, miközben a videomesszelátóval rögzítette. – Azok ottan meg la kifeszített irhák... Egy veteményeskert tele pirosló kecsupnövénnel... Fölöttébb érdekes... Egy falu! – Ekkor elámult. – Nem hiszek a szememnek!... Egek! Ezek portékák!

Az esőfirhangon át a többiek szabad szemmel láthatták, amint egy csoport fattyú feltűnik a gunyhók között. Semmiben sem különböztek tőlük, egyenes testtartással mozogtak, lóbálták a kezüket. Másságukra kezdetleges ruházatuk utalt.

– Így nézhetek ki az őseink a Planétán – jegyezte meg akaratlanul DR.ZZX. – Történelmi pillanatokát élünk! Felfedezőkké váltunk!

– Hőhe! Kecskék és fattyúnők! – rebegette MGR.BXML, és

¹⁵ Tompa. (MGR.BXML planétai GEMERYX tájszólásban beszél.)

közelire állította a videomesszelátóját. – A fattyúnőknek fedetlen a szügyük... Rűfke kéjes látvány, rég láttam ilyet!

Zajtalanul, hátulról lepték meg őket. Idejük se maradt álmélkodásukból felocsúdni. Egyedül Traxx reflexei működtek: nekivetette a hátát a sziklának, és hangtompítás elektroautomata fegyverével sorra lelőtte és elhamvasztotta a támadókat.

– Teszednünk kell valamit – mondta riadtan MGR.BXML. – Újra megtámadnak bennünket.

– Nem szabad megneszelnöök, hogy ihol jártunk – vélekedett KDPH.

– Vagyis?

– A fattyúkat a faluban meg köll semmisítenünk, még mielőtt észrevennének. Nyúvadjanak ki.

– Túlélésünk szempontjából a leghelyesebb – bólogatott jóváhagyón DR.ZZX. – Korántsem civilizációs cselekedet, mondhatnók: planetopolitikai kényszer. Meg köll tenni, ha a sors így hozta. Élhetnek még másutt fattyúk, nem hal ki a portéka fajzat... Traxx, kend jelentse a történeteket az úrhajónak, azután intézkedjék. Hat fertályórát kap, ihol megvárjuk. S ne kövessen el butaságot...

Traxx mémán rábólintott. Maroktelefonján leadta a jelentést, és leereszkedett a szurdokvölgybe. Ettől kezdve élvezte a dolgát, nekivaló feladatnak bizonyult.

Mindenkit lelőtt és elhamvasztott, aki az útjába került; végigjárta a gunyhókat, legyilkolta a bentlevőket is. Az utolsó gunyhóban félmeztelen fattyúlánnyal találta szembe magát; a fattyúlány az ajtókeretnek dőlve, ziháló szügygel nézett rá. Lőni akart, de sebtében ráeszmélt, milyen régen nem részesült az öldöklésen kívül másféle élvezetben. A hófehér szügy láttán kedve támadt egy kis szórakozásra. Az is eszébe jutott,

menyire aggódott DR.ZZX, hogy esetleg kihal e fajzat. Eldöntötte, cselekedni fog, hogy ne történjék meg. Noha az ő génjei gyilkolásra voltak bekódolva – nem úgy, mint a többieknek, akik a maguk szakterületén a legkiválóbbak közé tartoztak –, a hatóerő nem befolyásolta megváltói tettében. Mit számít ilyenfajta csekélység egy félreeső bolygón, ahová többé nem jön lény a Planétáról, gondolta...

A harmadik napon a vezérszámítógép megtalálta visszatérésük útjának a koordinátáit. Az úrhajó a szurdokvölgy fölötti magaslaton vette fel az expedíció tagjait. A jövevények elegendő vízzel és élelmiszerrel felszerelve elhagyták a bolygó légkörét. Örvendeztek, hogy nem kell mirelitgörhőt rágcálniuk.

– Nagy szerencsének tartom, hogy erre a bolygóra tévedtünk – mondta ING.SWQ. – Majdnem olyan, mint a Planéta. Ildomos lenne titulát adni neki, hogy besorolhassuk a többi ismert égitárgy közé.

– Planéta II – javasolta DR.ZZX.

– Másként titulálnám... – szólalt meg ARCH.ESWS, és bekapott egy gusztusos kecsupnövényt. – Lehetne BRZNY.XO3... Csapnivaló a melasztartalma ennek a türetnak, bazmeg...

Mindenki elmondta a javaslatát; a fejüket Traxx felé fordították.

– Kend minő titulát adna?

– Föld... valódi földön jártunk.

– Hm... találó! – csettintett DR.DOC.MNI. – Eszembe se jutott volna... Egyébiránt a bolygóra érdemes lesz visszatérni megfelelő céllal és kellő technikával. Kolóniák, figyelőállomások gond nélkül létrehozhatók rajta, a fattyúk észre sem vennék. A Föld... immáron tituláljuk imigyen... a jövő

bolygója. A GENEZYX kísérleti programmal magasfokú életformát lehetne megalapozni, a fattyúk alkatilag fejlődőképeseek. A priori meg köllene őket tanítani biciklizni... Mondja, Traxx, kend min somolyog?

Traxx arcáról eltűnt a vigyor.

– Apropos... Tudjuk, hogy büntetésből került az úrhajóra – folytatta DR.DOC.MNI –, az előző bevetésén megerőszkolt egy három X-es kémnőt, mielőtt likvidáloválta volna. Mi is a takaróneve? Rambond? Most mit követett el?

Traxx erőiesen válaszolt.

– Nem tettem semmi olyat, amit nem köllött volna megtennem. A feladatomat végeztem, úgy, ahogy elvárták tőlem.

Kilenc hónap elteltével a szurdokvölgyben a lány egészséges fiúgyermeket hozott világra.

Amióta látta azt a fényes valamit az égbe emelkedni, minden nap naplemente előtt felment a hegy legtetetejére, és az ég felé révedt. Letérdelt, hálálkodott az égieknek, hogy megkímélték az életét. Nem akarta elhagyni megszokott környezetét, a faluban maradt azt remélve, valaki előbb-utóbb eljön érte. Semmiben sem szenvedett hiányt, a természet gondoskodott róla. Hogy teljék az ideje, veteményeskertet létesített, beültette kecsupnövénnnyel, és a helyet Paradicsomnak nevezte el.

Miután kezdett kigömbölyödni, örömmel vette tudomásul, hogy hamarosan vége szakad unalmas egyedüllétének. Hálálkodásaiban megköszönte az égieknek, hogy gyermekkel ajándékozzák meg, és az egyik gunyhóban tiszteletükre tárgyakat helyezett el, többek közt néhány darab szikkadt görhőt. A grált. Egy alkalommal áldozatot mutatott be arra kérve az égieket, hogy születendő gyermeke fiú legyen, aki benépesíti a völgyet.

Midőn a csecsemő felsírt, az anyja elnevette magát, és szeretetteljesen nézett a gyermekére.

– Fiam... legyen a neved Ádám!

A felderítő

Wapen Wapen, az ereje teljében levő bölcs tudós magához kérette Yetotacot, a 0013-as speciális ügynököt, hellyel kínálta, csápjával teát töltött neki a számovárból, miközben azon töprengett, hogyan kezdje el.

– Hibáztunk – mondta csipogó hangon, és szemhéját fáradtan lezárta. – A hiba téged terhel, Yetotac elvtárs. Emlékezz vissza, száz földévvvel ezelőtt, amikor tanulmányútra indultál a Föld nevű bolygóra, egyetlen dolgot nem vettünk alaposabban figyelembe: hogy a Föld az a bolygó, ahol az ember nevezetű állati eredetű élőlény már nincs a fejlettség olyan magas fokán, mint ahogy a G-Xynus-alfán talált feljegyzésekből kiderült. A feljegyzésekben az áll, hogy a fáraók, a maják és az inkák birodalma a legfejlettebb birodalom a Földön, nincs hozzájuk hasonló. Most már tudjuk, hogy attól az időtől számítva, amelyik megfelel a Földön elterjedt időszámításnak, az emberiség kultúrája hanyatlásnak indult, háború háborút követett. Te, Yetotac elvtárs 1917 és 1953 között tanulmányoztad a földi életformát, a keleti felén levőt. Közvetlen tapasztalataid eredményére hagyatkozva építettük ki a mi rendszerünket földi mintára, és a rendszer, Yetotac elvtárs, amelyet te tökéletesnek, megbízhatónak, megdönthetetlennek nyilvánítottál, a Földön megbukott, tönkrement, csődbe jutott, széthullott, és mi több: magánkézbe került...

Beláthatod, Yetotac elvtárs, rossz úton haladunk. Te hittél azoknak, hittél a hitükben, olyanná kellett válnod, mint amilyenek az elvtársak a Földön. A kommunizmusnak nevezett valami mélyen beléd ivódott, gyökereket vetett benned, elborította agyad szürkeállományát. Hazudtál önmagadnak is,

azt hitted, ez az egyedüli létező jó a világon. Ezt hihetted, másról nem tudtál, másról nem szereztél információkat, minden egyebet rossznak, megvetendőnek, az ellenség eszközének tüntettél fel. Be kell látnod, aligha a Föld keleti része az ideális példakép a mi számunkra.

Nos, Yetotac elvtárs, szeretném, ha megint tanulmányútra indulnál a Földre, mégpedig a nyugati felére...

Yetotac szerényen elutasította Wapen Wapen ajánlatát. Mivel nem volt hajlandó elvetni az eszméjét, és mivel földi tartózkodása idején a KGB beszervezte, Wapen Wapen háta mögött titokban előkészítette a kommunisták átmentését a Földről azzal a céllal, hogy ha ott megbuktak, éljen tovább a Földön kívül a kommunizmus...

A végrehajtó

Wapen Wapen, az ereje teljében levő bölcs tudós magához kérette Hotowot, a 0021-es szupertitkos ügynököt.

– Megbízásom van a számára, Hotowo – mondta szelíden, és hellyel kínálta az ügynököt. – Mostantól kezdve már nem munkanélküli, vége az úrbeli lézengésének, lesz feladata. No nem... a csápotat nem kell megcsókolnia! Eresszen el!... Űrkomp-járáttal elutazik a Földre. Feladata nem annyira veszélyes, mint legutóbb. Van ott egy kis ország, amelyik önállósult, oda megy. Ez az ország a legősibb kultúrkontinens szívében fekszik, szerfölött fontos, hogy az ottélők békésen, ellenségeskedés nélkül lépjenek a polgári demokrácia és a jóléti társadalom útjára. Saját erejükből erre képtelenek, külső segítségre szorulnak. Az ottlakóknak és politikusaiknak halvány elképzelésük sincs a fejlődés menetéről, jóllehet nekik kell példát mutatniuk szomszédaik előtt, így van megírva a feljegyzésekben, amelyeket a G-Xynus-alfán találtunk. Az ország a jövőkép záloga, egy leendő második Svájc.

Magának az a feladata, hogy kiiktassa a hőzöngőket és a hátramoszdítókat. Magára bízom, milyen módszerrel dolgozik. Mellesleg figyelmeztetem, nehogy alkalmazza azt az eljárást, mellyel 1959-ben sikert ért el. A kubaiak mindmáig nem tudnak megszabadulni Fidel Castrótól, ki örökké ott fog élni azon a szigeten olyanféle emberként, mint amilyené átformálta. Csináljon valami mást, valami fejlődőképese.

Hotowo átlagos halandóként megérkezett a Földre, és elvegyült a kis ország fővárosának a forgatagában. Száz évre

visszamenőleg elolvasta az összes megjelent újságot, figyelmesen hallgatta a napi híreket. Megfájdult a feje, ámde képet kapott az ország valós viszonyairól. Beható elemzéssel arra a végkövetkeztetésre jutott, hogy meg kell tisztítania a társadalmat a bolsevizmus tanainak alapján gondolkodó polgároktól. Végigjárta a városokat és a falvakat, személyi számítógépébe betáplálta a megfelelő kódokat. Amikor úgy vélte, mindennel elkészült, működésbe hozta az ország középpontján elrejtett elmés készüléket. Aztán fellélegezve visszautazott az állomáshelyére.

Ki se pihenhetette magát, Wapen Wapen sürgősen hívatta. A bölcs tudós nyugtalanul járkált fel-alá a teremben, láthatóan gyötrődött.

– Megfigyelőim az imént jelentették, hogy a Földön rosszul sült el a dolog – kezdte. – Azt hiszem, valamit nem vett kellőképpen figyelembe. Tekintettel a kialakult vészhelyzetre, legitt korigálja a hibát! Állítsa vissza eredeti állapotába azt az országot! Még nem késő, egyelőre se az oroszok, se a németek nem vettek észre semmit. – Wapen Wapen megállt, felvonta lebenyszerű szemöldökét. – Hihetetlen, ami történt... Csecsemők és kisgyerekek sírásától hangos az ország! Az öt millió lakosból, a gyermekeken kívül, csupán néhány bacsó maradt meg a hegyekben... Hát ilyen nincs! Hotowo! Mit tett maga?!

A gyűjtögető

avagy

Szólítson nyugodtan Xéninek...

Wapen Wapen, a bölcs tudós elérkezettnek látta az időt, hogy szabadságra menjen. Voltak szenvedélyei, melyeknek szabadsága idején hódolhatott, és melyeknek egy részét ügyesen eltitkolta. Lázás izgalommal készült fel a földi utazásra, ilyenkor közismert női filmsztárok külsejét öltötte magára. Úgy tartotta, ez olyan, mint a vadászegyenruha az embereknél: akkor veszik fel, ha trófeát akarnak... Legutóbb Joan Crawford és Rita Hayworth egyvelegében mutatkozott, de a változatosság kedvéért átalakította már magát Nyikita Szergejevics Hruscsov, Alfred Hitchcock és Hercule Poirot hasonmásává is. Most, az alkalomhoz illően, rokonszenves külsőt választott. Kiszemelte magának Nicole Kidmant és Jamie Lee Curtist, belőlük gyúrta össze legújabb külsejét. Kétórás munka után a tükör elé állt, és elégedetten megállapította, bűbajos emberi lény néz vissza rá, egy nő, akin bárhol a Földön csüggne a férfiak szeme. Az estélyi ruha merészen mutatni engedte hullámozó keblét és járáskor a jobb combját. Wapen Wapen, a bölcs tudós kuncogott.

Feldobva vezette kiöregedett úrkompját, az akciója járt a fejében. A Rolling Stones dalait hallgatta, együtt énekelt Mick Jagerrel. Mielőtt a Föld légkörébe ért volna, a kumputerradaron megjelenítette a kiválasztott vadászterület háromdimenziós képét, és tárolta az agyában az adatokat. Aztán rákezdt az Éjféli csavargó című dalra.

Sötétedéskor az úrkomp észrevétlenül leszállt a szálloda lapos tetejére. Innen el lehetett látni arra a folyónak nevezett

hömpölygő vízmennyiségre, amelyet az emberek Dunának neveztek, és arra a modernnek mondott épületkomplexumra, amelyben aznap ülésezett legutoljára a parlament. Wapen Wapen nézelődött egy ideig, majd mélyet lélegezve kinyitotta a vasajtót, és leballagott a legfelső szintre. A személyzeti lépcsőn lejutott a negyedik emeleten levő bálteremig, a fordulóban riszálta a fenekét, közben lefelémenet füttyülte a Fel, fel, ti rabjai a Földnek kezdetű mozgalmi nótát. Könnyűnek és határozottnak érezte magát, akadály nem állhatott az útjában; a Földön szabad volt, itt nem parancsolt neki senki. Megkereste a toalettet, ellenőrizte, nincs-e elkenődve a rúzs, utána, hogy még jobban felvidítsa önmagát, kibújt az egyik körömcipőből, megcsodálta Jamie Lee Curtis gyönyörűsége lábát...

A nagyszabású fogadáson a leköszönő parlament elnökén és a képviselőkön kívül megjelentek a kormánytagok, az országban akkreditált diplomaták, az ismert közéleti személyiségek, az utóbbi évek szépségkirálynői, és megjelent a köztársasági elnök is. Wapen Wapen dekoratív külsejével otthonosan mozgott a rendezvényen, kitérve a csinos nők kis csoportjából. Fesztelenül érezte magát, evett sokféleségeket a hidegtálakból, ivott eltérő színű üdítőitalokat, és a kisujját eltartotta a többi ujjától. Titokzatosságával elbűvölte a közelében tartózkodókat, rámosolygott a feleségükkel társalgó férfiakra, és ezalatt tanulmányozta a politikusokat. A veséjükbe látott. Főként a képviselők érdekelték.

Az a jellegzetesen busa fej felkeltette az érdeklődését. Tulajdonosa kaviárt falatozott nagykanállal, mikor felfigyelt rá. Régtől akart egy ilyesforma típust, most rátalált. Hőn remélte, képviselő. Moszkvában látott hasonló alkatot, akiről kiderült, hogy Yetotacnak, a 0013-as ügynöknek a dumába beépített emberkülsejű informátora a G-Xynus-deltáról... Wapen Wapen megnyalta a szája szélét. Tíz percen belül megismerkedett a busafejével. Képviselő volt. Remegés futkosott a hátán.

Társalgáskor elképzelte, amint végigsimítja a csápjait a bőrén, amint a hóna alá nyúl...

– Mi is a neve? – kérdezte a képviselő.

Wapen Wapen megeresztett egy csábos mosolyt Jamie Lee Curtis kelléktárából.

– Xénia Ová. Szóljáson nyugodtan Xéninek...

– Szép név, összhangban van az államnyelvtörvénnyel. Én Jano vagyok. Jano Posľanec. Hodejovból.

Éjfél előtt, a vigalom kicsúcsosodásának tetőfokán Wapen Wapen alias Xénia Ová kijelentette: – Kísérjen fel a szobámba. Az 1275-ösben lakom a legfelső emeleten.

Jano Posľanec megilletődésében ugrott egyet. Erre a fordulatra nem számított, fel sem ötlött benne a gondolat, hogy az isteni nő őt akarja.

Míg a lift zajtalanul suhant velük felfelé, az isteni Xénia Ová odadörgölődött Jano Posľanechez. A képviselő érezte a méregdrága parfüm bódító illatát, és ettől kissé elszédült. Előzőleg az ital is betett neki, fél üveg vodkát ivott meg.

– Menjünk a tetőterre – javasolta Wapen Wapen, és a tizenkettedik emeleten kiszálltak. – A levegőn jobban lesz...

Jano Posľanec nem lett jobban. A Hold és egy pislákoló neonreklám fényében rögtön észrevette a karcsú, fémes szerkezetet a szálloda tetején. Hosszan nézte, azt hitte, ébren álmodik, akár a parlamenti üléseken.

– Liberális demokrata legyek, ha nem egy csészealjzat látok! – képedt el heveny csuklások kíséretében. – Látja azt a micsodát?

Wapen Wapen szeme fényesen ragyogott.

– Igen, látom. Az enyém, azon jöttem.

Jano Posľanec tátott szájjal hátrált. Eljutott a tudatáig, hogy nem képzelődik. Az is eszébe jutott, hogy a szépséges Xéni körül valami nincs rendben... pedig valóban elragadó teremtmény!

– Nem lehet igaz! – fakadt ki hitetlenkedően. – Maga nem zöld

marsslakó! Nem is pikkelyes!

– Nem. Mi nem úgy nézünk ki.

Jano Posľanec hirtelenében kijózanodott, csuklása abbamaradt. Összeszedte magát, próbálkozott diplomatikusan fellépni.

– Még érvényes a képviselői immunitásom! Kategorikusan követelem, hogy...

És ekkor elakadt a hangja. Wapen Wapen bal kezével letépte Nicole Kidman-féle jobb karját, minek következtében előbukkant az egyik csápja. Jano Posľanec némán hápogott, nem bírt megmozdulni, sóbálvánnyá dermedt. A szeme tágra nyílt, testének nyílásaiból hangok áramlottak ki, verejték gyöngyözött a homlokán.

– Mit akar? – nyögte.

Wapen Wapen megszabadult a másik női kartól is, csápjaival az emberi lény hóna alá nyúlt.

– Kolleksióm dísze lesz! – örvendezett. – Külön vitrint kap! – Könnyedén megemelte legújabb trófeáját, és meggyorsítva lépteit, boldogan vitte az úrkomp felé. Majd halkán, mintha csak magának mondta volna, hozzátette: – De előbb ki kell tömnöm.

A megváltó

Wapen Wapen, a megfáradt bölcs tudós magához kérette Zesmót, a visszavonult, aktívan passzív 0001-es ügynököt.

– Ide figyeljen – mondta neki –, az emberiség a Föld nevű ősbolygón... hihetetlen, megélte a kétezredik évet! Üljön le, ha nem bír állni... Továbbra is éleződik az állandó feszültség az egyes megbékélhetetlen nemzetek közt, konfliktusok teremődnek, fokozódik a politikai harc, rossz irányba terelődnek a dolgok, egyik nemzet a másik fölé akar kerekedni, ezer év közös együttélése haszontalan a számukra. Szükség lenne néminemű korhű megváltásra. Elszédült? Várjon, felsegítem. Ott a lóca... Sajnos a bevethető embereim foglaltak, a Kárpát-medencében ténykednek külső megrendelésre. A mi szervezetünk kettészakadt úgyszintén, jobbra-balra dolgoztatnak... Magára gondoltam, maga régi megbízható káder. Gyógyszert szed vagy ma még nem evett? Majd eszik...no... Nálunk a nyugdíjasokon takarékoskodnak.

Járja végig Európa országait Svájc, Svédország, San Marino, Andorra és Málta kivételével. Közép-Európa államaiban vegyüljön el. Diszkrétan felveheti a kapcsolatot a mieinkkel. Hotowo egy sötét terepjárával közlekedik arrafelé. Ugyanott Yetotac a kormányfő. Magamutogató sznob vált belőle, posztjából kimozdíthatatlan. Kár, hogy legutóbbi akciónkat elcsesztük, ráadásul az ügyetlen és telhetetlen marslakók tönkretették a Földön a banki szférát... Az a gyanúm, a mi fajtánknak álcázott ember-ügynök épült be közénk. Szövetkeznek a marslakókkal ellenünk... Kisboldogtalanemberkor a Marson tízméteres bronzszobrot emeltek Orson Wellesnek tiszteletük jeléül. Kezdik majmolni az

emberi társadalmat, náluk is elharapódzott a globalizáció. Akadnak olyanok, kik direkt amputáltaják fölösleges csápjaikat, hasonlítanak mind jobban az emberre. De a zöld pofájuk ugyanolyan ocsmány marad, hiába festik vagy púderozzák. Arra sem képesek, hogy létükből fakadóan külsőt változtassanak...

Nos, kap negyven napot, alkosson új Tízparancsolatot az emberiség számára. Természetesen a régi alapján, nem akarok kellemetlenséget. Embereink a Vatikánból ratifikálták az ügyet, áldásukat adták rá.

És még valamit: semmiféle gárdába ne álljon be tagnak és ne étkezzen kisforgalmú kínai éttermekben! Megértette 0001-es? Holnap indulhat. Apropos! Takarékosági okokból harmadmagával megy, hárman lesznek egy kompban.

„És lőn. És beméne Zesmo a felhő közepébe, és leméne a földre, és [majdnem] negyven nap és negyven éjjel vala Zesmo a földön.”

Zesmo jeangabinos külsővel érkezett a Földre. Az általa kiválasztott helyeken, jobbára nagyvárosokban, közigazgatási székhelyeken, híres és ismeretlen kisvárosokban, eldugott falvakban két-három napot töltött el, azután továbbállt. Megjegyzéseit a memóriájában regisztrálta és rendszerezte. Lila fedelű kis noteszt nevezte el memóriának. A sajátja elhasználódott, inkább leírta magának, nehogy elveszzen bármi is, amit meg kell jegyeznie.

A kilencedik napon megállapította: az embereknek nevezett élőlények furcsán viselkednek. Valami tárgyat szorítva a fülükhöz folyvást mondják a magukét, mintha rajtuk kívül mások nem léteznének a környezetükben, átnéznék az emberen, ha szerényebben van felöltözve és éppen nem telefonál. Telefonfülkének az autójukat használják, amely nem zúg, hanem monoton, ritmikus basszushangon dübörög, onnan

telefonálgatnak, azonközben fél kézzel manővereznek a közutakon haladva. Ha lenne több kezük, ennének is az autóban. Különös, gondolta az idős ügynök, hogy a technika félelmetesen megváltoztatja a két kézzel megáldott embereket. Régebben úgy vélte, az emberiség legnagyobb találmánya a vízőblítéses véce. Most rádöbbsent: el kell vetnie eddigi véleményét.

Ötven földi év alatt, amióta nem látogatta a bolygót, a felismerhetetlenségig átalakultak a városoknak nevezett labirintusok. Az aszfaltozott járdákat egészségügyi szempontból sok helyütt kikövezték, hogy a nők ne járjanak túsarkú cipőben, hogy a globális felmelegedés hatására az aszfaltban nehogy leragadjanak. Turistaszezonban koldusokat ültettek a műemléképületek elé, testükkel takarják el a lehullott vakolat általi foltokat. S a telefonfülkék eltűntek a közterületekről...

Zesmo a csendet áhította, irtózott a zajoktól, főként az égő csipkebokor hangjától borsódzott a háta közepe. Tóra nem nézhetett, az állóvíz látványa gyomorégést okozott neki. Truccból belevetette magát a zajosan csacsogó emberek forgatagába. Tolongott a villamoson és a metrón, integetett és odamutogatott a taxisoknak, pizzériákban étkezett, pubokban sörözött, kocsmákban italozott, a vízellében csípőre tett kézzel pisilt, motelokban aludt, vonaton, autóbuszon utazgatott. Elkerülte a parkokat, feltételezte, található ott tó. Pihenésképpen betért a múzeumokba, az alkotásokat megvilágító piciny lámpatestek nézegette, és ha szabadon kiállított kőtáblákat vett észre, akkor nem ment a közelükbe, az írott kőtáblák viselkedéséget okoztak a fejbőrén. A múzeumok csendes zugaiban jegyezte fel az új parancsolatokat a lila fedelű kis noteszébe, melyet a térdére helyezett.

Egy szombat estén, földi tartózkodásának harmincharmadik napján, a Rima folyó partjának sétányán bolyongva a két emberformájú marslakó – akik kurvának álcázva magukat

kövezték őt a legkisebb városállam titkos megbízásából – előre megfontolt szándékkal kizsebelte és leütötte. Zesmo, a visszavonult, aktívan passzív 0001-es ügynök a folyóba gurult, és megfulladt.

Az éjszaka folyamán sötét felhők gyűltek a város felett, az ég fekete boltozata a földhöz nyomult, és másnap hajnalban eleredt az eső. Negyven napig esett.

A lila fedelű kis notesz kinyitva hevert a magas fűben, két horpadt flakon mellett, azon a helyen nyílt szét, ahol a legtöbbet nyitogatták. A „prostik” a noteszt eldobták, Zesmo cowaxalája¹⁶ kellett nekik.

A víz lassan oldotta fel a notesz lapjain a szépiaszín tintát, és még el lehetett olvasni, mit írtak apró, takaros, dőlt betűkkel a papírra:

10 parancsolat

- I. Ne nézz televíziót, az erre szánt idődet fordítsd zenehallgatásra vagy régi filmek nézésére!
- II. Ne olvass újságot, hisz ha szükségeltetik, bármit visszakereshetsz az interneten!
- III. Ne hallgasd meg az aktuális híreket, ezt óhatatlanul úgymondják neked, vagy akaratod ellenére meghallod!
- IV. Ne figyelj a reklámokra, egyél és vegyél azt, amit te szeretsz és jónak ítélsz!
- V. Ne politizálj, mert sok politikus sem ért hozzá!
- VI. Olvasd a számodra kedves és érdekes irodalmat, ebből tanulj és okulj!
- VII. Barátaiddal és ismerőseiddel személyesen beszélj és kerüld el az általad idegesítőnek tartott egyéneket!
- VIII. Járj sokat gyalogosan a természetbe, hallgass bele az

¹⁶ Nem földi gyártmányú személyi mobilkomputerszatelit. (Bár előfordulhat, később Kína gyártja.)

erdő csendjébe!

- IX. Ha a kutyáddal sétálsz, takarítsd el a kutyasz... (A betűk elmosódtak.)
- X. Tartsd be az előző Tízparancsolat valamennyi parancsolatát!

A messziről jött ember vétke

Dolgozósobám ablakából az utcát fürkésztem, mikor a férfit megláttam. Az ellenkező oldalon sétált, karján esernyőt tartott, meg-megállt, felfelé tekingetett. A függöny mögé húzódva néztem, mi fog történni. Ruházatából ítélve az ismeretlen jó módúnak tűnt, nem olyanak, akiből egy tucat ödög a város főterén. Egy ideig a közelben járkált, majd megfordult, kezébe fogta az esernyőt, és elietett.

A következő héten nem tartózkodtam Rimaszombatban, hivatalos ügyeim elszólítottak otthonról, elfeledtem a jelenést. Hazatérésemkor mondták, keresett egy férfi. Az esernyős emberre gondoltam. Hajtott a kíváncsiság, hogy megtudjam, mit akarhat tőlem.

Nem kellett sokáig várakoznom, egyik este megjelent. Disztingvált öregúrral hozott össze a sors. Tudta, hogy az országos lapoknak dolgozom, megkért, hallgassam meg, szenzációs közlendője van, mással nem akarja megosztani. Bevezettem a dolgozósobámba, kávéval, aprósüteménnyel kínáltam. Javasolta, készítsek magnófelvételt a beszélgetésről. Eleget tettem óhajának, előkészítettem a diktafonomat. Elbeszélése elképesztett.

Elálltam az egész felvétel nyilvánosságra hozatalától, csupán egyes kiemelt részeket bocsátok közre, ám a történet így is teljes. Íme:

...itt születtem Rimaszombatban, a Szentpéteri utcában nőttem fel jó módú szülők gyerekeként. Általános iskolásként kerültem el innen, tanulmányaimat Pozsonyban folytattam. Moszkvában

jártam egyetemre, az oroszon és az angolon kívül a török nyelvet tanultam. Itthon a pozsonyi városi pártapparátusban kezdtem dolgozni, végzettségemhez képest alantas feladatokat ellátva. A munkám nem elégített ki, megalázónak tartottam. Vonzott a diplomácia. Külföldre kíváncsoztam, egy nyugat-európai államba, ahol hasznosíthatom nyelvtudásomat, de végig kellett vergődnöm a kötelező ranglétrán, el kellett érnem egy megkövetelt korhatárt...

...1962-ben helyeztek Prágába. A Központi Bizottságnak szüksége volt pártvonalon tevékenykedő oroszul, angolul és törökül tudó ambiciózus fiatalemberre. A szerencse folytán rám esett a választás, ugyanis másvalaki nem felelt meg a feltételeknek...

...1963-ban Törökországba küldtek nagykövetségi tolmácsnak. Alá kellett írnom egy nyilatkozatot, mellyel elköteleztem magamat az ŠtB-vel való együttműködésre. Akkortájt nem sejtettem, mit jelent ez, úgy véltem, hozzátartozik a követelményekhez...

...Két év múlva már attaséként tevékenykedtem magaménak tudva mindazokat a kötelező protokoll-előírásokat, amelyeket hasznosíthattam. Pályafutásom fölfelé ívelt, egyre magasabbra araszoltam a ranglétrán, mígnem kineveztek nagykövetnek. Különböző nyugati országokban működtem, végezetül az ENSZ genfi székházában dolgoztam évekig. Megtanultam németül és franciául is, ismeretségekre tettem szert. Megtaláltam a módját, hogy barátokat, ismerőseket szerezzek a világ bármely pontján...

...1986-ban az ENSZ nemzetközi vizsgálóbizottságot hozott létre, hogy vizsgálja, milyen mértékben tartják be az alapvető emberi jogokat a Szovjetunió területén. A kiváltó okot egy esemény szolgáltatta: 1986 februárjában a rosztovi területi bíróság csalásért és sikkasztásért golyó általi halálra ítélt több gazdasági vezetőt. A kivégzéseknek visszhangja támadt,

diplomáciai lépéseket sürgettek. A bizottság élére engem neveztek ki. Titkos feladatot is kaptam: derítsem fel, miért kezdtek az oroszok gyors tempóban egyforma templomokat építeni a Szovjetunió európai területén, a stratégiailag kiemelten fontos Moszkva–Voronyezs–Volográd vonalon...

...Küldetésünk előtt pár napot Prágában töltöttem. Az egyik nyugati kereskedelmi kirendeltség munkatársa ügynöki minőségében ismertette velem, mely városokban kell feltérképeznem az épülő templomokat. Ekkor már kettős ügynökként tevékenykedtem, ebben láttam jövőm zálogát...

...Vasúton utaztam Moszkvába, bőven volt időm, vonatozhattam kedvemre. Az utazás negyven órát igényelt, előkészíthettem titkos feladatomat, átnézhettem a bizottság tagjairól a bizalmas anyagot...

...Moszkvában a kijelölt időpontban a francia követségen találkoztam a bizottság tagjaival és a kirendelt tolmácsokkal. Kidolgoztuk a tervet, melynek alapján sorra végigjárjuk a „találomra” kiszemelt városokat: Gorkijt, Kazanyt, Kujbisevet, Szaratovot, Volográdot, Rosztovot, Voronyezst, Tulát és Kalugát. Az útvonalat én javasoltam, hogy belekerüljenek a templomépítő városok is. Munkatársaim elfogadták az útvonalat, és ebből arra következtettem, hogy a továbbiakban sem lesz komoly kifogásuk felvetéseim, javasolataim ellen.

Orosz segítőtársaink készségesnek bizonyultak, két nap alatt biztosítottak az útvonal városaiban szállást és étkezést. Három belügyminisztériumi személygépkocsit bocsátottak a rendelkezésünkre. Gyanítottam, hogy a sofőrök valamelyike KGB-és, esetleg mindhárman az.

Indulásunkig ismerkedtünk Moszkvával. A Kremlt, a Vörös teret, a Lenin-mauzóleumot és a mögötte levő díszsírhelyeket nem hagyhattuk ki. A városnézésre elkísért bennünket a Központi Bizottság egyik póttagja is...

...Gorkij, Kazany, Kujbisev, Szaratov meglátogatása után

Volgográdba érkeztünk. A helyi pártvezetők mindenütt megvendégelték, számtalan alkalom adódott evésre és ivásra. Társaimnak nehezükre esett megszokni az ottani ételeket, illetlenség lett volna részünkről visszautasítani a scsit, a borscsot, a szoljankát, a saslikot... A kameruni kolléga az italozástól ódzkodott, nem bírta a vodka szagát, aztán párszor le kellett őt beszélni arról, hogy eljárjon egy törzsi táncot az asztal tetején.

A többiek természetesnek vették, hogy alkalomadtán, ha az időnkből futotta, fényképezem a templomokat. Afféle hóbortnak vélték. A meglévő templomok némelyikét kerestem fel, ezzel elértem, hogy ne tűnjék furcsának, ha egy építés alatt levőt csodálok meg. Utunk során Volgográd volt az első templomépítő város.

A sors úgy hozta, hogy Volgográdban a helyi fogadóbizottság javaslatára meglátogattuk a város nevezetességei közül az építés alatt levő templomot is. Megragadott a torony látványa, illeten hatszögletű alakzatot sehol sem láttam. Érdeklődésemre elárulták, hogy új szovjet technológiával készült, nemrégiben fejlesztették ki...

...Rosztovból, ahol szélesebb körben és behatóbban vizsgálódtunk, Voronyezsbe autóztunk, a második templomépítő városba. Mivel péntek volt, és mi másnap pihenőnapot tartottunk, a helyi kolhozelnök estére fogadást szervezett a Don folyó túlsópartján levő dácsájában. Szűk körben egybegyűltek a város apparatcsikjai, hogy találkozhassanak velünk. A vodka és az állandó koccintgatás fokozatosan elsimította a meggyőződésbeli különbségeket, éjfél tájra többen kivetkőztek önmagukból. A kameruni kolléga orosz népdalokat énekelt, és mindenáron meg akarta venni az egyik vendéglátónktól az érdemrendjeit, melyeket büszkén viselt a zakóján.

Egy alkalmas pillanatban elhagytam az épületet, elegendő lett az

italozásból, a cigarettafüstből, kisétáltam a domboldalra. Amint felértem a legmagasabb pontjára, a folyón túl elém tárult a város látképe. Fények elszórtan látszottak, ami világított, az majdnem mind vörös fényű, ötágú csillagformában ragyogott.

Visszafelé tartván vettem észre a sötét tömeget, elkerülte a figyelmemet. Egy templom sziluettjét fedeztem fel. Jobban megfigyelve a torony szögletesnek tűnt. Ugyanekkor azt is észrevettem, hogy a dácsa felől valaki közelít felém. Az egyik pártfunkcionárius volt – nevezzük őt Vologyának.

„A templomunkat nézi?”, kérdezte.

„Ez templom?”, kérdeztem vissza, mintha nem tudnék semmit.

„Peresztrojka-templom!”, mondta. „Nemrég fejeződött be az építése. Megmutatom belülről, jöjjön!”

Egy bokor mögötti oldalsó ajtón jutottunk be a templomba. Az égők fényében feltárult előttem egy átlagos pravoszláv templom belső tere az ikonosztázióval; mindazáltal én másnak láttam. Vologya egy üveg grúz konyakot húzott elő a zakója alól, és felém nyújtotta. Nem akartam megsérteni, belekortyoltam.

Eltartott egy darabig, míg rászánta magát, hogy elmondja az óhaját. Megkért, segítsen hozzá őt és a családját a Szovjetunió elhagyásához. Hajlandónak mutatkozott egy féltve őrzött titkot elárulni.

Kíváncsivá tett. Felajánlottam neki egy tekintélyes összeget, melynek segítségével elutazhatnak Prágába, ahonnan eljuthatnak a Német Szövetségi Köztársaságba. Egy prágai kereskedelmi utazó kicsempészheti őket Münchenbe. Vologya nem fért a bőrében, beszélt egy keveset németül.

„Jöjjön, mutatok valamit!”, mondta felszabadultan.

Nem fedem fel, hogyan jutottunk le a templom alatti kamrába, elég abból annyi, hogy lent egy irányítópult állt. Színes és ormótlan gombok, karok, kapcsolók helyezkedtek el

rajta, a falon óra mutatta a moszkvai időt: éjfél után háromnegyed egyet jelzett.

„Nyomja meg!”, mutatott Vologya a piros gombra.

„Nem lesz ebből baj?”, kérdeztem.

Vologya azt válaszolta: „Nem. Még nem aktivizálták.”

Peregtek az események, figyelmetlenné váltam. Az italozás következtében elveszítettem józan ítélőképességemet.

Megnyomtam a piros gombot.

„Gyerünk ki, és nézzük meg!”, ragadott karon Vologya, és tuszkolt kifelé.

A domb tetejére siettünk, hogy jobban lássuk a templom sötét körvonalait.

„A tornyot figyelje!”, mondta izgatottan Vologya.

Attól, amit láttam, hátrahőköltem, tátva maradt a szám. Halk zúgás közepette szétnyílt a torony három egyenlő részre.

Fülsiketítő zúgás hasított bele a levegőbe, a torony gyomrából karcsú alakzat emelkedett a magasba fényes tűzcsóvával kísérve, majd a torony összezárult.

Megrökönyödve bámultam, amíg fel nem ocsúdtam ámulatomból.

„Mi volt ez?”, ráztam meg kétségbeesve Vologyát.

Vologya rettegésében négy szót nyögött ki: „Szűz Anyám, már aktivizálták!”

A párbeszéd él bennem, képtelen vagyok elfelejteni. Kitörölhetetlenül elraktározódott az agyamban és óhatatlanul megelevenedik a legváratlanabb pillanatokban.

Tudtam, haladéktalanul cselekednem kell. A rakéta határon túli nyugat-európai célra irányul, és előbb-utóbb becsapódik valahová. Reménykedtem, nincs atomtöltettel felszerelve. Vologyát beterettem a templomba, egy padra ültettem le, ráparancsoltam, várjon meg. Lesiettem a kamrába, hogy eltüntessem az esetleges nyomokat, aztán visszatértem. Álltam, és néztem azt az embert, aki hozzásegített titkos feladatomban.

megfejtéséhez. Veszélyes játékba sodort, mely kétségtelenül balul ütött ki. Döntennem kellett, mit tegyek. A maradék italt óvatosan belédiktáltam Vologyába. Ellenkezés nélkül, nagy kortyokban nyelte a konyakot. Ezután orrba vágtam, mire két padsor közé zuhant. Az üveget elejtettem, lekattintottam a villanyt, visszamentem a dácsába. A bentlévők nemigen hallották a kilövés zaját, túlon túl hangosan énekeltek és kameruni bennszülött táncot lejtettek...

...Május 2-án, pénteken érkeztünk vissza Genfbe. Elhatároztam, pihenek egy keveset, mielőtt nekilátunk a jelentés megfogalmazásához. Szombaton reggel, a lapok böngészésekor megakadt a szemem egy híren. Az eseménnyel napok óta foglalkozott a sajtó, én ekkor szereztem tudomást róla. Felhívtam egyik amerikai ismerősömet, ki bennfentes Langley-ben¹⁷, információkat kértem tőle, hogy pontos képet alkothassak az eseményről. Percekre megdermedtem, bambán meredve magam elé, erre határozottan emlékszem, nem bírtam elhinni a történeteket. Különösen azt, minekutána a helyükre kerültek a részletek, hogy én okozhattam mindezt Vologya sugallatára...

...Mikor a templom kamrájában megnyomtam a piros gombot, elszabadítottam a poklot. A templomtoronyból kilőtt rakétának be kellett csapódnia valahová. Egyetlen helyre csapódhatott be. Máshol nem észleltek robbanást vagy becsapódást abban az időpontban, a tények ezt bizonyítják. Éjfél után negyvenöt perccel nyomtam meg a gombot moszkvai idő szerint. Szombati napon, 1986. április 26-án. A falióra késhetett vagy siethetett öt-tíz percet, az órát, mely a közép-európai időt mutatta, nem néztem meg.

A rakéta feltehetően meghibásodás folytán téveszthetett célt. Az irány megfelelő volt, a Német Szövetségi Köztársaságot

¹⁷ A CIA központjában az USA-ban.

célozta meg, leellenőriztem a térképen, csupán a táv rövidült le. A rakéta szovjet földön csapódott be egy óra huszonhárom perckor a lehető legrosszabb helyen – a csernobili atomerőmű területén. A két időpont között körülbelül ötszáz kilométert tesz meg a rakéta. Voronyezs és Csernobil között ugyanennyi a távolság. Az erőmű reaktorának robbanásakor a becsapódásnak nem maradt nyoma, ennél fogva állítják, hogy emberi mulasztás okozta a balesetet. Valóban igaz; az orosz gondolkodásnak és egy ördögi összejátszásnak kellett hozzájárulnia...

...Hiába változtatta meg Gorbacsov a Szovjetunió politikáját, hiába jelentette meg a Kelet és a Nyugat számára az Átalakítás és új gondolkodás című terjedelmes esszéjét, mely a lenini elvekre és azok modernizálására épült – elolvastam, a háttérben ott tevékenykedtek és tevékenykednek a titkos erők a KGB-n belül. Nekik a peresztrojka avagy a glasznoszty megvalósítása nem érdekük, ők a titkolózás burkában a hatalmat akarják mindenáron és minden eszközzel, nem riadva vissza semmitől. Bennük Sztálin szelleme él tovább. Ők azok, akik nem fognak belenyugodni két lényeges változásba: hogy felbomlott a Szovjetunió, a világ legnagyobb állama, és hogy elvesztették virágzó közép-európai gyarmataikat...

...1987-ben Vologyát a családjával együtt kimenekítettem Prágán keresztül a Német Szövetségi Köztársaságba. Ennyivel tartoztam neki. Frankfurtban települtek le, beilleszkedtek, vendéglőt nyitottak. Párszor jártam náluk, szívélyesen fogadtak, ettem az orosz specialitásaikból. 1996 áprilisában azonban egy sajnálatos autóbalesetben Vologya életét veszttette. A kocsija az ütközéskor felrobbant. Titkosszolgálati akció lehetett, neki meg kellett halnia...

...Az utóbbi időben nyugdíjasként beutaztam Közép-Kelet-Európát, szemrevételeztem az elmúlt tizenöt évben épült templomok tornyainak a formáját. Nem jutottam el mindenhová, ám eleget láttam. Épült egy templom a nyolcvanas

évek végén ezen a környéken is hatszögletű toronnyal...

...Szlovákiában hét peresztrojka-templom áll, mind a legelmaradottabb régiókban. Mindegyiküket közelről láttam. Négy Nyugat-Szlovákiában, három Közép-Szlovákiában. Csehországban, Magyarországon, Lengyelországban nincs ilyenféle templom. Talán ezért hagyták az oroszok, hogy e három ország előbb léphessen be a NATO-ba...

...Tudom, hogy valakik figyelnek, azt is tudom, kik. Ismerem a módszereiket, bármikor túljárok az eszükön. A szülőföldemen akarom leélni életem hátralevő részét...

...Nincs türelmem memoárt írni. Témám bőven lenne...

...Megcsömörlöttem a politikától, elidegenedtem a diplomáciától. Pizskos játék a politika. Az igazság feltárása veszélyesebb, mint a hazugság szajkózása.

...Higgye el, nem személyes érdekből mondtam el mindezt! Ismerje meg Csernobil esetében a nagyvilág az igazságot! Bár nem hiszem, hogy az emberiségnek szüksége van igazságokra. Nem az a tapasztalatom. Az emberek tekintélyes része megelégszik hihető hazugságokkal és féligazságokkal. Így kényelmesebb.

Mielőtt nyilvánosságra hoztam a hangfelvételt, egy őszi napon Szútorba kocsikáztam. A falu nem esik messze Rimaszombattól, kátyúval teli harmadosztályú úton közelíthető meg, ha az autós a megfelelő helyen letér a járást észak-déli irányban átszelő főútról. Látni akartam a templomot, amelyik Szlovákia legelmaradottabb régiójának egyik legfélreesebb falujában található.

Szobroztam a háromszáz lelket számláló falu közepén, kotkodákoló és kapirgáló tyúkok közt, és mustráltam az építményt: a torony hatszögletű volt! Közben azon töprengtem, mert már nem emlékeztem rá, hatszögletű-e a kilencvenes

években épült ajnácskői templom tornya...

Vörös vonat

„Amikor ezt írom, még fogalmam sincs, mi lesz a vége
a kalandnak. És azt sem sejtem, mi rejlik mögöttem.
Pedig megpróbálkoztam jónéhány feltevéssel.”

Robert Merle

A peron üres, senki sincs itt rajtam kívül, a lámpák halvány fénnel égnek, a sín pár belevész a kéesszürke ködbe. Éjfél jelez digitális zsebórám. Zakatolás hallatszik, úgy hat, mintha a távolban fegyverek ropognának, a hang erősödik, betölti körülöttem a teret, visszaverődik a fém- és üvegépítmény falairól, bántja érzékeny hallószervemet. Dübörögve befut a vonat. Ritkán feltörő érzés kerít a hatalmába, nem tudom meghatározni, mi az, később eszmélek rá.

A szerelvény láttán megdöbbenek. Kocsik robognak el előttem, hatvannyolcat számolok meg, észreveszem, ablak csupán némelyiken van, ajtó csak az utolsón. Fölöttébb direktív elrendezés. És ami a legfurcsább: a színük. Valamennyi, a mozdonyt is beleértve, vörös. Csillogó vörös. Vadonatújak, az idő vasfoga nem kezdte ki egyiket sem, most kerülhettek le a futószalagról. Éles sivítással áll meg a szerelvény, a fémek súrlódásának következtében szikratömeg csapódik ki a peronra, hátrálnom kell, öltönyömet nem óhajtom kiegyezni. Az ezt követő csend nyomasztó, percekre megbénulok, elvesztem időérzékeimet.

A megafon sercegő hangja térít magamhoz, színtelen, gépies hang beszállásra szólít fel, nem akarok hinni a fülemnek, a jelenség misztikus hatást vált ki, valami megvilágosodik lényemben. Megfoghatatlan külső erő kényszerít, szálljak fel. Nincs kiút, visszafordulni nem lehet; ha óhatatlanul

belekeveredtem, részt kell vennem az utazáson. Roppant titokzatosnak ígérkezik. Megteszem az első lépést, küszködve, a földhöz ragadok, mozgásom lassított, lábamra testsúlyom kétszerese nehezedik. Fejemben űr tátong, nem tudom, mi zajlik körülöttem. Emlékezetem tompul, úgy érzem, magasból zuhanok a feneketlenbe. Gyanúm beigazolódik: irányítanak, befolyásolnak.

Idejövet az utcán stírólik sötétszürke öltönyömet, csipkelődő megjegyzéseket tesznek rám, piperkőcnek, ódivatúnak, ízlésrombolónak titulálnak. Nem tudom mire vélni e megnyilvánulást, sápadozom, bosszankodom. Lesújt rám a valóság: mindenki rikító színű, szintetikus anyagból készült ruhát és olcsó sportcipőt visel. Nyilvánvaló: a magafajta járókelő eredeti angol szövetből készült, grafit szín öltönyben, nyakkendőben és valódi bőrcipőben kirí a forgatagban. A taxiállomáson gyerekek ugrálnak körül, kiröhögnek, saját színében harántcsíkos nyakkendőmre mutogatnak, megpróbálják megkaparintani. Felháborító, nem tudom, mit mondjak, kergessem el őket? Majdnem kétségbe esem. Miféle modor ez? Parancsoló szavakkal egy szikár nő vet véget a megkönyékezésemnek, a gyerekek nevelője lehet vénkisasszonyi minőségben. Madárfészekszerű tupírozott frizuráját gereblyével készíthették. Szúrós nézéséből kikövetkeztetem, megvetést érez irántam, lenéz. Mielőtt sarkon fordul, végigmér. Gesztusa mélységesen érint. A kölykök elkullognak, egyikük, ki gubancos hajú, visszanéz, pimasz ábrázatát magam előtt látom, amint azt kiabálja: – Hülye jampec!

Felkerülök a vonatra, rejtély, hogyan. Percek telnek el, míg kábultságomból magamhoz térek. Emlékezetem kitisztul, elszedülök, meg kell fogózkodnom. Mélyeket lélegzem, orromon át beszívom a levegőt, mellizmaim megemelkednek, testemen könnyedséget érzek. Mintha lebegnék. Enyhe

rázkódás érzékelteti a vonat indulását. Nem tudom, mitévő legyek. Elképzelésem sincs afelől, mi történik a környezetemben, hol rejtőzik a mozdatóerő, melynek hatása alá kerültem. Nem tudhatom, minek nézek elébe, jó-e, rossz-e, amiben részt veszek, kinek használ és kinek árt, mi az értelme.

Robogok az ismeretlen cél felé, poggyász nélkül, alapismeretek hiányában. Éhes is vagyok, szomjas is, rám tör a fáradtság, legszívesebben elaludnék. Le kell győznöm önmagam; szükséges lenne illeszkednem, erre készítetnek. Nem vitás: csapdába kerültem, józan eszemre és a racionalisságra kell hagyatkoynom, félre az érzelmekkel. A megérzés jelentőséggel bírhat, nem szabad elhanyagolnom. Tartok tőle, kellemetlenségekben lesz részem.

A vonat érezhetően gyorsul, talpam zsibog, lábfejem zsibbad. Ugyanazon a helyen, az áporodott szagú előtérben ácsorgok. Túl sötét van ahhoz, hogy kivehessem a körvonalakat. Az előző percek eseményeit agyam képtelen feldolgozni és elraktározni. Távoli hangok jutnak el hozzám, a hangforrás irányába kémlelek. Senkit nem látok közeledni vagy távolodni a gyér megvilágítású szűk folyosón. Máshonnan szűrődhetett ki a hang, és valószínűleg nem emberi. Akkor mitől ered?

Határozottan indulok el a folyosón. A hangforrást nem találom, nem vehettem észre. Tolóajtón keresztül eljutok a következő kocsiba. Számozott fülkék sorakoznak; filmszínházban láttam ilyen vonatot, régimódi típus hagyományos elrendezéssel: az ülések kényelmetlennek tűnnek, a hely kevés nyolc személy részére. A környezet a múltat idézi. Seholy egy lélek, a fülkék üresek. Megállok, gondolkodom. Én lennék az első utas? Valakinek kell lennie a szerelvényen! Lássuk a többi kocsit! Ennek a belseje ódon, komfortmentes, senki sem maradt itt, ment tovább. Ekképp okoskodom. Nekem is azt kellene tennem, helyes döntés volna.

Gyomrom korog, most sajnálom, hogy nem ettem egy

szendvicset. Az ebédnél a tarkedlihez hozzá se nyúltam... (NB. A receptjét nem írtam fel Minának!) Pár lépés után mérlegelek. Egy intuíció motoszkál a tudatalattimban, ismeretlen erő húz vissza, sugallja, üljek le. Nyitni akarom a két kocsit összekötő tolóajtót, amikor mögöttem éles csattanással becsapódik egy ajtó. Fejemet felkapom, lábam alól kicsúszik a fémpadló, kezemmel ösztönösen nyúlok a tolóajtó fogantyúja felé, nem érem el, hanyatt esek. Elsötétül előttem a világ, zúg a fejem egyvégtében, szünni nem akarva.

Kinyitom a szememet, pislákoló lámpácskát látok, takarékos fénye bánt. Nem tudom, hol vagyok, meddig voltam eszméletlen. Fülemből fokozatosan eljut a zakatolás, látásom élesedik. Megmozdítom végtagjaimat, feltápaszkodom. Elbotorkálok a tolóajtóhoz, két kezemmel megmarkolom a fogantyút, próbálom széthúzni a két szárnyat. Nem megy. Próbálkozom még egyszer, az eredmény ugyanaz. Az ajtó zárva. Beszédelgek a legközelebbi fürkébe, 89-es a száma, az ajtó melletti ülésre huppanok le. Dühöngök. Fejemen dudor nőtt, ha hozzányúlok, fáj. Keresem a magyarázatot arra, miért estem el. Tekintsem személyemet fogolynak, kit egy vonat üres kocsijába zártak? Miért?! Ilyen megalázóan bánnak az utasokkal? Mit követtem el? Érthetetlen az egész, nem lelek épkézláb válaszokat.

Gondolataimmal vagyok elfoglalva, a közeledő léptekre későn figyelek fel. Bársonyruhas alak halad el a fülke előtt. Rúgóként pattanok fel, feltépem az ajtót, kiugrom a folyosóra. A jövevény mintha észre se venne, rendületlenül lépked előre. Szólni akarok hozzá, de torkomon akad a szó: amit látok, az meghökkent. A jövevény előtt érintés nélkül szétnyílik a tolóajtó. Utánvetem magam, hátha átsiklom mögötte.

A tolóajtó az orrom előtt záródik, elkések. Ordítanék, szétvet

a méreg. Felpaprikáz a sorozatos kudarc, nem tudok belenyugodni, ráadásul tudatlanságban tartanak. Öklömmel az ajtó lemezére csapok, a zaj visszhangzik körülöttem. Menni akarok a fürkémbe, amikor kicsúszik alólam a fémpadló. Másodszor esek hanyatt.

...Huzamos ideje ülök a 89-es számú fürkében, fásultan pislogva a velem történő képtelenségek miatt. Fejemben úgy szaporodnak a kérdőjelek, mint a ketrecben a házinyulak. Szempillám néha leragad, igyekszem ébren maradni, jóllehet nyugodtan elaludhatnék. Itt benn biztonságban érzem magamat, megvizsgáltam az ülést: rögzített, nem mozog. Nem árt az elővigyázatosság. Rájöttem zuhanásom okára, a magyarázat kézenfekvő. A régimódi belső berendezés megtévesztett. Gondolhattam volna, nem tradicionális vonat. Okosabb lettem valamicskével, belátom, óvatosan kell cselekednem ezentúl. A két dudor a fejemben sajog, nem érintem meg, idővel elmúlik a fájdalom.

Elszenderedek, könnyíték töprengésem kínján. Elhatározom, alszom egy keveset. Kipihenten átgondolhatom az eseménysorozatot, végkövetkeztetést vonhatok le. Zsebembe nyúlok digitális óráért, ajándékba kaptam, becses holmi. Nem találom, eltűnt. A zsebemből nem eshetett ki! Nyugtalan leszek, felállok, forgolódom, kutatok a zsebeimben, holott tudom, máshova nem teszem. Arra gondolok: az órát ellopták. A vonaton valaki lop! Szemem a vészféken állapodik meg, gondolataim összekavarodnak, leroskadok az ülésre. Kinek és miért kellett az órák? Mikor tulajdonították el? Hány óra van?

A tények megdolgoztatják képzelőerőmet, agyamban képtelenségek halmozódnak fel. Fáradok, tompul agysejtjeim tevékenysége, testem elernyed, nem leszek úrrá magamon.

Elnyom az álom, belezuhanok a mélybe.

Körbetekintek: a fülke sivársága lehangoló; az ember ébredéskor elvárná, ragyogjon be a napfény. Napfénynek nyoma sincs, lámpa pislákol a mennyezeten: az állandó sötétség benyomását kelti bennem. A napfény a valóság képzeletét adná. Órák hiánya bizonytalanná tesz, a pontos idő elvesztése feszültséget okoz. Azt sem tudom, mennyit aludtam. Felállok, kinyújtózok, talpam alatt érzem a vonat egyenletes, remegő mozgását. Végignézek magamon, öltönyöm nem gyűrődik, nincs nyoma, hogy benne aludtam. A mosdófülkében megmoshatom az arcomat, jól esne az üdítő hideg víz. Borotválkozásról szó se lehet, nem tételezem fel, hogy találok önműködő borotvát. Meglazítom a nyakkendőmet, a nyakkendőút zsebre vágom, ingem felső gombját kigombolom. Magamba szívom az áporodott levegőt, nyakamat tornáztatva lépek ki a folyosóra. A zakatolás a régi... Megvallom, nem erre számítottam. Vajon utaznak a fülkékben? Meg kell róla győződnöm!

A menetiránnyal ellentétesen haladva, egyik faltól a másikig dőlöngve lépkedek, bekukkantok mindenüvé. Az árnyékom árnyékként követ. A fülkék tátonganak az ürességtől. Az ürességet határolnák be a fülkék? Hol vannak az utasok? Nekiámaszkodom az oldalfalnak, dühöngök. Az árnyékom megpihen mellettem. Jó neki... Sötét alak. Béketűrésem fogytán, ideje kapcsolatot teremtenem valakivel a szomszédos kocsiból. A bársonyruhás individuum megjelenése bizonyítja, nem vagyok egyedül a vonaton. Képzeldés, látomás kizárva! Ki ez az alak? Miként csikarhatok ki tőle magyarázatot ittlétem felől? Lehetőségeket boncolgatok, ötleteket vetek el. A gondolatbörze eredménytelen. A mosdófülkéről majdhogynem elfelejtkezem, nemkülönben a felfrissülésről. Találok a kocsi végében egy számozatlan fülkét, berontok a befelé nyíló ajtón. Hanghullám ölel körül, alig látok valamit. Kapcsoló után tapogatok, villanyt gyújtok. A halovány fény ingerli látószervemet. A tenyéryni

átmérőjű lyuk a padlón szembetűnik. A helyiség kicsi és csupasz. Érződik az elhagyatottság szaga. Nincs ürülékszag. Ez nem a mosdó!

Miközben ballagok visszafelé, azon rágódok, miért ilyen az illemhely. Egy kérdőjellel több raktározódik el agyamban. Aztán földbegyökerezik a lábam. A következő kocsiba vezető átjáró tolóajtaja nyitva áll. Nem gondolkodom, átsuhanok rajta. A padló nem csúszott ki a lábam alól, nem zuhantam el. Első látásra a kocsi semmiben sem különbözik az előzőtől: szűk folyosó, pislákoló lámpácskák. Lépek néhányat. Emberformájú árny jelenik meg előttem, szólásra nyitom a számat. Végre valaki, akivel beszélhetek! Tompa puffanást hallok, valamilyen kemény tárggyal szabályszerűen leütnek. Az ütéstől elájulok.

Nem tudom, hogyan kerültem vissza a 89-es fülkébe, azt sem tudom, mi történt azalatt velem, míg leütöttek és idehoztak. Fáj minden testrészem, főképpen a fejem, hozzá se merek nyúlni a dudorokhoz, jobb, ha elfelejtkezem róluk. A bánásmód kivetnivalót hagy maga után, az emberség árnyalatnyi jelét se mutatja, a barbarizmusához hasonlít. Szankciókat vetnek ki rám?

Kikészültem; ha így folytatom, kikészítenek. Ami csekély vigaszt nyújt: feléledésemkor a szemközti ülésen tálcát találtam. Rajta katonás reggeli... bár lehetséges, ez az ebéd: tea kétszersülttel, húskonzerv és egy favilla. Feketekávénak jobban örültem volna, szó se róla. Meg kell fejtenem, milyen besorolásban kapom az élelmet, utasként kezelnek-e. Mindenesetre mohón hozzálátok a falatozáshoz, nem tudhatom, kapok-e még élelmet. A tea kifogásolható, a konzervhús íztelen, a kétszersült és a favilla kőkemény. A konzervdobozon nincs címke, eltávolították. Miért? Kínai lenne? Egykutya, mit eszem: azt kell fogyasztanom, amit adnak, nem válogathatok, szükségem van az erőmre. Figyelmemet leköti a táplálkozás gyönyöre.

Az étkezés befejeztével a folyosón lézengek. Az üresség

letaglóz. Visszamegyek a fülkémbe, lehuppanok, lábamat a szemközti ülésre rakom a tárca mellé. Sokáig nézek egy pontra, agyamat munkába fogom, gondolataim, ötleteim variálódnak, végül belefájdul a fejem. Meddig kell itt rostokolnom? Azt sem tudom, merre robog a vonat, hova halad. Meg kell érkeznem valahová! Az embernek valahová meg kell érkeznie, még ha tévúton halad is. A végcél soha ne egy parcellaszám legyen. Számozott helyre vesse az ember magát!

Most fogom fel, mit nézek oly merőn. Erről hogyan feledkezhettem meg! A vészfék! Felpattanok, nyúlok a fogantyú felé. Agyam kontrollja leblokkolja elhamarkodott mozdulatomat. Mérlegelnem kell, mi történhet, ha meghúzom a vészféket. Elvem a következő: tetteimet körültekintően kell megfontolnom. Ha nem fontolom meg körültekintően, fejfel rohanok a falnak. Kiver a verejték, melegem lesz. Nem érdekel egyik következmény sem, a siker közelsége izgat. Habozással elvesztem önbizalmamat.

Meghúzom a vészféket. Ha nem történik semmi, nem veszítek: nem sopánkodok az elmulasztott próbálkozás miatt. A vonat robog tovább, a monoton zakatolást nem váltja fel fülsiketítő csikorgás, egy helyben maradok, nem bukom orra, a lökésszerű fékezés elmarad. Gondolhattam volna: a vészfék ártalmatlan díszlet, csecse-becse. Agyam visszaáll a normális fordulatszámra, mosolygok magamban, és észre se veszem, arcomat fanyar illat csiklandozza, fejemben szúrás érzek. Gáz van! Összes energiámmal a folyosó felé törtetek, testem rohamosan elnehezül, lépéseimet elvétem, a lábam megroggyan. Elérem az ajtót, belekapaszkodom, rángatom, birkózom vele. Az ajtó nem nyílik. Megrémulök, iszonyatot érzek. Testem erőtlenné válik, izmaim elernyednek. Agyam lázasan dolgozik, utolsó gondolatom: ne legyen a gáz hatása halálos.

Elvesztem az eszméletemet, arcom végigcsúszik az ajtó üvegfalán, elájulok. Rien ne va plus. Nincs tovább.

Friss fuvallat simogatja az arcomat, habzsolva szívom magamba a levegőt. A fülkében vagyok, kifacsarodott pózban ülök a padlón, arcom az ajtó üvegfalán. Idő kell, míg emlékezetem kitisztul. Sorrendbe rakom az eseményeket, mozaikként összeáll a kép. Feltápáskodom, testem elnehezül, vonszolom magamat. Belezuhanok a legközelebbi ülésbe, mohón szívom be az éltető légáramlatot. Az a fő, hogy élek. A gáz egy időre megbénított. Hatásosan figyelmeztettek, maradjak nyugton. A láthatatlan hatalom érezteti felsőbbrendűségét! Nincs mit tennem, ki kell várnom a fejleményeket, ami pedig beletörődés, megalkuvás. Mégsem hagyhatnak magamra egy ronda fülkében!

Észreveszem, eltűnt az ülésről a tálca. Felocsúdom. Valaki akkor sürgölődik körülöttem, mikor nem vagyok ébren vagy eszméletemnél. Miért nem akarja mutatni az arcát? Ki ő? Arcnélküli ember?

Megmozgatom elgémberedett végtagjaimat, felpezsdítem vérkeringésemet. Helyváltozásra vágyom, a fülke légköre deprimáló, hívogat a folyosó, kényszert érzek, menjek ki. Berzenkedem. Megrökönyödésemre az ajtó nem nyílik. Kőd ereszkedik rám, túrtőztetem magamat; mi hasznom származna abból, ha dühkitörésemben kárt tennék önmagamban? Semmi. Mozgásteremet korlátozták, a fülke egyben cella is. Térredukáció. Bölcs előrelátás! Ugyan mivel érdemeltem ki fogságom szigorítását: hogy meghúztam a vészféket? Szimbioziszba kellene kerülnöm a vonattal?

Órák hosszat ücsörgök-járálok a fülkében. A levegőcsere abbamarad, kikapcsolják a falba süllyesztett ventillátort, kellemes a légzés. Ellenőrizgetem az ajtót, az eredmény mindig ugyanaz: be van zárva. A fogság idegesít, par excellence zavar. Elönt a düh, toporzékolok. A vonat magába zárt. (A végén még hm... magáévá tesz...) Mit követtem el? E „kéjutazáshoz” nincs

közöm! Belerángattak; tények bizonyítják, hogy brutálisan, emberhez méltatlanul. Nem én akartam. Nincs joga senkinek a sorsomról dönteni! Erőt erővel szerezhettek, következésképpen mindent elkövetek, hogy megtudjam, mi folyik ezen az átkozott vonaton. Tisztában vagyok a tényekkel: bármit teszek, akárhogyan okoskodom, falakba ütközöm, és ártalmatlanná tesznek. Nem adom fel, emberi mivoltom diktálja, nem adhatom fel. A játszma mégsem folytatódhat ekként, nincs értelme, méltóságomat veszttem el, ha tudatlanságban tartanak. Következésként át kell értékelnem az események sorozatát összefüggéseket keresve. Az ok és okozatból indulok ki, ha kell, átrágom magam egy-egy mozzanaton.

Ravasz technikával állok szemben, a szerkezetek elektronikusan működnek, biztonsági berendezés ügyel arra, ne legyen elhagyható a kocsi, vagy éppenséggel a fülke, tehát nem rám pályáznak. Utas vagyok, ki ide csöppent. Ki kell cseleznem a technikát, a folyosóra kell jutnom! Itt mindent ember alkotott; tökéletes ember nincs, ebből adódóan a biztonsági berendezés sem az. Elragad a tenniakarás vágya, de a tények lehiggasztanak.

Nem vagyok szakember, melléfoghatok. Próbálkoznom kell, megöl a tétlenség. Az ajtót ki kell nyitnia annak, aki hozza az ennivalót. Órák kérdése. Ki kell várnom. Azzal, hogy hoztak élelmet, kinyilvánították: számolnak velem, céljuk van személyemmel kapcsolatban. Faites vos jeux!¹⁸ Nemsokára megteszik a következő lépést. Hogy mi lesz az, fogalmam sincs. Ennél a lépésnél tán többet megtudhatnak.

Éberségem fogytán. Felállok, járkálni kezdek, nagyokat ásítok, keveset aludhattam. Időzavarban vagyok, ehhez az állapothoz nehéz igazodnom. Eszembe jut egy merész gondolat, leülök, tervezgetek, már amennyire zaklatottságom engedi. Alvást színlelek, amikor a főszer élelmet hoz, aztán elkapom és szóra

¹⁸ Tessék játszani!

bírom. Leüthet, veszélyes lehet az erőszak. Beszélnem kell valakivel! Alkalom kínálkozik, nem szalaszthatom el, bármi legyen a következménye.

Percek telnek el, szememet nem merem kinyitni, színlelem az alvást, fületem hegyezem. Az ismert zajtól nem különíték el egyéb hangforrást. Kár, hogy az emberi hallás nem olyannyira kifinomult, mint némely állaté. Elfog az álmoság, elszunnyadok. Nem szabad elhagyni magamat, nem nyomhat el az álom. Éberségem véges, figyelmem fenntartása erőfeszítést igényel. Szerтеаázgó gondolataim elhalnak, fejem megbicsaklik, amire feleszmélek. Szemem csukva, testem elernyedve, idegeim megfeszülve. Aludnék: ágyban, párnákon; szükségem lenne rá. Ha kihagyom ezt az alkalmat, hasonló nem adódna még egy. Félre az alvással, míg el nem kapom az ismeretlent!

Rövid időre elalszom; lehet fél óra vagy több. Helyemen maradok, nem változtatok testhelyzetemen, szememet lecsukom. A szemernyi alvás használ, éberebb tudok lenni. Feszült várakozással töltöm az időt. Alfelem zsibbad, a lábamat megmozgatom, nehogy csődöt mondjak zsibbadtságom miatt. Az idő lassan múlik, és eseménytelenül. Valaminek történnie kell.

Testemen borzongás fut végig, amikor meghallom az ajtó halk nyitódását. Elszunnyadtam volna? Koncentrálok, készülődöm a lecsapásra. Úgy érzem, nem vagyok felkészülve, valamit figyelmen kívül hagytam... Ama megérzés! Várom, hogy az emberem lépjen be a fülkébe. Nem nyitom ki a szememet, fülemmel érzékelem a mozgást, melybe susogás nesze vegyül. De mintha nem hallanám a lépteke! Kinyitom a szemem, felpattanok. Pupilláim kitágulnak, cselekvésre készen állok.

A fülkében rajtam kívül nincs senki, a felfedezés mellbe vág. Az ajtó elhúzva, helyén tálalóasztalkán az étel. Még párolog. Ha kilódulok a folyosóra, fellököm az ennivalót, amit nem akarok. Az esemény úgy kerül eléem, mint szőnyegen a minta. Honnan

tudhatta a főszer, mire készülök? Az ajtónyílásba teszik az élelmet? Nem hiszem. A találkozás sehogy nem jön össze! Beveszem az ételt, leülök, erőltetem magamat, hogy hozzálássak az evéshez, szükségem van táplálékra, bármi legyen az, ha káros következmények nélkül elfogyasztható.

Végigballagok a folyosón, benyitok a mellékhelyiségbe. Újabb érdekességet fedezek fel. A tenyérynői lyukon át világosság szűrődik be. Eggyel több hasznos tudnivaló birtokában vagyok. Ha rendszeresen élelmeznek, tisztában leszek a napszakokkal.

Mire visszatérek a fülkémbe, az asztalka eltűnt, a közepső ülésen kávét találok, aromája betölti a fülkét. Kényelembe helyezkedem, átadom magamat a kávé élvezetének. Várom kell a fejleményekre, egy-két dolgot azért megkockáztathatnék... Szövögetem a terveimet, a kávé új erőt ad, a valóság pörölyként sújt le rám. Borongós hangulatban merengek el azon töprengve, mi okozta hanyatlásomat. Erőltetem az agyamat, egy szikrányi magyarázat sem pattan ki belőle. Tomputságom figyelmeztető jel. Próbálkozom vitába szállni önmagammal, de előre tudom, rossz vége lesz, én győzedelmeskedem.

Kétségkívül a mélyponton stagnálok. Lesüllyedtem, akár egy léket kapott, evező nélküli csónak, melyet ide-oda sodortak a hullámok. Fondorlattal taszítottak nagymértékben hozzájárulva önmagam elvesztéséhez. És akik taszítottak, szoros köteléket alkotnak. Az emberi jellemet nehezen lehet szétbomlasztani, mégis valakik szorgalmasan próbálkoznak vele. Tudatilag meglékelnek...

A várakozás öl. Az idő mint méreg új fogalom. Az emberiséget az idő megmérgezi! S az idő ellenem dolgozik! Megfizetek érte, nem vitás! Kortyolgotom a kávét. Sugározna zenét, mondjuk halk dzsesszt, ne kelljen süket tétlenségben szenvednem.

Valami kezd nagyon nem tetszeni. Ásítok, szempillám minduntalan lecsukódik, nem bírom nyitvatartani a szememet.

Erős a gyanúm: a kávémba altatót kevertek, mindjárt elalszom. Talán jobb lesz, gyorsabban múlik az idő, közelebb jutok valamihez. A vonaton a szememnek elrendelték a nyitvatartási időt... Nem hagynak gondolkodni. Mások ne szabják meg, meddig gondolkodjam! Nemcsupán az álom nyom el! Sötétség nehezedik rám, elernyedek, zuhanok a feneketlen mélybe bizonytalan lebegő mozgással...

Próbálok nem gondolni semmire, emlékezetemből az eseményeket legszívesebben kitörölném. Delete. Benyomni. Kész. Nem érdekel, reggel van-e, vagy este. Semmi sem érdekel. Kiegttem. Nem nyúlok a reggelimhez, akkor hozták, mikor aludtam.

Tétlenséggel töltöm a napot, ami fárasztó. Várom az ebédet, magamonkívül vagyok. A folyosóra nem lépek ki. Örömet kaverném a mennyezeti lámpát, legyen sötétség. Ne lássak, engem se lássanak. Biztosan figyelnek.

Fel-alá járkálok a fürkében. Hat lépés oda, hat onnan vissza. Unalmas, ki kell találnom valami mást. Megteszem a hat lépést, megállok, számolok ötvenig. Megfordulok, hat lépés után százig számolok. Fordulok, hat lépés, kétszáz. Elmélyülök a számolásban, az előző számsor kétszeresének elérésére összpontosítok. Ilyenformán megy ezerhatszázig. A torkom kiszárad a fennhangon való számolástól. Lélektelenné válok, folytonosan tökéletesítem magamat.

Kilencvenhatnál tartok, amikor sötétség borul a fürkére. És lám: lón! Ha az ember valamit túlságosan akar, azt megkaphatja. Idő kell, amíg áttérek a számok birodalmából a valóságba. Futó lépteket hallok a folyosóról, az incidens váratlanul ér.

Emlékszem, lópokrócot dobtak rám és ököllel vertek. Hadüzenet nélkül. De mire lett volna jó a hadüzenet? A fejemet nem bántották, felsőtestemet érték az ütések. Nem számoltam,

hány ökölcsapás ért, lehetett tíz is. Elvesztettem az eszméletemet.

Mikor felocsúdom, a fülkében takarékos fényével pislákol a lámpa. Nem fogom fel a történeteket. A lópokróc eltűnt, a tálcával együtt a reggelim úgyszintén: helyette ott az ebéd. Ugyanaz, mint az előző. Gondoskodnak rólam. Mindeddig nem tudtam, mit érez az ember, ha megverik. Most megtudtam. Nem a fájdalom a szokatlan, hanem a tudat, hogy ember vert meg hitvány módon, orvul.

Nézem az ebédet, de nem eszem. Veréssel nem kényszeríthetnek semmire. Undor és hányinger környékező, melegem van. Kigombolkozom.

Vacsoraidőben megismétlődik a színjáték: elsötétítés, lópokróc, verés. Engem favorizálnak! Nahát! Az ebéd ott marad, ahova tették. Úgy látszik, a vacsorát nem érdemlem meg. Nem eszem, pedig éhes vagyok. Forr bennem a düh. Leküzdhetetlen vágy feszít a tombolás iránt, kedvem volna összetörni valamit. Megfékezem önmagam, próbálok lehiggadni. Elhatározom, inkább alszom, hogy enyhítsem testi és lelki fájdalmaimat. Elhelyezkedem az ülésen, szememet lehunyom. Nem bírok elaludni. Agyam kalapál, nincsenek értelmes gondolataim. Szégyellem, hogy bántalmaztak. De nem merek beleordítani a semmibe.

Meddig akarnak így bánni velem?!

– Jól érzi magát?

Tágra nyitom a szememet, motyogok valamit. Álomom és a valóság között ingadozok, idő kell éberségem eléréséhez. Szicsász! Győzedelmeskedik a realitás, álomom elpárolog. Szemben velem ismeretlen nő ül, fejét a támlának hajtja, mosolyog rám. Elbűvölő látvány, csodálattal nézek rá. Álomképnek hat, baljóslatú tüneményként, holott valóság.

– Nyugtalanul aludt, rosszat álmodhatott. – Kiegyenesedik, lábát szorosan egymás mellé helyezi, felém nyújtja a kezét. – Azálea a nevem.

Öröm számomra emberi hangot hallani. Félig-meddig felállok, még hunyorogva, tenyerembe simul finom tapintású bőre. Bemutatkozom, kezdek magamhoz térni: felocsúdom könnyed kábulatomból. Összetört vagyok, akár az ásatásokkor feltárt agyagedény. Újdonsült hófehérbőrű útitársam közelsége, parfümjének bódító szantálfa illata megbabonáz. Nem veszem le róla a szememet, tudom, illetlenség ennyire nézni valakit. A szépség, az összhang felkavar, vigaszt nyújt. Azálea a vonat nemlétező étlapján vizuális eledel: ő a desszert. Visszafojtom pillanatnyi fellángolásomat, meggondolatlanságot nem engedélyezhetek magamnak. A desszert nem ehető.

Kérdeznék, hátha kapnék válaszokat, ám azonnal mégsem tehetem. Mindent sorjában és a maga idejében, határozom el gondolatban. Megfontoltnak kell lennem! Fogalmam sincs, kicsoda Azálea és hogyan csöppent ide a zárt ajtókon keresztül. Ellenség-e avagy barát, bízhatok-e benne, vagy nem...

– Meglep a jelenléte – közlöm vele kimérten.

Azálea elmosolyodik.

– Az ember felkészületlen, ezért történnek nem várt események. – Nyílt tekintetét rám szegezi, előnt a forróság. – Örülök, hogy nem panaszkodik – mondja.

– Ön férjezett?

Mellbevágja ide nem illő kérdésem, ajka legörbed, kénytelen nagyot nyelni „faragatlanságom” okán.

– No jó – folytatom zavartalanul –, nem faggatom ezügyben. – Elhallgatok egy pillanatra, és még mielőtt Azálea szóhoz jutna, kibököm: – De azért illene tudnom, van-e férje... Nem gondolja?

Azálea mélyet lélegzik, igyekszik úrrá lenni önmagán, nem moccan, lesüti a szemét. Ebben a pillanatban módfelett érdekelné, mit gondolhat rólam.

- Hajadon vagyok, ha ennyire érdekli.
- Nem ez érdek.
- Merre tart a vonat... és mit akarnak tőlem?
- Legyen megértő, mindent megtud időben. Igyekeznie kell az itteni elvárások szerint.
- Ez alatt mit ért?
- Alkalmazkodnia kell. Komolyan.
- Úgy véli? Nem fog menni. Mikor valahol bent vagyok, kívül érzem magamat. Komolyan.

Azálea mosolyog. Kezd tetszeni a mosolya. Merem remélni, nem vengerka a femina. Még beleszeretek...

– Elhamarkodottan válaszolt – mondja halkan, mintha tartana valamitől vagy valakitől. – Ha kényelmesen akar utazni, alkalmazkodnia kell. Belül kell lennie. Elkötelezetten. Máskülönben nem jut előbbre. Eljött a választás órája.

– Mozdonyvezetőt választanak?

Pír terül szét Azálea szép vonalú arcán, szeme elfelhősödik. – Kérem, mérje fel a helyzetét. Elvi kérdésekről beszélek. Az irónia a mi körünkben nem erőssége senkinek. „A dolgoknak megvan a maguk állandó lényege, amit nem mi határozunk meg.”

– Ezt hogy érti? Hogy jön ide Platón?

– Platón nem jön ide, ő nincs a vonaton... – Megbicsaklik a hangja. Arca kicsit szenvedő. – Aki nem alkalmazkodik, nem kötelezi el magát a beszállást követően, azt nem engedik át a következő kocsiba. Azt „kezelésbe” veszik... Egyelőre nem mehet tovább, le kell vizsgáznia. Utána utazóvá válik. A szél se fújhat kedvére... Az ember nem csupán leveleket, csomagokat ad fel, feladhatja az elveit is, ha azt tartja a közérdek szempontjából kívánatosnak...

Vágyakozón nézek Azáleára, gondolatban vetkőztetve őt. A nézés nem bűn, megúszhatom büntetlenül. Kívánatosnak tartom. Nem desszert: aperitif ő! Hűvös arroganciája még

vonzóbbá varázsolja.

– Kötelező távutas-tanfolyamokon kell részt vennie az idevonatkozó általános érvényű rendeletek értelmében... – És mondja, mondja, amit mondania kell, minthogyha tömeghez beszélne. Hangfekvése változatlan.

– Viccel?

Fura intermezzo történik: sötét alak csörtet be a fülkébe, megáll előttem, és leken egy nagy pofont. Miután felocsúdom ámulatomból, már ott sincs. Mintha elnyelte volna a tér és idő.

A peron üres. Kinyitom a szememet. Körbetekintek. Friss fuvallat simogatja az arcomat. Próbálok nem gondolni semmire. Rosszul érzem magamat...

Álmodtam volna mindezt? Jobban szemügyre veszem a környezetemet, semmi sem tűnik ismerősnek, huzatos helyen elmélázva ücsörgöm, a szél felém fújja a múlt és a jelen mocskát, talán én sem vagyok az, aki voltam (ki is vagyok én?), nem tudom, mit keresek itt. Visszakerültem a művelt társadalom burjánzó vadonába. Fázom, hideg van, de minden percben kisüthet a nap... Szenvedjen ki a sötétség! Ám ha nem lenne sötétség, a fénynek nincs értelme... Okkal és indokok mellőzésével tettek ki a vonatból. Kitettek? Szolid kifejezés. Kidobtak! (NB. Nem délben dobtak ki a vonatból, el kell mondanom Minának.)

Nincs semmi baj, fel a fejjel, feltalálom magamat; majd gyalogolok...

Zakatolás hallatszik, úgy hat, mintha a távolban fegyverek ropognának, a hang erősödik, betölti körülöttem a teret, visszaverődik a fém- és üvegépítmény falairól, bántja érzékeny hallószervemet. Dübörögve befut a vonat. A mozdony vörös, fakó vörös, a kocsik narancsszínűek...

Úgy vélem, a vonat nem áll meg. Megtelt. A kérdés az: jön-e,

vagy már megy...

KRIMI

Keresztútban

Első fejezet

Egy szerelem kibontakozása

[1]

– Bernard, egy csinos lány van a parton, téged keres. Nem akart feljönni a hajóra, azt mondta, inkább várakozik...

Bernard Marvie szája mosolyra húzódott. Magas termetű, széles vállú, markáns arcú férfi volt. A kabinból felsietett a fedélzetre, kettesével szökdelve a vaslépcső keskeny fokain. Javában tartott a berakodás, a hátsó mozgódaru csikorogva emelte be a rakpartról a hatalmas faládákat, csörlők, láncok és motorok zaja keveredett. A légénység néhány tagja a hármas számú hajóúr környékén mozgolódott, irányították az áru elhelyezését. A munkálatokat Blanchar, a másodtiszt felügyelte.

Marvie megpillantotta a lányt: lehajtott fejjel állt a rakpart túlsó végén, a vámhivatal előtt, vállig érő, fekete haját simogatta az enyhe szellő. Rövidujjú lenge blúzt, khakiszínű vászonnadrágot és bőrsarut viselt, vádliját nem fedte a nadrágszár. Kezét hol ökölbe szorította, hol elernyesztette. Láthatóan nyomasztotta valami.

– Salut, Yvonne!

A lány félénken nézett Marvie-ra, szeméből könny csordult ki. – Bocsáss meg nekem, Bernard, tegnap este túlzottan elragadtattam magam.

Marvie megfogta Yvonne vállát, rámosolygott, testét jóleső forróság árasztotta el, lágyan magához ölelte a lányt. Úgy érezte,

az utóbbi időben közel kerültek egymáshoz. Megkedvelte őt.

Yvonne a férfi mellére hajtotta a fejét, halkán sírni kezdett. – Szeretlek, Bernard, szükségem van rád.

Marvie beletúrt Yvonne hajába.

– Gyere, beülünk valahová. – Kézenfogva indultak el a rakományok ládái között kialakult folyosón. A Carcassone utcában Marvie ismert egy tűrhető helyet, ahová tisztáraival eljárt, ha Algírban horgonyoztak.

Ravelli, a hajó kapitánya, miközben szemlét tartott, a fedélzetről kísérté figyelemmel, amint eltávolodnak. Sóvárogva nézett utánuk, fiatalkori énje jutott az eszébe. Bálványozta a fekete hajú, karcsú nőket...

A kisvendéglőt pincehelyiségben alakították ki, lépcsőn lehetett lemenni. Belső berendezése a kényesebbek igényeit is kielégítette. Tengerészek, dokkmunkások, sofőrök, vámhivatalnokok tartózkodtak itt, fogyasztották ebédjüket.

A pincér két feketekávét és egy üveg ásványvizet vitt Yvonne és Marvie asztalához.

– Szolgálhatok még egyébbel? – kérdezte fátyolos hangon. Ki lehetett következtetni, régóta pincehelyiségekben tevékenykedik. – Kóstolják meg az ételkülönlegességeinket!

Marvie kurtán megköszönte az udvariasságát. Rágyújtott egy Gitanra, a gyufaszálat a kezében égni hagyta, elnézte, hogyan lángol kékes fényében, majd a hamutartóba dobta. Hátradőlt a széken, és elhelyezkedett. Ezen a napon kora reggel óta halaszthatatlan tennivalói voltak, lefoglalták őt az elsőtiszti teendői. Most ébredt rá: az előző este történéseit jószerével fel sem fogta.

– Délután kifutunk – mondta. Nézte a lányt, gyönyörködött benne. Yvonne elbűvölte, megbabonázva érezte magát. – Ebédelhethetnénk, mit szólsz hozzá?

– Nagyszerű!

Nyelvhalat rendeltek, hozzá egy palack száraz fehérbort.

Szertartásosan étkeztek, keveset beszéltek. Yvonne, szemében ragyogó fénnel, szerette nézni a férfit, és ha találkozott a tekintetük, önfeledten mosolygott, testét átjárta a melegség.

A pincér leszedte az asztalukat. Yvonne megszorította Marvie kezét, a szeme sugárzott az örömtől. – Jó veled lenni, Bernard. Melletted feltöltődöm energiával és másnak érzem magamat. – Eleinte Marvie nem volt számára több egy mosolygós tengerésztisztnél, kivel időnként elment vacsorázni vagy sétálni, aki szórakoztatta. A kapcsolatukból fékezhetetlen szerelem szövődött. – Kár, hogy el kell menned... Mikor látlak megint?

– Ez függ attól, megérkezik-e időben a szállítmány, milyen az időjárás. Marseille-ben három-négy napot veszteglünk, mielőtt kifutnánk Dakarba. Két-három hét múlva leszek Algírban.

– Hiányozni fogsz.

– Rövidesen letelik a szerződéselem a társaságnál, és nem újítom meg. Abbahagyom a hajózást, megszabadulok az egyenruhától. Nem mintha belefáradtam volna. Mást akarok. Beszűkült előttem a világ. Ugyanazok az arcok, ugyanazok a helyszínek...

– Mihez fogsz kezdeni?

– Letelepszem egy kellemes, eldugott helyen. Elegem van a tengeri utakból, szárazföldi életet akarok élni. – Marvie elmélázott. – Arab környezetben egyikünknek sincs jövője, a fundamentalisták kiüldözik innen az európaiakat. Ez már nem régi tengerentúli terület. A pied-noir-ok¹⁹ kora leáldozott, és El Biar sem olyan, mint amilyen egykor volt.

– Nem okozna gondot a helyváltoztatás. Apámmal sokszor költözködtünk. A kezdetben rossz, a többi beilleszkedés kérdése.

– Kettesben könnyebb lenne...

Amikor kijöttek a vendéglőből, tűzött a nap, meg kellett

¹⁹ Feketelábúak, azaz algériai születésű franciák.

szokniuk a verőfényt. Yvonne belekarolt Marvie-ba, szorosan mellette lépdelt. Akik látták őket, azt gondolhatták, vajmi kevés hiányozhat a boldogságukból.

[2]

A Batna befutott Marseille-be, a Joliette kikötő északi végében horgonyzott le. Darabáru szállítására alkalmas, ötszáztonnás, kisméretű hajó volt. Viharvert külseje elárulta, hogy hosszú ideje viaskodik a tenger és az időjárás szeszélyeivel. Ravelli a kabinjában polgári ruhába öltözött, kapitányi uniformisát, amelynek kifogástalanságára ügyelt, beakasztotta a szekrénybe. „Ünnepi” protézisét csatolta fel, a „hétköznapi” a fiókba helyezte. Kilenc évvel ezelőtt egy robbanás során a Tarakan nevű gőzhajón, ahol műszaki tisztként szolgált, elvesztette a bal karját: egy vaslemez könyökből lemetszette. Szívóssága és makacssága hozzájárult, hogy pályafutása nem tört derékba, megtanult mindent félkézzel végezni. A Tarakant leselejtezték, ő megkapta a kapitányi rangot, és rábízták a Batnát, mely a Marseille–Algír–Tanger–Dakar útvonalon közlekedett a partmenti teherszállításban. Feletteseinek nem okozott csalódást, elégedettek lehettek vele, megfelelt az elvárásaiknak. A Batna jellegtelen, névtelen hajó maradt mindvégig.

Ravelli a fedélzeten magába szívta a levegőt, elnézte a rakparton folyó munkálatokat. Leballagott a hajóról, gyalogosan, zsebre dugott műkézzel indult el az óvárosba. Élvezte a szilárd talajt a lába alatt, a járda kövezete biztonságérzetet keltett benne. Az utóbbi időben gyakran megtette ezt a távot a mellékutcákon át, buszra, taxiba nem ült, utálta a kerekес járműveket; örült, ha gyalogolhatott. Mindenütt a fal mellé húzódott, nem szívlelte se a tömeget, se a forgatagot, viszolygott a társalgástól. Senkivel se barátkozott,

tisztjeivel hivatalosan érintkezett. Nevetni ritkán látták. Az Evéche utcáról egy sikátorszerű szűk utcába fordult be, mely a Corvetto nevet viselte. A 11-es számú háromszintes ház boltíves kapuja előtt szétnézett, majd belépett az épületbe. Nyikorgó lépcsőn a málladozó vakolatú falakat megérintve ment fel. Egy masszív ajtó előtt állt meg a második emeleten, és megnyomta a csengő gombját. Rövid várakozás után résnyire kinyílt az ajtó.

– Ah, kapitány! – szólt belülről egy érdes hang, aztán a hang tulajdonosa beengedte Ravellit. Az ajtó csapódva zárult be mögötte.

A helyiségre félhomály borult, a spalettákat lehúzták az ablakokon, alig lehetett látni. Körös-körül doh- és cigarettafüstszag érződött, régen szellőztethettek. Ravelli kellemetlenül feszengett, nem ismerte a férfit, az arcát nem láthatta, találkozásaikkor motoros védőszemüveget és bőrsisakot viselt. Annyit tudott róla, hogy korzikai.

– Két napot késett, barátom – mondta az ismeretlen. – Aggódtam magáért.

– Dakarban a négerek megtagadták a munkát, a kikötőben a sztrájk miatt szünetelt a rakodás, a karhatalomnak kellett közbelépni. Volt némi csetepaté.

– A „csere” simán zajlott le?

– Persze...

– Kérem, lágsson hozzá! Ne húzzuk az időt!

Tíz perc elteltével Ravelli távozott az épületből. Az utcán fellélegzett, megszabadult a terhétől...

A napszemüveges, ballonkabátos nő, ki a kikötőből követte Ravellit, három háztömbnyire a 11-es számú épülettől, az utca ellenkező oldalán, egy udvarház boltíves árkádja alól figyelt. Dús fekete haja takarta a homlokát, kirúgsozott szája túlzott érzékiséget sugallt. Térden alul érő ballonkabátját a derekán övvel fogta össze, miáltal kihangsúlyozódott karcsú dereka. Kezében kisméretű fényképezőgépet tartott, készen arra, hogy a

megfelelő pillanatban elkattintsa. Az udvarház csendes, a spalettákat lehúzták, nem kellett attól tartania, hogy valaki esetleg megzavarja. Csupán egy vörös macska sompolygott el mellette nyávogva.

A kapu megnyikordult, az ismeretlen jött ki rajta. Motorkerékpárját tolta maga mellett, régimódi motoros öltözetet viselt, a védőszemüveg és a bőrsapka takarta az arcát. A nő úgy vélte, nincs értelme a fényképezésnek, a férfi felismerhetetlen a szerelésben. Hamarosan meg fog szabadulni tőle, melege lehet benne. Mint neki a ballonkabátban... Beljebb húzódott a fal mellé, megvárta, amíg a férfi elrobogott, és távozott.

Kecses járása és büszke testtartása magabiztosságot sugárzott, célratörő nőnek látszott, aki nem hátrál meg. A Caisserie utcán intett egy taxinak, elvitette magát a Rome utcára. Útközben levette a ballonkabátot, eltette a napszemüvegét. A Castellane tér közelében szállt ki, és betért egy bisztróba.

A hátsó bokszbán, távol a többi vendégtől, kiterítette maga elé a várostérképet, és ceruzával bejelölte a megtett útvonalat. Rendelt egy kapucínert és két krémest. Ravelli a találkozóhelyre nem a legrövidebb úton ment, kitérőket tett, igazolták a vonalak. Viszont ismételten elhaladt az Evéche utca saroképülete előtt: a bejelölt színes vonalak itt összeolvadtak. Csettintett, a szája mosolyra húzódott. Ha megtehetette volna, felkiált győzelme jeléül. Felsejlett a kilátás! A kapitány személyére kell összpontosítania, ő a gyenge láncszem! Ha semmi sem jön közbe, lecsaphat! Feltéve, ha nem változik meg a találkozó helye...

[3]

Bernard Marvie félretolta a kávéscsészét, és hátradőlt a fotelban.

Vele szemben szőke hajú, teltkarcsú nő ült, arcán talányos mosollyal. Selyemblúzt viselt, mélyen kigombolva, áttetsző anyaga felvette dús keblének feszes formáját.

– Az az érzésem, valami nincs rendben körülöttem, Bernard. Mondd el, hátha segíthetek. Könnyíts magadon.

Marvie elhatározta, elmondja mindazt, amit el akart mondani. Legutóbb nehezeire esett előrukkolni vele. Idejövet Algírból a hajóúton eldöntötte, mit fog mondani Anette-nek.

– Beszelnünk kell kettőnk kapcsolatáról... A szeretősi nem tarthat örökké.

Anette cigarettát vett ki a dobozból, kék Laurens volt, és rezzenetlen arccal Marvie szemébe nézett. Adódtak szituációk, mikor átlátott Marvie gondolatain.

Rágyújtott, kifújta a füstöt, és elmosolyodott. – Meguntál?

– Nem, dehogyis... nem erről van szó.

– Hanem miről? Nem akarsz velem szeretkezni? Kapcsolatunk ezen alapszik!

– Felettébb attraktív nő vagy, meg kell hagyni.

– És kíváncsú, ugye?

– Kíváncsú is, sőt... De... engedd elmondanom azt, amit akartam...

– Ne szeretkezzünk előbb? – Anette felállt, a hamutartóban elnyomta a cigarettát. Odalibeggett Marvie mögé, a nyaka köré fonta a kezét. – A legelején megmondtam, hogy nem megyek férjhez, szabad és független maradok. Megismerkedésünk óta nincs senkim rajtad kívül. Évek óta te vagy az egyetlen férfi, kinek levetkőzőm, ha kedvünk tartja, szeretkezünk. Sose mondtam nemet neked! Sose! Mindent megadtam neked, érted élek... A házasság a viszonyt elrontaná. Ha találsz kíváncsúabb nőt, nálam befejezted. Nem akarok olyan férfit, ki beleszeret egy másik nőbe is. Jogod van beleszeretni, ebbe én nem avatkozhatom. Ha megcsalsz, a lelkiismeretteddel kell elszámolnod. És úgy veszem észre, az utóbbi időben

megcsaltál... Rád van írva! – Anette beletúrt Marvie hajába, és megharapdálta a fülcimpáját. – Remélem, kedvesem, tévedek. Bár a diagnózisoknál nem szoktam tévedni.

Marvie felemelkedett, szembefordult Anette-tel. Tisztában volt vele, milyen hajthatatlan, mennyire számító a nő. Testének látványától tüstént felhevült. Ha enged a csábításnak, elmulasztja az alkalmat, ha ellentmond, tudatja Anette-tel, hogy megcsalta... Érezte, nincs visszaút.

Minekelőtte szólhatott volna, Anette hozzásimult. – Vigyél az ágyba, kívánlak! Ne szaporítsuk a szót, semmi értelme!

Éjfél elmúltával Anette kikelt az ágyból. Megnézte a pontos időt: az óra mutatója háromnegyed egyet jelzett. Magára kapta a hálóköntösét, és a fiókos szekrényhez ment. Meztelen lába besüppedt a szőnyegbe, nesztelenül járt. Az asztalilámpa gyéren világította be a helyiséget, hozzá kellett szoknia a fényéhez. Tudta, Marvie a szeretkezés után mélyen alszik, nem ébred fel kisebb zajokra. Leguggolt, óvatosan kihúzta a legalsó fiókot, és a fehérnemű alól kivette a neszesszerét. Szétnyitotta, kiemelt egy fekete tokot. Az asztalhoz vitte, felnyitotta. Három fiola, féltucat sterilizált injekcióstű és egy kis üvegecske búj meg benne. Anette röpké pillantást vetett Marvie-ra, azután beadta neki az injekciót.

Anette hangokra riadt fel, elszundított ültében. Felpattant, megvizsgálta az alvót. Marvie a hátára fordulva hanykolódott, beszélt álmában. Anette nem észlelt rendellenességet. Visszaült a székre, hallgatta az összefüggéstelennek tűnő mondatokat.

...Reggel Marvie megtörten ébredt, zavaros álma volt. Mellette Anette kitakarózva aludt. Elnézte karcsú ívelésű lábfejét, izgató combját. A formás hátsó domborulatok láttán kedve lett volna Anette-et magához ölelni és egyfolytában csókolni...

Kibotorkált a fürdőszobába, beállt a zuhany alá, hideg vizet engedett magára. Összerezzent, ám kellemesen felélénkült. Percekig állt a zuhany alatt, a fejét nehéznek érezte,

tompultságot vélt felfedezni magán.

Yvonne-ról ábrándozott, amikor Anette belépett a fürdőszobába. Rámosolygott Marvie-ra, és lefejtette magáról bokáig érő köpenyét. – Jó reggelt, kedvesem. Hogy aludtál?

– Rólad álmodtam...

– Valóban? – Anette betolakodott Marvie mellé, a hideg vizet egy gyors mozdulattal meleggé változtatta, és átadta magát a vízszög simogatásának, mozdulataival felébresztve Marvie vágyait. Olyaténképpen cselekedett, mintha a férfi ott sem lenne...

A zuhanyozás befejeztével szeretkeztek. Anette kezdeményezett, Marvie a végletekig elengedte magát.

A reggelinél nem szóltak egymáshoz, magukba mélyedtek. A kávé kortyolgatásakor Anette kérdőn fordult Marvie-hoz. Szája szögletében mosoly villant fel. – Hogyan döntöttél, Bernard?

– Nem döntöttem...

Anette az asztal alatt mezítelen lábujjaival megcirógatta Marvie lábszárát. – Előbb vagy utóbb úgyis lelépsz... ismerlek.

Később Marvie a Rive-Neuve rakparton levő kiskocsmában, a Chez Marinben ülve egy dupla konyak társaságában eldöntötte: szakít Anette-tel, a doktornő a múlté, el kell hogy felejtse.

Délután a Batna fedélzetén úton volt Dakar felé, és mind ritkábban adódott alkalma döntésén rágódni, Ravelli töméredek feladatát bízott rá.

Második fejezet

Egy leszámolás kibontakozása

[1]

A nő a volán mögött várakozott az R 4-es kabinjában, figyelmét a Batnán tartva. A dokkok elnéptelenedtek, szünetelt a munka; ebédidő volt. Fél egykor vette észre Ravellit, amint elhagyja a hajót. Beindította a motort, és ráhajtott a Joliette rakpartra. Ráfordult a Dames útra, és besorakozott a külső sávba. Innen az Evéche utcára kanyarodott, és mielőtt elérte volna a Corvetto utcát, a vele párhuzamos leágazó utcára fordult rá. A platánfák árnyékában parkolt le; ezt a helyet szemelte ki magának. Megnézte a pontos időt: fél egy múlt nyolc perccel. A kesztyűtartóból elővette kis tükrét, ellenőrizte, nem kenődött-e el a sminkje, majd a tükröt visszahelyezte. Felillesztette napszemüvegét, és mélyet lélegezve kiszállt. Benyúlt ballonkabátjának jobb oldali zsebébe, megérintette a benne lapuló, saját készítményű fegyverét. Mosoly suhant át az arcán, gyerekkora óta kedvelte az izgalmakat. Sétálva közelítette meg az Evéche és a Corvetto utca sarkán levő épületet.

Az épület ideális terve végrehajtásához: átalakítás előtt állt, egy kereskedelmi cég irodái működtek benne a legfelső emeleten. A földszint és az első emelet helyiségeit lezárták. A főbejárata az Evéche utcáról nyílt, de be lehetett menni a Corvetto utcáról is a kocsifelhajtón keresztül egy rozsdásodó kovácsoltvas-kapun át.

Előzőleg már járt az épületben, előkészítette a terepet. Az első alkalommal végigment a folyosókon, felmérte, megszólítja-e valaki. Egy lélekkel sem találkozott, a csend szétfeszítette a falakat. A második alkalommal, két nappal korábban egy orani származású, leégett karbantartó kisiparossal jó pénzért

kicseréltette a kiválasztott földszinti helyiség ajtajának a zárját, ezáltal bejuthatott oda. A valamikori iroda tátongett az ürességtől, ablaka a hátsó udvarra nézett; a hely tökéletesen megfelelt a célnak!

A nő a főbejáraton ment be, hallgatózott az előcsarnokban, de az utca zaján kívül egyebet nem hallott. Végighaladt a folyosón, az ajtónál megállt. Gond nélkül kinyitotta, az új zár olajozottan működött. Belépett az áporodott szagú helyiségbe, megnézte a pontos időt. Az emberének, ha gyalog jön és nem siet, körülbelül háromnegyed órára volt szüksége, hogy ideérjen. Elhagyta az épületet, nem óhajtott közjátékot. Áttért a túloldalra, a nem messze levő cukrászda teraszára ült ki; innen rálátott az utcarészre. Levette a napszemüvegét, dupla tejszínes piztáciafagylaltot rendelt, és fizetett.

Ravelli negyven perc múlva bukkant fel az Evéche utcán. A nő felállt az asztaltól, felillesztette a napszemüvegét, és elindult a kapitánnyal párhuzamosan. Megszaporázta a lépteit, és a gyalogátkelőhelyen átvágott az úttesten. A saroképület főbejáratánál elébe lépett.

– Elnézést, kapitány – mondta határozott hangon –, most ebbe az épületbe kell jönnie. Kövessen!

Ravelli megrezzent, eleddig észre sem vette a nőt. Ellenvetés nélkül követte. Eszébe se jutott ellenszegülni, a korzikai is ekként bánt vele. Megváltozhatott az átadás helye, könyvelte el magában, nem először fordul elő. És egy nő, ki az arcát napszemüveg mögé rejti, az utcán nem annyira feltűnő, mint egy ósdi motoros öltözetet viselő férfi.

Némán követte a nőt az előcsarnokból a piszkos folyosón át az ajtóig. Tetszett neki a járása és fenekének kecses ringása, érezte a parfümjének kellemes illatát.

– Menjen be – mondta a nő. Kitérta az ajtót és jobb kezét a kabátzsebébe süllyesztette.

Ravelli eleget tett a felszólításnak; belépve az üres helyiségbe,

hátról kemény ütés érte a tarkóját. Elsötétült előtte a világ, és eszméletlenül csuklott össze. A nő belülről kulcsra zárta az ajtót, és visszadugta a zsebébe a fegyverét. Olcsó és hatásos fegyver volt: nejlon harisnya levágott szárába töltött kétmaroknyi nedves homok bunkóvá préselve...

Letérdelt, a hátára fordította a férfit. A nyakán kitapintotta az ütőeret. A kapitány bal karját kibújtatta a zakóból, és felhajtotta az ingujjat a felsőkarig. Tisztában volt vele, miként kell a protézist levenni a csonkról. Az alsókart egy csavarintással szétválasztotta a kézfejtől, és belenézett a műkéz üreges részébe. Kiszedte a beledugdosott, bélelést helyettesítő, összegyűrt újságpapír-oldalakat, és a padlóra dobálta az összeset. És megpillantotta azt a valamit, amiért ekkora kockázatot vállalt: a degeszre tömött, kis vászonzacskót.

...Amikor Ravelli magához tért, iszonyatosan fájt a feje. Erőfeszítések árán, többszöri próbálkozásra talpra állt. Kábult volt, szédülés környékezte, neki kellett támaszkodnia a falnak. Mélyeket lélegzett, felidézte az eseményeket. Időbe tellett, míg rádöbbsent, mi történt vele és hol tartózkodik. Megtapogatta a tarkóját, dudort nem érzékelt. Az ajtóhoz ténfergett, levegőre vágyott, ingerelte a benti szag. Kezét a kilincsre helyezte, de hiába próbálkozott, az ajtó nem nyílt, rázárták. Káromkodott, ami ritkaságnak számított nála, majd az ablak felé tévelygett. Minden mozdulatnál szűrő fájdalom hasított a fejébe. Félúton megtorpant, tépte magáról a zakóját és az ingét.

– A szentségit! – horkant fel. A protézis belsejében az összegyűrt újságpapír-oldalakon kívül semmi mást nem talált.

Ráeszmélt, hogy fondorlatosan kirabolták. Világossá vált számára az eset. – Putain!²⁰ Átkozott nő!

Megnézte a zsebóráját, aztán a padlóhoz vágta a protézis nagyobbik darabját. – A fene egye meg!

²⁰ Ringyó!

Kétségbeesve rugdosta a padlóra dobált, összegyűrt újságpapíroldalakat, mígnem elszánta magát. Összeillesztette a protézist, mégpedig úgy, hogy az alsókart a csonkjával a hóna alá szorította, és kiverte vele az ablaküveget. Fel sem ötlött benne, hogy esetleg kinyithatná az ablakot... Ki akart jutni innen, hogy elmeheessen a Corvetto utca 11-es számú épületébe, a valódi találkahelyre. Meg kell mondania a korzikainak: megtámadták és kirabolták. Ez a kisebbik rossz. Mindössze tíz perce maradt rá. A kijelölt időn túl aligha találna ott valakit, nem akarta a dolgot a következő napra halasztani.

A protézist a zakójába csavarta, és az egészet kihajította az udvarra. Kínkeservesen mászott ki az ablakon, elvétette az ugrást, térdre esett szétszakítva a nadrágját. Észre sem vette a horzsolást. A hóna alá kapta a holmiját, és küszködve a lüktető fejfájással, kisietett a Corvetto utcára. A hátralevő távot futva tette meg...

A motoros öltözetet viselő férfi beengedte a lakásba, és Ravelli izgalmában egy szuszra elhadarta a történeteket, mialatt az ismeretlen kezébe nyomta a zakójába göngyölt protézist, amely csörömpölve a padlóra esett.

– Nyugodjon meg, kapitány... Üljön le, szedje össze magát! Mondja el részletesen, hogy megértsem! Látom, komoly a baj.

Ravelli leroskadtt egy székre. Pocsékul érezte magát a sötét és dohos szobában a motoros öltözetet viselő férfi társaságában. Fejében erősödött a lüktetés, a térdé vérzett, a gyomra háborgott. Mélyet lélegezve részletesen beszámolt az eseményről.

A motoros öltözetet viselő férfi végighallgatta.

– Ügyes fogás – mondta keserű szájjal, és túrtőztette haragját. – Gratulálok, kapitány... frankón elintézte!

– A nő a semmiből toppant elém... Azt hittem, maguk küldték... Mondja, mi mást tehettem volna? Kapitánynak szólított... Nem sejthettem, hogy kívülről... Maga miként

reagált volna?

– Honnan tudhatott a nő a gyémántokról?

– Istenemre mondom, én nem beszéltem róla senkinek... Erre megesküszöm!

– A nőszemély tudta, hogy a protézisében hozza! Azt is tudta, hogy ide hozza! Készült rá, hogy lecsapjon! Maga meg belesétált a csapdájába... Adjon róla személyleírást!

– Nem figyelhettem meg szemtől szembe. Napszemüveget viselt... és fekete hajú volt! Nem lehetett több harmincnál...

– Személyleírása majdhogynem egyenlő a semmivel. A harmincéves, fekete hajú, napszemüveges nőkre ráillik! – A motoros öltözéket viselő férfi járkálni kezdett. – Maga milliókat érő csiszolatlan gyémántot veszített el, ezt mondanom sem kell. Magyarázza meg nekem, hogyan számolok el én ezzel a veszteséggel? A szállítmányt várják, maga meg elszúrja a leszállítását. Én óva intettem, hogy ne járjon gyalog! Van fogalma arról, mibe kerül magának a nyakassága? – A férfi megállt, tett egy könnyed mozdulatot a kezével.

Ravelli már nem csupán a motoros védőszemüveggel nézett szembe, hanem egy kilenc milliméteres Baretta csövével is. Verejtékezve erőltette az agyát, hátha eszébe jut valami apróság, ami esetleg megmentheti. És eszébe jutott, mert féltette az életét!

– Az elsőtisztet láttam Algírban egy fekete hajú nővel – jelentette ki, hogy időt nyerjen magának. – Az elsőtiszt az, aki rájöhetett a szerepemre... Esküdni mernék rá!

A motoros öltözéket viselő férfi sokáig hallgatott, megpróbált hideg fejjel mérlegelni.

– Mi a neve az elsőtisztjének? – kérdezte halkan.

– Marvie. Bernard Marvie. – Ravelli felemelkedett a székből, újabb nem elhanyagolható apróság jutott az eszébe. – A mostani volt az utolsó tengeri útja a Batnán! A mai nappal letelik a szerződése... Marvie tervelhette ki! Hát ezért szólíthatott a nő

kapitánynak!

– Ha valójában ő áll a háttérben, akkor egyvalamit nem értek... Miért nem ölték meg magát? Az élők sorában hagyták szemtanúnak, hogy elmondhassa nekünk, kit látott! – A férfi vészjóslóan előre lépett. – Biztos benne, hogy ennek a Marvie-nak a nője tette? Nem téved?

– Ő lehetett... – Ravelli nem említette meg, hogy közelről sohasem látta a nőt. Motoszkált a fejében egy dakari esemény Marvie-val kapcsolatosan, de sehogyan sem jött rá, mi lehetett az, pedig érezte, horderővel bír.

– Hol található ez a Marvie?

– Talán a hajón van.

– Nem tetszik nekem az ügy, bárhogyan nézem... Nos, forduljon a fal felé, kapitány!

– Ugye nem akar engem hidegvérrel megölni? Éveken keresztül...

– Tegye, amit mondok!

Ravelli farkasszemet nézett a szemüveggel, aztán kellenetlenül a falhoz fordult. A motoros öltözetet viselő férfi keze meglendült, és a pisztoly agyával erőteljesen tarkón ütötte a kapitányt.

Ravelli aznap másodszor terült el eszméletlenül a padlón.

[2]

Bernard Marvie kilépett a telefonfülkéből, és kifújta magát. Túl volt rajta: elrendezte a dolgait, megtette az utolsó lépést. Mégsem hagyhatta el Anette-et szó nélkül. Hosszas vívódás után határozta el, hogy felhívja, mielőtt elhagyná Marseille-t: ne kelljen a szemébe néznie.

Cigarettára gyújtott, és letelepedett a kávéház napernyős teraszára. Egyéb teendője nem maradt, bepakolja a hajón levő holmiját, elköszön a kapitányától. Presszókávét rendelt, nézte a

La Canebière sugárút nyüzsgését, az emberek és a járművek forgatagát, a sétányon húzódó végeláthatatlan napernyőerdőt. Megkönnyebbülést érzett, lebegett, mintha kábítószerrel szedett volna.

Elszívta a cigarettát, felhörpintette a kávé, és gyalogosan elindult a Régi kikötőbe. A Rive-Neuve rakparton betért a Chez Marinbe, elfogyasztott egy adag fokhagymás bouillabaisse-t és elbúcsúzott Manueltól, a tulajdonostól. A Belga rakparton buszra szállt, és a Joliette kikötőbe ment.

A hajón levő holmija mind elfért egy matrózszámban. Utoljára még szétnézett abban a kabinban, amelyet a másodtiszttel osztott meg, majd sarkon fordulva távozott. A rakpartra érve röpke pillanatig ürességet érzett, egyszeriben értelmetlenné vált az élete.

– Hé, tengerész! – szólította meg őt az áruraktárnál egy átizzadt ruházatú, vászonkalapos férfi a konténereknél ácsorgva. – Láttam, hogy a Batnáról jön... Ravelli kapitányt keresem, a hajón van?

– Jelenleg nincs ott – válaszolta kurtán Marvie.

– És az elsőtiszt? Marvieux a neve...

– Én vagyok Marvie.

– Szállításról akarok tárgyalni...

– Üzleti ügyben a kapitánnyal tárgyaljon, ő az illetékes. Már nem vagyok az elsőtiszt.

– Ah... akkor megvárom a kapitányt. – Az idegen levette a kalapját, és megtörölte a homlokát a zsebkendőjével. – Mekkora hőség! Mondja, elbocsátották vagy kirúgták?

– Lejárt a szerződése.

– Avagy úgy!

Az idegen, akinek Pascal Bonaventure volt a neve és Korzikáról, a Szépség Szigetéről származott, feltette a kalapját, és abba az irányba fordult, ahol egy Citroën DS 21-es parkolt. Két megtermett férfi szállt ki belőle: az egyiket Krugernak, a

másikat Langrottinak hívták. Lerítt róluk, hogy egykor vagy a légióban szolgáltak, vagy zsoldosok lehettek.

Pascal Bonaventure várt két-három percet, aztán a DS 21-eshez sietett, és beszállt a hátsó ülésre.

– Gyerünk, Henri – szólt a sofőrnek –, vegyük kezelésbe a kapitányt!

A volán mögött ülő borostás arcú férfi indított, és az autó ráhajtott a Joliette rakpartra.

Marvie hallotta a kerekek csikorgását, amint a DS 21-es leírt egy félkört, de ügyet sem vetett rá.

Komphajón kelt át a Földközi-tengeren, akárcsak Kruger és Langrotti, estére érkezett meg Algírba. Az első között szállt ki, vállára vette a zsákját, és keresett egy szabad taxit.

– El Biarba – mondta a sofőrnek, ki fezt viselt. – Delcassé utca.

A taxi kanyargós hegyi utakon kapaszkodott felfelé a pállott hőségben, a fordulók után feltárult a kikötőnegyed látképe, előtérben a Climat de France és a Kasbah épületeivel.

El Biar, a külvárosi villanegyed öt kilométerre feküdt a domb mögött, európaiak lakták. A kétszintes Marchand-villa mellvédes fallal és paratölgyekkel övezett telken állt, ide csengetett be Marvie.

A házvezetőnő nyitott ajtót. Yvonne nyomban megjelent mögötte.

– Bernard! – kiáltott fel lelkesen. Az arca kipirosodott. – Végre!

– Salut, Yvonne... Itt vagyok.

Egymás nyakába borultak, azután eltűntek a bejárati ajtó mögött.

A taxi, amelyben Kruger és Langrotti ült, ekkor haladt el az épület előtt.

Marvie ismerte a villát; amikor először járt itt, Yvonne megmutatta neki a belsejét. Azóta az épületben otthonosan érezte magát, ideiglenesen berendezkedhetett. Lezuhanyozott,

tiszta ruhát öltött. A vacsora után átmentek a nappaliba, felbontottak egy üveg vörösbort. A bort Yvonne erre az alkalomra tartogatta.

– Tegyük ezt a napot felejthetetlenné mindkettőnk számára!

– Hozzád kell szoknom, Yvonne, időt igényel. Nem könnyű feladni az eddigi életmódot! A Batnától és a Chez Marintól búcsút vettem a magam módján...

– Megszokod a másságot, amiképpen nekem is meg kell szoknom. Nem kell vonakodni az újdonságoktól, hasznosak lehetnek.

– Az volna a legjobb, ha elutaznánk. Nem fogom kibírni egy helyben.

– Menjünk el Marseille-be. Kiruccanhatnánk a Camargue-ba, bejárhatnánk a Riviérát. Nizza, Monte Carlo, Cannes... Gyerekkorom óta csábítanak a helyek. Megvan még a marseille-i lakásod?

– Fizetem a lakbért... Párizst választanám.

– Caenben van a családi panziónk, a nagynéném vezeti. Apám halála óta az enyém. Caenben élnék a legszívesebben. Tetszeni fog a város. Ezt a villát előbb-utóbb eladom, egy üzletember megvenné, már tett árajánlatot. A pénzből fel lehetne újíttani a panziót. Vállalkozásba foghatnánk...

Beszélgettek elképzeléseikről, tervezgették a közös jövőjüket, egymáshoz bújva ízlelgették a bort.

– El kell árulnom neked valamit, Bernard – suttogta Yvonne.

– Terhes vagyok.

Éjfélre járhatott az idő, mikor Kruger és Langrotti rájuk törte az ajtót. Addigra előkészítették az akciót, bevonták egyik algéri társukat, aki biztosította számukra a zavartalan munkát, rendelkezett kellő eszközökkel. Ezt az embert Brissacnak

hívták, az OAS-ben ²¹ szerzett tapasztalatokat. A rajtaütést villámgyorsan hajtották végre; Marvie-t és Yvonne-t gumiborítású fabottal ütötték le, nem védekezhettek, váratlanul érte őket a támadás.

– Az öregasszonnyal mi legyen? – kérdezte Kruger, le nem véve a szemét Yvonne-ról.

– Az emeleten hagyjuk – válaszolta Langrotti. – Betört a koponyája, nem él. Ne gusztáld annyit a lányt... Vigyük ki őket!

Marvie-t és Yvonne-t a villa előtt parkoló furgon zárt rakterébe fektették, mindkettőjüket megkötözték. Brissac beindította a motort, és elrobogtak a Dar el Beidára. Egy kétmotoros Vickers Valetta várt rájuk.

...Marvie lassan tért magához, úgy érezte, mintha pöröllyel kalapálnának a fejében. Éles fényt látott maga előtt, mely vakította. Ráirányított asztali lámpa. Tehát épületben van. Megmozdult, de rájött, masszív karosszékhez kötözték. Tisztán emlékezett arra, hogy a villában rájuk támadtak, leütötték őt. A hálósobába akartak átvonulni. Repülőgépen szállították, és mikor feleszmélt, elkábították kloroformmal. Nem értette, miért fogták el, mi az, ami miatt erőszakkal hurcolták el. Biztos volt benne, hogy a rendőrségnek nincs köze az atrocitáshoz. Az efféle durva módszerek nem rájuk vallanak. Nyelvével megnedvesítette kiszáradt ajkait, és megszólalt:

– A lány hol van?

Kapott választ. A lámpa mögül figyelhették őt.

– Egy másik helyiségben. Nincs semmi baja, ne aggódj.

Marvie az árnyakból úgy vette ki, ketten ülnek az asztal mögött.

– Mit akarnak?

– Kérdéseket feltenni.

²¹ Organisation de l'Armée Secrete – Titkos Hadsereg Szervezete (katonai terrorszervezet).

– Kik maguk? És hova hoztak?
– Hogy kik vagyunk, lényegtelen. Marseille-ben vagy. Tegezhetsz bennünket, ha nem akarsz magázni. Mellőzhetjük a formaságokat. Mi a neved?

– Bernard Marvie.

– Igaz, hogy otthagytad a tengerészetet?

– Lejárt a szerződésem.

– Mit tudsz a gyémántokról?

– Gyémántokról?

– Azokról, amelyeket a nőddel elloptatok Ravellitől...

– Fogalmam sincs, miről beszél.

– No ide hallgass, Marvie! A kapitány nyers gyémántokat szállított Dakarból Marseille-be. Három éve dolgozik nekünk, tisztességgel eljuttatta hozzánk az árut. Tegnap valakik túljártak az eszén, megkaparintották a szállítmányt. Egy fekete hajú nő rabolta ki, személyleírása ráillik a nődre. Mi úgy hisszük, te tervelted ki az akciót, tudhattad, hogy Ravelli a protézisben szállítja a gyémántokat...

Marvie meghökkent. Melege lett, homlokán izzadságcseppek gyöngyöztek.

– Tévedés történt. A lány nem rabolta el a gyémántokat. Nem rabolhatta el... tegnap Algírban volt!

– Tényleg?

– Ellenőrizték le! Hívják fel a munkahelyét, a Bardo Múzeumot! Semmi oka sincs, hogy raboljon, kényszerből sem!

– Mi a neve a lánynak?

– Yvonne de Marchand.

– Hm... Yvonne de Marchand. No jó... Kapsz egy kis időt, gondold át, mit fogsz mondani nekünk. Másodszorra nem leszünk kíméletesek!

Lekattintották a lámpát, és elhagyták a helyiséget.

Marvie arra a következtetésre jutott, hogy valaki átkozottul rossz tréfát űz velük. S ez dühítette. Igyekezett lehiggadni,

sürgette az idő.

Felidézte az évekkel korábban lezajlott jelenetet... Dakarban kopogás nélkül benyitott Ravelli kabinjába, és az asztalon maréknyi csillogó gyémántot pillantott meg. Azonmód felismerte, hogy azok. Ravelli éppen gyönyörködött bennük. Az asztalon egy szétszedett protézis is hevert, Ravelli pótprotézise. Nem volt nehéz kitalálnia, hogy a gyémántokat a belsejében tárolja. A pótprotézist köztudottan elzárva tartotta a kabinjába, szolgálaton kívül hordta. Ravelli, nem zavartatva magát, megkérdezte tőle, mit akar, ő elmondta. Megkapta az utasításokat, és elhagyta a kabint. Nem érdekelte, honnan származnak a gyémántok és mit keresnek a kapitánynál. Az esetet elfeledte, nem beszélt róla senkinek.

Ez lehetett az oka, hogy ráhúzták a vizes lepedőt. Valószínűleg Ravellinek köszönhetően!

Sürgősen ki kellett találnia valamit, hogy Yvonne-nak ne essen bántódása. Ártatlanul keveredett bele, kerüljön ki sértetlenül! Ezt el fogja érni, bármi legyen is az ára!

Eközben Marcel Bonaventure az irodájából telefonálgatott.

– A lány tegnap Algírban tartózkodott – jelentette ki –, megerősítették a munkahelyén. Nem ő követte el... Marvie igazat mondott. Egybeesés a fekete haj. Egy másik nő volt!

– Parblue! ²² Ezek szerint Ravelli félrevezetett engem – hóbörgött teli szájjal Pascal Bonaventure. Sós heringet fogyasztott, azt talált a hűtőszekrényben.

– Adott neked egy támpontot, hogy mentse a bőrét. Félelmében bemártotta az elsőtisztjét... mert van egy fekete hajú nője. Láthatta őket együtt, ilyenképpen kapóra jött neki a hasonlóság. Marvie épp aznap hagyta ott a tengerészetet... Ide hallgass, Pascal! Meg kell szorongatni ezt a Marvie-t! Eltitkol valamit!

²² Teringettét!

- Szóljak Brissacnak?
- Dúlőre jutunk egyedül is.

Marvie megfontolta, mi legyen az első lépése. Feszülten várakozott a sötétben, várta, hogy kinyíljon az ajtó. Azt tartotta a legkínosabbnak, hogy Yvonne átéli mindazt, amit ő. Ha együtt lennének, Yvonne megértené a kellemetlenségeket. Így magyarázatot sem adhat neki, nem mondhatja el, hogy sajnálatos félreértés történt, hogy pácban vannak, amelyből egyféleképpen szabadulhatnak ki...

Az asztali lámpa felkattintása után Marvie kijelentette: – Megkapják a gyémántokat, ha elengedték a lányt. A valódi elkövető, a fekete hajú nő nem ő volt. A lánynak nincs köze hozzá, engedjék el!

Marcel Bonaventure könyökével oldalba bökte a fivérét.

– Hát tudsz az ügyletről? No ide hallgass, Marvie! Amint megkaptuk a gyémántokat, elengedjük a lányt.

– Most engedjék el! Ellenkező esetben nem kapnak semmit!

Marcel Bonaventure mérlegelt. Nem tetszett neki a fordulat, Marvie forgathat valamit a fejében. Aztán belátta: ő ugyanígy cselekedne. Úgy ítélte meg, hogy számukra fontosabb a gyémánt, mint a lány vagy az a másik nő.

– Elengedjük a lányt – egyezett bele.

– Van itt telefon?

– Van.

– Adják meg a lánynak a számát, azt akarom, telefonáljon ide a belvárosból. A Canebière-n tegyék ki, a Cintránál.

– Rendben.

– Beszélek vele, utána elmegyek a gyémántokért.

– Látom, nem pazaroltad el az idődet... De ha netalántán átversz bennünket, csúnyán ráfizetsz, ebben biztos lehetsz! Ne próbálkozz szökéssel vagy trükkal! És Mademoiselle Marchand se tegyen meggondolatlan lépéseket, ha elengedték! Nincs biztonságban, amíg nem adod át a gyémántokat! Ezt véd az

agyadba, Marvie!

Egy óra elteltével Kruger és Langrotti bejött Marvie-ért, eloldozták, és kitaszigálták a helyiségből. Félhomályos, szűk lépcsőn mentek fel egy ablak nélküli dohos folyosóra. Marvie úgy tippelte a beszűrődő hangokból ítélve, irodaépületben vagy raktárházban lehetnek a kikötőkomplexum területén. A folyosó végén levő kisasztal mellett álltak meg, itt volt elhelyezve a telefon. Langrotti Marvie kezébe nyomta a kagylót.

– Beszélj! A macád van a vonalban.

Marvie mélyet lélegzett, és nekikezdett: – Yvonne... Ne kérdezz most semmit, tedd azt, amit mondok! Hol vagy?... Helyes. Menj el oda, ahová gyakran jártam, hivatkozz rám, kérd meg a tulajdonost, Manuel a neve, kölcsönözzön neked annyi pénzt, hogy elmehess a panzióba a nagynénédhez! Ne habozz, menekülj! Mindent megmagyarázok! Szeretlek!

Langrotti elvette a kagylót, és a helyére tette.

– Lódulj! – mondta, és nagyot lökött Marvie-n.

[3]

Marcel Bonaventure fel-alá járkált az irodában, mindkét tenyere izzadt. A mennyezeti ventilátor halk zúgása hangosnak tűnt, ami felbőszítette. Megcsörrent a telefon, lecsapott a kagylóra. Hallgatta a hívót, közben fokozatosan elvörösödött az arca.

– Ne nyúljanak semmihez, odamegyek – mondta. – Diktálja a címet! – Felírta a jegyzetömb lapjára, és letette a kagylót.

– Mi van? – nézett rá Pascal Bonaventure, kezében színes magazint tartva.

– Ez a Marvie átvert bennünket! Meglőtte Langrottit és Krugert, azonfelül elszökött tőlük. Az imént Langrotti hívott, Marvie lakásán vannak. Odamegyek! Ide hallgass, Pascal!

Brissacnak nemsokára hívnia kell. Várd meg a hívást, és menj érte kocsival! Kapjátok el a lányt, hozzátok Marvie lakására... de feltűnés nélkül! Érthető? – Marcel Bonaventure a jegyzettömbből kitépte a lapot. – Endoume utca 117/3, ötödik emelet.

– Mi a terved?

– Tájékozódok, mert nyakig szarban vagyunk!

Amikor Marcel Bonaventure beindította a Citroën DS 21-es motorját, Brissac Yvonne-t figyelte a város másik részén. Brissac feladata volt észrevétlenül a lány nyomába szegődni és telefonon közölni a tartózkodási helyüket mindaddig, míg le nem fújják az akciót.

Yvonne nem értette az elmúlt órák rémálomszerű történéseit, a sírás környékezte. Megviselten, kétségbeesetten, tehetetlenül ácsorgott a Belga rakpart sétányán, zsebkendőjét csavargatta, és Rive-Neuve rakpart felé tekingetett. A telefonbeszélgetést követően magára hagyták a belváros forgatagában. A helynek a neve sehogyan sem ugrott be. Vagy nem jegyezte meg, vagy a félelem következtében nem jutott az eszébe, holott sokszor elhangzott Marvie-val való társalgásaik során. Arra emlékezett, hogy a hely egy kisvendéglő a kikötőben, az egyik rakparton. De hogy melyiken? Elhatározta, kutatni fog, sorra végigjárja a kikötői vendéglátóhelyeket, hátha megtalálja Manuelt.

A Belga rakparton nem jutott semmire, egyik helynek a neve sem tűnt ismerősnek és egy Manuelt sem talált, ki ismerné Marvie-t. Eltette a zsebkendőjét, és folytatta a keresést azt remélve, kedvez neki a szerencse...

Mialatt Yvonne a Rive-Neuve rakparton puhatolózott, Brissac egy nyilvános fürkéből elintézte a következő hívását.

A Lambert negyedben Marcel Bonaventure, maga mögött hagyva a tekervényes utcákat, leparkolt a keresett épület közelében az Endoume utcán. Langrotti furgonja a bejárat előtt állt. Az épület stukkódíszítéses hatszintes bérház volt, az utcára

néző ablakokat spaletták védték a tűző napsugaraktól. Lépcsőházon át vagy liften lehetett feljutni az emeletekre.

Marcel Bonaventure a lépcsőn sietett fel, és meg-megállt hallgatózni. Feltételezte, délidőben az ittlakók nem tartózkodnak az otthonukban, vagy ha igen, keveset törődnek a külvilággal. Feltételezését megerősítette, hogy nyugalom honolt mind az épületben, mind a környékén. Következésképpen az ügy csendben lebonyolítható.

Langrotti az ötödik emeleten, a folyosó végéről nyíló lakás bejáratában várakozott. Bal vállát érte a lövés, az ingén a vérfolt tényérnyi szélességűre terebélyesedett.

– Kruger? – kérdezte Marcel Bonaventure.

Langrotti bevezette őt a nappaliba. Kruger egy széken ült, sérült lábát kinyújtva tartotta, és egykedvűen cigarettázott. Comblövést kapott, a nadrágszárát is összevázta. Szorítókötésnek a derékszíját használta, így elállt a vérzés.

– Magának sürgősen orvosra van szüksége!

– Nem súlyos a seb... a golyó a bőr alá fúródott, kitapogattam.

– Halljam, mi zajlott itt?

– Alábecsültük a tagot – jelentette ki Langrotti. – Nyugodtan viselkedett az úton, azt tette, amit mondtunk, a fene gondolta volna, hogy csapdába csal bennünket... Először vécére ment, aztán kezet mosott a fürdőszobában. Kruger rászólt, hogy ne vacakoljon. Idegesítette, hogy sokáig mossa a kezét... A tag megkérdezte, megtörölheti-e a kezét. A törölköző kampón függ a csempézett falon... Egyikünk sem készült fel arra, hogy a falban, a törölköző takarásában bemélyedés található, benne pisztollyal... Minden gyorsan történt. Előbb Krugerre lőtt, azután rám. Nem volt időnk előrántani a fegyvert... Rávettem magam, dulakodtunk. A tag elejtette a pisztolyt, én önkéntelenül ráléptem, és elcsúsztam rajta, minek következtében hanyatt estem... A tag pedig meglépett.

Marcel Bonaventure besétált a fürdőszobába, a rejtékhelyhez.

Langrotti árnyékként ment utána.

– Hol az a pisztoly?

– A szekrény alatt, oda löködött.

Marcel Bonaventure lehajolt, bekukkantott a mutatott szekrény alá; a pisztoly ott hevert egy doboz társaságában. Felegyenesedett, fejében hevenyében megfogant egy terv.

– Vigye Krugert Orsini doktorhoz – kezdte –, fémtelenítsék magukat! És lehetőleg ne mutakozzanak Marseille-ben.

– A taggal mi lesz, futni hagyja?

– Szerintem nem ők rabolták ki Ravellit. Marvie a lányért aggódik, ezért akarta, hogy elengedjük. A lány tiszta, leellenőriztem. Marvie körül nincs rendben valami. A hajón elsőtisztként ő állt a legszorosabb kapcsolatban a kapitánnyal, tudhat valamit. Bár ez elmondható a többi tisztről is. Ennek a Marvie-nak vág az agya... Mindenesetre Pascal és Brissac idehossa a lányt. Marvie várhatóan felkeresi azt a Manuelt, és ha nem kap hírt a lányról, szimatolni fog a környéken. Rájöhet, hogy a markunkban van a lány! Nyomatékosan figyelmeztettem, ha szökéssel próbálkozik, baja eshet a kedvesének! Nem vette komolyan a szavaimat. Ilyen helyzetből kiindulva, meg persze abból, hogy itt maradt a pisztolya az ujjlenyomataival, egyetlen megoldást látok... Brissac majd intézkedik.

Langrotti a lifthez támogatta Krugert, lent beszálltak a furgonba, és kihajtottak a városból Cassis irányába.

Marseille-ben másnap hajnalban a Szent János-erőd felől egy olajtól bűzlő, koszos kis halászhajó futott ki a nyílt tengerre. Hárman serénykedtek rajta. Korzikaiak voltak. Távol a parttól a kormányos kikapcsolta a motort, és a halászhajó csendben siklott tovább a vízen. Aztán valami csobbant.

A jutazsákot hármójuknak kellett átemelni a korláton, Ravelli holttestén kívül egy harminckilós öntöttvas-nehezéket is tartalmazott...

[4]

A nő megnyitotta a csapot, teljen meg a kád gőzölgő forró vízzel. Hideg vizet engedett bele, és amikor megfelelőnek érezte a fürdővíz hőmérsékletét, belemerült. Becsukta a szemét, képzeletében lepergette maga előtt, mit fog tenni a következő napon.

Vonatra ül, elutazik Lyonba. A belvárosban van egy jónevű ékszerüzlet, fel fogja keresni. Úgy határozott, ott értékesíti a gyémántok egy részét. Az ő esetében Marseille-ben veszélyes lenne bármelyik ékszerésznél érdeklődni a gyémántok értékéről, evégett választotta Lyont. Lyonban álcázni se kell magát... Valamelyik bankban bérel egy széfet, oda teszi a gyémántok fennmaradó részét. Vásárol egy flakon parfümöt, mégpedig Joy márkájút. Drága illatszereket vásárolt, és most megengedheti magának a legdrágábbat. Betér a Hermès²³ üzlethálózat üzletébe, hogy nézelődjön. Nem ártana feltölteni a ruhatárát divatos kiegészítőkkel.

...A nő Lyonban rátalált a keresett ékszerüzletre. Magabiztosan ment be, a pulthoz sietett. Kihúzta magát, hogy magasabbnak tűnjék.

– Miben állhatok a rendelkezésére, madame? – szólította meg egy idősebb férfi. Kifogástalan sötét öltönyt viselt csokornyakkendővel.

A nő bőrből varrott, finoman kimunkált erszényt húzott elő a kézitáskájából, és a pultra helyezte.

– Nemrég örököltem, és nem értek a drágakövekhez. Kérem, legyen a segítségemre! Megtudhatnám, mennyit érnek egyenként a kövek? – A nő az erszényre mutatott. – Egyelőre öt darabot hoztam mutatóba. Azt hiszem, gyémántok.

²³ A leghíresebb és legdrágább párizsi divatárú- és bőrdíszműkereskedés.

A férfi a kezébe vette az erszényt, és a markába szórta a tartalmát. Szemgödrébe illesztette az ékszerészlupét, felkattintotta az állólámpát, és a fényében egyenként tüzetesen megvizsgálta a köveket. Bólintott, megvult vele. Mind az öt darabot visszahelyezte az erszénybe, és átadta a tulajdonosának.

A nő izgatottan várta, hogy megszólaljon. Ezt a pillanatot tartotta élete fordulópontjának, ez a pillanat tesz pontot tervének a végére.

– Nos, amit gyémántnak hitt, az nem az – mondta a férfi mosollyal az arcán. – Megtévesztő ugyan a hasonlóság, de az öt példány értéktelen zúzott kvarc.

A nő e szavak hallatán felkapta a fejét. Sokáig jutott el a tudatáig a szavak értelme.

– Kvarc? Nem lehet igaz! Képtelenség!... Akkor mind hamis!

A férfi mondott egy „sajnálom, madame”-ot, de a nő nem hallotta. Úgy tántorgott ki, mintha légszomjjal küszködött volna...

Harmadik fejezet

Egy megtorlás kibontakozása

Hét évvel később

[1]

A szakállas férfi, aki a Lars Hanson nevet viselte és svéd útlevéllel utazott, még nem járt Spanyolországban. Az Iberia Légitársaság Caravelle-jével landolt Madridban, és belföldi járatral ment tovább Almeriába. Kézipoggyásza közepes nagyságú bőröndből állt, a legszükségesebb holmit hozta magával. Nem marad sokáig Almeriában, csak addig, amíg el nem simít egy magánjellegű ügyet. A repülőtér parkolójában intett egy taxinak, a Torreluz hotelbe vitette magát; előre lefoglalt szoba várta. Nem beszélte a spanyol nyelvet, ám a recepción megértették.

A szobába érve megszabadult a zakójától, kigombolta az ingét, és kinyitotta a térre néző ablakot. Cigaretta húzott elő, és miközben kiballagott az erkélyre, rágyújtott. A hőség tikkasztott, aki tehetett, árnyékba húzódott. Hanson a tervén töprengett. Egy Mirabelle Moreno nevű nőt keresett, aki ebben a városban vagy a környéken lakik. Mindenáron meg akarta találni őt, hogy a szemébe nézhessen.

Elszívta a cigarettát, és kipakolt a bőröndből. A zuhanyozást követően hozzáfogott az előkészületekhez. Sportcipőt, drapp vászonnadrágot és rövidujjú színes inget öltött magára. A tárcájában levő bankók egy részét a bőrönd belsejében levő rejtett zsebbe tette, és a bőröndöt a kulcsra zárható szekrény aljába helyezte el. Felillesztette napszemüvegét, leballagott a recepcióra, útbaigazítást kért.

Első útja a postára vezetett. Magához vette a város vaskos telefonkönyvét, félrevonult vele az egyik asztalhoz, és az M

betűnél ütötte fel. Nem kellett sokáig keresgélnie, szerepelt benne a Mirabelle Moreno név. Felírta a címet és a telefonszámot, és elégedetten összecsapta a könyvet. A csattanás hangosra sikeredett, többen felkapták a fejüket a zajra. Hansonnak kedve lett volna felhívni a keresett személyt, de nem kockáztatott. Mindennek eljön az ideje, szögezte le gondolatban, egy-két óra vagy nap nem számít. Hét évet várakozott. Remegést érzett magán, amit felfokozott izgatottságának tulajdonított.

A postáról találomra indult el. A városközpont fehér házaival, szűk utcáival, karcsú pálmáival az észak-afrikai városok hangulatát keltette. Almeriának nem volt semmilyen európai jellege. Egy sarki könyvkereskedésben részletes várostérképet vásárolt, áttanulmányozta az oldalait, a calle Ibanez del Campo 75-öt kereste. Mirabelle Moreno telefonszáma mellett ez a cím szerepelt. Hanson megállapította, hogy az utca néhány háztömbnyire található a szállodájától, gyalogosan könnyűszerrel megközelítheti.

Az Ibanez del Campo utcából bosszúsán tért vissza a szállodai szobájába. A keresett személy nincs Almeriában, Las Negrasban tölti a szabadságát.

Este megvacsorázott a kikötőben, és hogy teljen az ideje, bejárta a belváros utcáit, tereit, benézett az útjába eső bárókba, kisvendéglőkbe, lélekben készülődött a találkozásra. Az egyik helyen kiszemelte őt egy csinos fekete hajú nő, de elutasította a közeledését.

Éjjel ébren hevert az ágyban, alig aludt valamit.

Másnap reggel lehajtható tetős MG sportautót bérelt, beszerzett egy autóatlaszt, és délelőtt Las Negrasba hajtott. Ha Mirabelle Moreno a halászfaluban tartózkodik, megtalálja a házat...

[2]

Mirabelle Moreno a strandról jövet belépett a kék zsalus, fehér terrakotta házba, és megállt a kövezeten, hogy levegye a szandálját. Mezítláb lépkedett a hűs padlón. Blúza alatt kétrészes fürdőruhát viselt, szőke haja a vállára omlott. Előbb a konyhába ment, hogy kávé főzzön.

Amikor megpillantotta a rövidnadrágos, szakállas férfit a bejárati ajtóban, elképedt. Jó ideje ácsoroghatott ott, mialatt mindvégig őt nézte. Rossz előérzete támadt.

– Puedo ayudarle?²⁴ – kérdezte bátortalanul.

A férfi nem zavartatta magát, bejött a hallba, és elismerően bólintott.

– Szép ház – jelentette ki franciául végigmérve a nőt. – És jól beszélsz spanyolul...

Mirabelle Moreno megrökönyödött az ismerős hang hallatán. Kifutott a vér az arcából, a szeme kitágult, a lélegzete elakadt.

– Bernard... te hogy kerültél ide?

– Meglepődtél... Anette? Ennyi év után, ha van mit mondanod nekem, fogj hozzá... Ülünk le, beszéljünk.

– Szóhoz sem jutok, ne süss... És mi ez a fenyegető hang? Magyarázatot neked illene adnod... Nemde bár?

– Te semmit sem változtál, Anette... vagy hívjalak Mirabelle-nek?

– Mindegy, hogy hívsz... Vélhetően te sem használod az eredeti nevedet...

– Talán igen. – A férfi kényelembé helyezte magát a kanapén. – Kerestelek Franciaországban, de nem leltem a nyomodra. Eltűntél. Ez tavaly történt. Azonban közbeszólt a véletlen... Egy stockholmi újság címlapján pillantottalak meg, és azonnal megelevenedett a múlt. A fénykép egy orvoskonferencia résztvevőit ábrázolta, te az ismert spanyol orvosprofesszornak

²⁴ Segíthetek?

az oldalán pózoltál, akit fényképeztek. Kinyomtatták a nevedet is... Ezek alapján nyomoztam ki, hol élsz. Almeriában a szomszédaid árulták el, hogy a szabadságodat töltöd a házában. Itt a halászkikötőben mondták meg, melyik az a ház...

– Mi a szándékod velem?

– Fogalmam sincs. Valahányszor kielemeztem a történeteket, a szálak mindannyiszor hozzád vezettek! Ül le! Okosabb lenne nyíltan beszélni.

– Rendben, beszéljünk nyíltan! – A nő állva maradt. – Mi szeretnénk egymást, de te találtál magadnak másvalakit...

– Mert a céljaid érdekében kihasználtál engem! A szeretődnek akartál... Ami azzal jár, hogy a szeretődsi előbb-utóbb véget ér, ha kínálkozik egy tartósabb és mélyebb kapcsolat vagy az egyik, vagy a másik fél számára. Ez be is következett: én tovább léptem, te nem. Te a mai napig nem mentél férjhez...

– Ki mondta?!

– A szomszédod Almeriában. Az idős belga hölgy...

– Mást nem mondott?

– Nem... Mit kellett volna még mondania?

– Semmit. Azóta te sem éled a régi életedet, én is új életet kezdtem. Hét év telt el. Ne bolygassuk meg a múltat, ami megtörtént, azon úgysem változtathatunk. Mindig kínálkozik lehetőség az újrakezdéshez.

– Valamit mindig meg lehet próbálni. Tulajdonképpen ezért vagyok itt. Megpróbálom helyretenni a dolgaimat. Tisztán szeretném látni a múlt kaotikus eseményeit! Magyarázatot keresek, kell hogy legyen magyarázat.

– Megértelek. – A nő az órájára nézett.

– Vársz valakit?

– Nem... senkit...

– Hallgatlak!

– Rendben... Emlékszem mindenre.

– Némely eseményeket nehéz elfelejteni. Kísértenek az ember

élete végéig. Emiatt is akarom tisztázni a múltat. És ha kibeszéljük magunkat, könnyítünk a lelkünkön.

– Kérsz kávé?

– Kérek.

A nő elkészítette a kávé, és a másik kanapéra ült le a férfivel szemközt.

– Amikor először találkoztunk Marseille-ben a Lafayette áruházban, én beléd szerettem – kezdte. – Nekem azok a férfiak kellettek, akiket magam választok. Másokat elutasítottam, ha az ismerkedés nem az én akaratomból történt...

– Ne hagyd ki: kapcsolatunk kezdetén megemlítetted, hogy nem akarsz férjhez menni. Meghatározó mozzanat volt, előrevetítette a jövőt! Én ehhez tartottam magam mindvégig.

– Te dobtál, és ezután sorozatosan ért a balszerencse. Lelkiállapotomat nagymértékben befolyásolta az is, hogy a televízióban felhívást tettek közzé, a rendőrség kérte a lakosság segítségét egy Bernard Marvie nevű férfi kézrekerítéséhez, akit azzal gyanúsítottak, hogy lelőtte Yvonne de Marchand-t. Az ügyről sokáig cikkezett a Provançal²⁵... Nem bírtam elhinni, hogy ilyesmire vetemedtél, hogy megöltél egy terhes nőt... Meggyűlöltelek, elátkoztalak... Jobbnak láttam, ha elköltözöm Marseille-ből, elfelejtem a borzalmakat, új életet kezdek. Felmondtam az állásomat, elhagytam Franciaországot. Spanyolországban szereztem munkát egy kisvárosi kórházban, megtanultam a nyelvet, és Almeriába költöztem. Azóta itt élek a... – A nő elhallgatott, és kérdőn nézett a férfi szemébe. – Te lőtted le a lányt?

– Nem. Nem én lőttem le. Az én fegyveremmel tették, amelyet előzőleg önvédelemből sütöttem el. Hadd jegyezze meg valamit. Te nem azért költöztél el egyik napról a másikra Marseille-ből, mert „sorozatosan ért a balszerencse”, hanem

²⁵ Napilap.

azért, mert Ravellitől, a Batna hajóskapitányától elraboltad a gyémántokat, amelyeket a korzikaiak részére szállított Dakarból! Mentetted a bőrödet! Ez volt a fő ok! Amit elmondtál, az körítés!

– Képtelenségeket állítasz...

– Kár tagadnod, Anette! Kikövetkeztettem mindent! – A férfi belekortyolt a kávéjába. – Éreztem, hogy köztünk kapcsolatnak kell kialakulnia. Kiszemeltél magadnak, férfire vágyódtál. Egy következő szeretőre, akit majd, ha úgy látod jónak, ejthetsz. Én beléd szerettem... kellettél, kívántalak. Évek teltek el, mire felfogtam, nemigen nyújtunk már újat egymásnak. Kapcsolatunk a szeretkezésre korlátozódott, törvényszerűen következett be a vég. Újszerűségekre vágytam.

Yvonne-t Algírban láttam meg. Egymásnak ütköztünk a főposta épületében... Belenéztem a szemébe, és észrevettem benne felcsillanni azt a fényt, amely ilyen esetekben egyvalamit jelez... Szót váltottunk; személye és a belőle kiáramló sugárzás megbabonázott. A találkozás nem hagyott nyugodni, állandóan órá gondoltam. Mikor újból Algírban horgonyoztunk, mindenütt kerestem, találkozni akartam vele, meg akartam ismerni. Ámokfutóvá váltam. A rákövetkező alkalommal pillantottam meg... Loholtam utána, mint egy őrült!

Marseille-ben felfedezted rajtam az ingadozást. Azt reméltem, szakítasz velem, ha elmondom, hogy beleszerettem egy másik nőbe. Ezt, ellentétben velem, te nem óhajtottad. Nem engedted, hogy szakításról beszéljek... Addig nem akartalak elhagyni, míg nem közlöm veled az elhatározásomat. Részedről egyetlen döntő indíték szólt a folytatás mellett, mégpedig az, hogy információkat csikarj ki tőlem... Halasztgattam a szakítást, mivel izgalomba hozott a tested...

Komoly kapcsolat alakult ki köztem és Yvonne közt, rá kellett szánnom magamat, hogy szakítsak veled, imigyen diktálta a becsület. Úgy döntöttem, végérvényesen otthagynom a

tengerészetet, Yvonne-nal kezdek új életet, lezárom a múltamat, és egyúttal lezárom a kapcsolatomat veled. Másként alakul mindkettőnk sorsa, ha hajlandó lettél volna férjhez menni. Te ezt kizártad.

Felhívtalak, tudattam veled a döntésemet. Megjegyzést sem fűztél hozzá, holott én szóváltásra vagy haragara számítottam... A dolgok kedvezően alakultak, fel se merült bennem, hogy te leszel az, aki keresztbe tesz nekünk! Bosszút álltál a magad módján, és a bosszúnak Yvonne lett az áldozata, méghozzá ártatlanul. Ezt nem bocsátom meg neked!

Egy hétköznapi eset kapcsán rajzolódtak ki az összefüggések! Megkérdezték tőlem, tudok-e arról, hogy álmomban beszélek... Bevallom: nem tudtam róla! Felvetődött bennem a kérdés, vajon te miért nem szóltál. Tudnod kellett róla!

Lehetséges, hogy szólni akartál, de olyasmit kotyoghattam ki álmomban, ami felkeltette az érdeklődésedet. Például azt mondtam, hogy Yvonne-t szeretem és feleségül akarom venni, hogy el akarlak hagyni téged... vagy hogy Ravelli a protézisében gyémántokat tart. Jobbnak láttad, ha hallgatsz, kivárod a fejleményeket, hátha még elárulok valamit, amit hasznodra fordíthatsz, miközben tovább játszottad az odaadó szeretőt. Meg kell mondjam, kitűnően beleélted magad a szerepbe...

A drágakövek, az ékszerek kísértésbe ejtettek, bolondja voltál az egzotikus parfümöknek, csakhogy nem kerestél annyit, hogy kielégítsd az igényeidet! Erről te magad nyilatkoztál egyszer... amikor nem téged neveztek ki főorvosnak, hanem az egyik munkatársadat. Azidőtájt bontakozhatott ki a fejedben az elképzelés, dactól vagy dühtől vezérelve, hogy megszerzed a gyémántokat, és bosszút állsz rajtam... mert szerelmes lettem egy másik nőbe.

Fogalmam sincs, mit adhattál be nekem, milyen szert, és hányszor. Voltak időszakok, hogy kóválygó fejjel ébredtem viharos szeretkezéseink éjszakái után... Ilyesmi azelőtt elvéte

fordult elő velem. Nem az italtól kerültem abba az állapotba, biztos vagyok benne, sohase ittam annyit, hogy megártson. Valami mástól... egy olyféle szertől, melynek hatása alatt álmomban felelgettem a kérdéseidre...

– Ezek találgatások, Bernard...

– Így igaz: találgatások! Ki kellett találnom, mi történt! – A férfi kiitta a kávéját. – Te azon a napon raboltad el a gyémántokat Ravellitől, amikor én Algírba utaztam Yvonne-hoz. Hogy melyik napon telik le a szerződésed, neked nem említettem... Azon az éjszakán a korzikaiak elhurcoltak bennünket Algírból Marseille-be, engem kivallattak a gyémánt elrablásával kapcsolatban. Kínos helyzetbe sodródtam, aggasztott Yvonne sorsa. Azon az estén mondta, hogy várandós... hogy apa leszek. Örömről se oszthattuk meg, lecsaptak ránk.

Nem hagyhattam, hogy Yvonne-t egy félreértés miatt fogva tartsák, cselekednem kellett. Elintéztam, hogy elengedjék, hiszen volt alibije: a rablás idején a munkahelyén tartózkodott Algírban. A korzikaiak leellenőrizték, mert nemsokára elengedték őt. Autóba ültették, kitették a városközpontban. Mielőtt magára hagyták, telefonon beszélhettem vele. Megmondtam neki, keresse fel a helyet, ahová eljártam, forduljon segítségért a tulajdonoshoz. Nem említettem a hely nevét, megghiúsulhatott volna a tervem. A korzikaiak a Tőzsdepalotánál tették ki Yvonne-t, a közeléből telefonált. Ha eszébe jut a helynek a neve, és megkérdezi a vendéglősöktől, merre van, tíz percen belül odaér...

– Chez Marin. A tulajdonost Manuelnek hívják – szólt közbe a nő. – A Rive-Neuve rakparton levő sarki kiskocsmá. Kétszer jártunk ott. Bouillabaisse-t és a tengeri süllőt ettünk.

– Te mindent megjegyeztél... Ha Yvonne emlékszik a hely nevére és nem bolyong annyit a rakpartokon, időben célhoz ért volna, és Manuel oltalmába veszi, még mielőtt meg nem szököm

a korzikaiak markából.

Azt hittem, Yvonne-t Manuelnél találom. Nem ért oda. Sorra járhatta a helyeket, az északi rakparton kezdhetette. A korzikaiak közbeléptek, elvitték őt. Manuelnek beszámoltam az eseményekről, benne megbízta. Úgy határoztam, este visszamegyek a lakásomra, Manuel azt tanácsolta, menjen helyettem másvalaki. Szólt az egyik kidobóemberének, aki elment a lakásomra körülszimatolni, utána elmondta, mit hallott az ottlakóktól. A rendőrség lezárta a lakásomat, állítólag lelőttem egy fiatal nőt és elmenekültem... A korzikaiak megbosszulták, amiért becsaptam őket azzal az ürüggyel, hogy ha elengedik Yvonne-t, megkapják a gyémántokat. Nem akként állt össze a terv, ahogy vártam. Azt hittem, Yvonne emlékezni fog a kiskocsmá nevére... és odatalál időben...

Utólag értesültem a Marseille-i Hajózási Társaságnál, hogy azon a napon Ravellinek nyoma veszett, valószínűleg korzikaiak tették el láb alól. Velem másként bántak el: brutálisan megölték azt, akit szerettem... és rám küldték a rendőrséget. Bizonyíték is volt a lakásban, a pisztolyom az ujjlenyomataimmal. A pisztoly, mellyel rálőttem a két korzikaira, hogy elmenekülhessek. Dulakodás közben ejtettem ki a kezemből...

Manuel kölcsönadta a kocsiját és felírt egy címet. Másnap Párizsban voltam. A megadott cím alatt lakónál hagytam a kocsit, tőle kaptam új személyazonosságot, útlevelet és pénzt. Harmadnapra a határ túloldalán jártam. Eltűntem... Öt évig hajóztam, persze nem tisztként. Egyenesbe jöttem, és visszamerészkedtem Franciaországba. Kerestelek Marseille-ben, kérdezősködtem az egykori munkahelyeden és a többi kórházban, átnéztem a régebbi újságokat. Rólam mint gyilkosról írtak. Senki sem tudta megmondani, hova mentél el. Feladtam a kutatást, elhagytam Franciaországot. Ha nincs a fénykép a lapban, most nem lennék itt.

– Tehát Stockholmban élsz...

- A sors iróniája, hogy te oda utaztál az orvoskonferenciára.
- Az égető dolgokról beszélnünk kellett volna, Bernard... de akkortájt mind a ketten a magunk útjait egyengettük. A szeretkezés öröme tartott össze bennünket. Elterveztem valamit, nem akartalak beavatni, neked ott volt Yvonne. Biztos voltam benne, hogy elhagysz, a jelek arra utaltak, nem erőltettem a dolgot. Tervem megvalósításához pénz kellett.

Amikor először beszéltél álmodban, egy összefüggő mondatot értettem: „A gyémántokat a kezében tartja”. Mindenfélt beszéltél, majd másodszorra is felhangzott ugyanaz a mondat: „A gyémántokat a kezében tartja”. Töprengeni kezdtem, mit takarhat a kijelentés... miféle gyémántokról beszélsz te álmodban. Éjszakáról éjszakára virrasztottam melletted, nehogy elszalasszak valamit abból, amit álmodban elmondasz, de semmi újat nem tudtam meg a gyémántokkal kapcsolatban. Egyre gyakrabban kimondtad az Yvonne nevet, ezzel beigazolódott a gyanúm, hogy szerelmes vagy egy másik nőbe. Bevált terápiával fokozatosan eljutottam oda, hogy felelgetté a kérdéseimre. Kezdett valamiféle kép kibontakozni előttem egyrészt a kapitányról, a két darab protézisről és a gyémántokról, másrészt Yvonne-ról.

Ebben az időben kértelek meg arra, hogy mielőtt Marseille-be érkezel, Algírból hívj fel, hogy szabaddá tegyem magamat arra a napra, amikor a hajó kiköt Marseille-ben... Hogy követhessem a kapitányt. Úgy véltem, ha igaz, hogy a protézisében viszi a gyémántokat a találkozóhelyre, könnyű dolgom lesz. Nem tévedtem: a kapitány gyanakvás nélkül besétált a csapdámba...

- Miért viseltél fekete parókát?
- Valahogyan álcáznom kellett magamat.
- Tudtad, hogy Yvonne fekete hajú?
- Nem. Soha nem láttam őt.
- A gyémántokkal mi lett?
- Itt a bökkenő, Bernard! A gyémántok, amelyeket a kapitány

azon a napon vitt... hamisak voltak. Szakember állapította meg. Mindegyik darab értéktelen kvarc!

– Kvarc? Ezt nem mondod komolyan?

– Valakinek a hajóúton ki kellett cserélnie a csomagocskát! Egyedül te tudtad, hogy a kapitány a protézisben rejtí a gyémántokat, csakis te cserélhetted ki. Kívülálló nem lehetett! Szerintem te loptad el a gyémántokat, Bernard!

– Hogy én?! Nevetséges! Akkor nem jöttem volna ide hozzád a magyarázatért!

– Bernard, én hamis gyémántokat raboltam el!

– Nem hiszem el, Anette!

– Pedig ez az igazság! Vegyük sorra az eseményeket! Észreveszed, hogy a kapitány gyémántokat tart a protézisében. A fülem hallatára kibeszéled álmodban. A téma felkelti az érdeklődésemet, elhatározom, gazdaggá teszem magamat. Előkészítem az akciót. Azon a napon a hajó befut Marseille-be. Addigra te kicseréled a csomagocskát a protézisben. A kapitány elindul gyalog, hogy leszállítsa a soronkövetkező mennyiséget. Én kirabolom őt. Te elhagyod a hajót, lejárt a szerződésed. Algírba utazol, vár rád Yvonne. Az éjszaka elhurcolnak benneteket, Marseille-be visznek...

Láttad a gyémántokat a kapitánynál, a kapitány láthatott téged Yvonne-nal, emlékezett a hajszínére... Kell-e ennél több? Téged bemárt, engem Yvonne-nal azonosít... Új életet akarsz kezdeni új partnerrel, megszerzed a gyémántokat, vagyis kicseréled a zacskó tartalmát. Számodra a hajón ez rutinmunka, te vagy az elsőtiszt. Arról nem tudsz, hogy én is meg akarom szerezni a gyémántokat. Azonos időpontot választunk mind a ketten... A kapitány fekete hajú nőt látott, összefüggésbe hozza veled, az egyedüli szemtanúval... Az átvévők a nyomodba erednek, követnek Algírba, ahol te egy fekete hajú nővel találkozol... Logikus, hogy elkapnak benneteket!

– Tévedsz! Nincs közöm a gyémántok eltulajdonításához!

Engem a gyémántok nem érdekelnek!

– Akkor ki tette, ha nem te tetted?

[3]

– Létezik még egy variáció, Anette. Megtudod, hogy Ravelli gyémántokat tart a protézisében és elhatározod, hogy eltulajdonítod őket. Feléled benned a mohóság. Rájössz, hogy szakítani akarok veled, de továbbra is fenntartod velem a kapcsolatot. Álmomban mindenfélét kibeszélhettem. Megtudhattad azt is, hogy mikor jár le a szerződése, hogy új életet kezdek Yvonne-nal, hogy Yvonne fekete hajú... és így tovább. Körvonalazódik a vég kezdete, és te oly módon hajtod végre a rablást, hogy rám terelődjék a gyanú a fekete hajú nő láttán. Ez a bosszúd, amiért Yvonne miatt elhagylak, mielőtt szakítottál volna velem. Nem nyugszol bele, hogy én döntöttem el a kapcsolatunk befejezését, vissza kell vágnod. A megtevesztés bejön. És ez Yvonne életébe kerül!

Az újságokból vagy a televízióból értesülsz arról, hogy a lakásomon lelőtték Yvonne-t, a tettes én vagyok. Nem találsz magyarázatot a tetre, összefüggésbe hozod a gyilkosságot a gyémántok elrablásával. Jó okod van félni, könnyen kiderülhet, hogy évekig a szeretőm voltál, a munkatársaid, a szomszédaid, az ismerőseid valamelyike tudhatott rólunk. Jobbnak látod, ha minél előbb elhagysz Franciaországot. Mented a bőröd. A zsákmányolt gyémántokat bárhol értékesítheted...

– A gyémántok hamisak voltak, Bernard... Megmutatom!

A nő felállt a kanapéről, ringó járásával bement az egyik helyiségbe, és kisvártatva bőrből varrott, finoman kimunkált erszénnyel tért vissza. Letette az asztalra a férfi elé, és visszaült a kanapéra.

– A gyémántok, Bernard. Voilà!²⁶

A férfi kibontotta az erszényt, tartalmát óvatosan az asztallapra szórta. Szemügyre vette a csillogó darabkákat. Határozottan nem mondta volna meg, gyémántokat lát-e, vagy sem.

– Mind kvarc! – jelentette ki a nő. – Ha én hamis gyémántokat loptam és te nem cserélted ki, akkor valakinek meg kellett tennie! Ki az, aki kicserélte? Neked tudnod kell! Rajtam kívül akkoriban ki vehette még észre, hogy álmodban beszélsz, ki az, aki erre felfigyelhetett? Kizárólagos alapon eljuthatunk ahhoz a személyhez! Valaki a hajón...

A férfi a térdére csapott.

– Blanchar, a másodtiszt! Rá kellett volna jönnöm! Egy kabinon osztoztunk! Ő az, aki tudhatta! A fene vigye el! Róla megfeledkeztem!

– Lám, megvan a tettes...

– Azért ez nem ilyen egyszerű, Anette. A kellemetlenségeim miattad történtek. Ha nem fekete parókában követed el a rablást, Yvonne élne, a gyermekünk hét éves lenne, élhetnék a szülőföldemen, nem kellene álnéven távoli országokban meghúzódnom... A halálukért valakinek felelnie kell!

– Mit akarsz ezzel mondani, Bernard? Bűnbakot keresel? Itt nálam? Rajtam akarod kitölteni a bosszúdat?

– Meg kéne hogy öljelek, Anette.

– Az gyilkosság lenne, nem vérbosszú. Én nem öltem meg senkit. A korzikaiakon kellene bosszút állnod, ők követték el a gyilkosságot, közülük valakinek a lelkén szárad a te Yvonne-od halála. Engem ne keverj bele! Az rendben van, hogy felkutatsz, eljössz hozzám és kifaggatsz, de hogy megölj, az nincs rendjén! Számoltál a következményekkel? Helytelenül döntesz, ha megölsz, Bernard! Ne tedd! Te képtelen lennél rá. Nem vagy az

²⁶ Íme!

a típus... Én voltam az első komoly kapcsolatod, szerettél, én is szerettelek. Alapjában véve kijöttünk egymással. Hibáztunk, ismerjük be. Mit érsz el azzal, ha megölsz? Életed végéig kísért majd a múlt. Két árnyék társaságában kell eltöltened a hátralévő éveidet. Sose lesz nyugtod. Bocsáss meg nekem, Bernard... Érdemes! Kezddhetnék újra...

– Semmit nem változtál, Anette! A céljaid érdekében képes vagy bármire... És valamit forgatsz a fejedben!

– Évek óta bujkált bennem egy megérzés, mely immár valóra vált. Számítottam rá, hogy valamikor valami nyomra vezet... A mai napon bekövetkezett. De arra nem számítottam, hogy engem okolsz Yvonne haláláért. Megesküszöm előtted: sohasem láttam a te Yvonne-odat, ennél fogva nem tudhattam, hogy fekete hajú! Szőke vagyok, fekete paróka a legmegfelelőbb az álcázáshoz. Ha történetesen barna lett volna a hajszínem, szőke parókát veszek fel... Nem tudtam azt sem, hogy a rablás napján neked lejár a szerződésed. Az a nap ígérkezett a legideálisabbnak, akkorra készítettem elő a terepet az akciómhoz, így azon a napon csaptam le.

Úgy látszik, rajtam kívül a másodtiszt szintén pályázott a gyémántokra. Megelőzött. Nyilvánvalóan azért azt a napot választotta, mert ő tudta, hogy neked lejár a szerződésed, ezáltal rád tereli a gyanút. Te voltál az egyetlen ember a hajón, aki látta a protézisben rejtegetett gyémántokat, és ezt a kapitány az eszébe tarthatta. A másodtisztnek is felkelthetted a figyelmét azzal, hogy álmodban beszéltél... És az történt, hogy a kapitány téged gyanúsított. Ehhez hozzájárult az is, hogy engem a te nőnek hitt. Ha én nem rabolom ki őt, mindenképpen rád terelődik a gyanú. Te voltál a kulcsemberek a történetben, ne feledd, Bernard! Te indítottad el a lavinát! Olyasmit láttál, amit nem kellett volna látnod! Yvonne-t óhatatlanul veszélybe sodortad, hogy azon a napon mindjárt hozzá siettél Algírba... Az átvevők hamar rájöttek volna, hogy a kapitány hamis

gyémántokat szállított le. A vallatás során elmondja, tudtál a protézisben tartott gyémántokról. Nem telt volna bele sok idő, hogy megtaláljanak... Feltehetően Yvonne-t sem kímélik... mint amiként nem is kímélték.

– Hiába győzködsz, Anette, nem bocsátok meg neked! Álnokul felhasználtál! Amikor férfire volt szükséged, kiszemeltél, és az ujjaid köré csavartál. Tudtad, hogy álomban beszélek, de sohase említetted. Hallottál a gyémántokról, és lelkiismeret-furdalás nélkül kipréselted belőlem a hiányzó információkat. Tudhattad, hogy Yvonne fekete hajú, de letagadod. Tudhattad, mikor jár le a szerződésem, de azt is letagadod. Mondd, voltál te hozzám őszinte valamikor? Bolonddá tettél a testeddel, merthogy kíváncsi nő vagy... De ez nem fog megisméltódni! Nincs bocsánat, Anette!

– Rendben, elfogadom azt is, ha nem bocsátasz meg. Viszont te abban a hitben ringatózol, hogy bosszút álltam rajtad, amiért elhagytál, és miattam halt meg Yvonne. Ez nem igaz. Yvonne a szerencsétlen egybeesések következményeinek áldozata. Közbejöhet valami, amire nem számítunk. Vannak előre nem látható visszafordíthatatlan események. Ilyesmi történt akkor. Emlékszel a legutolsó szeretkezésünkre? Egy reggel, a zuhanyozás után...

A férfit elöntötte a forróság. Felpattant a kanapéről, kezét ökölbe szorította.

– Elég!

A nő metszőn nézett rá.

– Ne kiabálj, Bernard! Ez az én házam, ne parancsolgass nekem. Hallgass végig! Meglepetést tartogatok a számodra...

A férfi nem fogta fel, mi történt, pillanatok alatt zajlott le az esemény. Vér tolult a fejébe, egy belső hang azt suttogta, el kell némítania a nőt, ő az, aki tönkretette az életét. Amikor rá akart rontani, a nő menekülés közben megbotlott a kanapé lábában, és estében nekiütődött a feje a hatalmas virágcserep szélének.

Ennek következtében a nyakát törte.

A férfi első gondolata az volt, hogy sürgősen távoznia kell. Nem maradhat, nem értesítheti a rendőrséget. A kikölcsonzott MG-t egy parkolóban hagyta, távol a háztól. Elindult a kijárat felé.

Az ajtóban majdnem nekiment a gyerekeknek, aki ekkor érkezett valahonnan. A fiú felnézett rá, és megszólalt spanyolul. A férfi nem értette.

– Te ki vagy? – kérdezte franciául.

A fiú szája mosolyra húzódott, jelezve, megértette a kérdést.

– Itt lakom – válaszolta kifogástalan francia kiejtéssel.

– Hogy hívnak?

– Bernard Moreno.

A férfi érezte, nagyon rosszul van. Hideglelős remegés rázta, nehezeire esett a szavak formálása.

– És... hány éves vagy?

– Hét.

A férfi nekitámaszkodott a falnak, rémülten meredt a fiúra. Forgott körülötte a világ.

– És a bácsi kicsoda?

KÍVÜL A KÖRÖN

Marseille-ben

„Tűrtem, ameddig lehetett Fortunato ezernyi sértését,
de mikor végre inzultusig merészkedett, bosszút fogadtam.”

Edgar Allan Poe

Élvezetes a zuhanyozás, a hideg víz felfrissít, zuhog rám a zuhanyrózsából, a testem lehűl. A hajózás kikészített. Jéghideg ananászléhez vodkát töltök, apró kortyokban iszom, kényelmesen elhelyezkedve a franciaablak előtt. Nem árt meg az alkohol eme csekély mennyisége, elbódulok kissé. Nézem a Régi kikötő panorámáját, a látvány lenyűgöz. A negyed magaslaton található, innen, a hatodik emeletről remek a kilátás. A tetőteraszról rálátni a szigetekre és If várára. Forrón ragyog a nap, meleg van, a késő délutáni órák elviselhetetlenek. Letaglóz a hőség, a vakító ragyogás olyan kitartó, hogy már-már tapintható. A felhők mélytónusú kék árnyai távolabb ringatóznak a tenger csillogó ezüstjén, esőre aligha lehet számítani.

Mikor a napsugarak a tarkón izzadságcseppeket fakasztanak, a hangok zűrzavara terhessé válik, jó, ha van az embernek külön helyisége, ahova elvonulhat. Micsoda gyönyörűség eltűnni egy szűk utcában, megállni egy kapu előtt, amelynek kulcsa a zsebemben van, és kinyitni úgy, hogy teremtett lélek ne lássa, ne hallja. A lakásban kellemes a levegő, klímaberendezés biztosítja. A pizzát megrendeltem, nemsokára hozzák.

Otthon kezdtem el inni, persze mértékkel. Ügyeltem arra, ne tudják meg, hogy délidőben, ebéd előtt vagy utána pubba járok. Ehhez senkinek semmi köze! A Tizenkét Széket tudatosan mellőztem, a város „legokosabb” alakjai járnak oda, némelyikük alattomos fajzat, nem kívántam a társaságukat. A kiszolgálás

lassú, egyes odajárók nem hagyják nyugton az embert, áttelepednek hozzá, zaklatják, azonos témát boncolgatnak: a híradóban látták, az újságban olvasták, a rádióban hallották; ragoztatnak, információkra vadásznak. Nehéz lerázni őket. Neveletlenség lenne a másik fél tudára adni, ha éppenséggel nem kívánatos „becses” társasága. Inkább választottam olyan helyet, ahol harmadszori látogatásra a figyelmes csapos szó nélkül adja azt, amit az előző alkalmakkor fogyasztott az ember. Oda plántáltam be magamat.

A legelső vodkát három deci narancslé kíséretében akkor öntöttem le, amikor a hivatalban kisiklottak a kezem közül a dolgok és kénytelen voltam az irodámból kidobni azt a szemtelen, arrogáns alakot... Nemigen volt más választásom, csak a hallgatás, az önuralmam megőrzése. Változtattam: elegem lett, kirobbantam, mint a Krakatau. Ha valaki átlépi a normákat, a megengedett tűréshatárt, számolnia kell a következményekkel, ha gondolkodó ember. Túrtem, hallgattam, nyeltem eleget. Lejárt a zaklatások ideje, forduljon a kocka. Fordult, egyik percről a másikra. Nem fontoltam meg én, mit teszek, tettem, amit tennem kellett. És helyesen döntöttem. Fini, ennyi volt, adieu, l'ami! Az ember eljut egy pontig, ahonnan nincs visszatérés.

Vasárnap van, pihenőnap. Fekszem az ágyon, kezem a fejem alatt, bámulom a plafont. Eszembe jut a korzikai Manuel, a bisztró pincére, ki ellát tanácsokkal. Ha meg akarod ismerni a várost, mondja, el kell menned a bisztrókba; meg kell ismerned a kereskedőket, örömlányokat, szokásokat. Ő így mondja: Voir ses bistros, ses commerçants, ses filles de joie, ses habitudes. Itt ez a hétköznapi valóság. Ebből egyelőre egyetlen dolgot teljesítettem...

Otthon a valóság egy része képtelenséggé vált számomra, kisajátították politikai célokra, elsorvasztották a köztől, eszmékbe burkolták, butaságokkal hintették be, határkövekké

övezték, elhallgatták, ürügyekkel pótolták. Alacsonyrendű szempontokra való hivatkozásokkal hamisították meg az igazságot. A kivitelezést alkalmatlan, kétes alakokra bízták a nepotizmus jegyében. A butaság, a pletykaszintű híresztelés marja a tudatot, akár a lúg, és minden örömet kiveszejt az életből. Elidegenültem, elidegenítettek. Inkább kitaszítottak, mert a saját fejem és elképzeléseim szerint cselekedtem nem törődve mások megjegyzéseivel, javaslataival, locsogásaival, személyes érdekeivel. Megorroltak rám, nem tudtak velem mit kezdeni. Az igazság látszatával nem tévesztettek meg engem.

Az otthoni ember egyik ismertetője a másik tolerálása; hagyja a kibontakozást akkor is, ha neki ebből egyértelműen hátránya származik. Tud róla, tisztában van a helyzettel, csak nem kenyeré a harc a kapzsiság, a butaság, a kishitűség, az apáról fiúra szálló pökhendiség és a mindenáron való feltörekvés ellen. Éli a maga zárt világát, és elvárja, hagyják békén őt. Inkább kívülálló, semmint simulékony, inkább félreáll és tűr, semhogy szembeszállna. Megveti a simulékonytságot, a köpönyegforgatást. Rimaszombatnak ez a rimaszombatisága.

A procedúrák, melyeknek ezelőtt jelentőséget tulajdonítottam, egyik napról a másikra elvesztették fontosságukat. De mit tegyen az ember, ha eltérő a látásmódja és másként szeretné a munkáját végezni? A kivárás sem a legjobb taktika, esetenként azonban hasznos. Végzetesebb ostobának lenni, mint gonosznak, a gonoszság olykor szünetel, a butaság ellenben soha. A személyiségzavaros, torz gondolkodású embereknek a sajátossága az, hogy maguk sétálnak bele a csapdába. Célszerű hagyni őket, esetleg finom, indirekt módon egyengetni kell az útjukat.

Itt megvan mindenem, nincs okom panaszra. Nem érdekel, mi zajlik odahaza. Nem érdekel, miről írnak az internetes hírportálok. Nem érdekel, kik a képviselők. Viseljék csak a képüket. Egy óriási város ezerszínű emberfogatagában az

arányok átalakulnak, semmivé zsugorodnak az egykori gondok, magába szippantja, elsodorja a misztrál. Nem akarok tudni az otthoni történeésekről, megcsömöröltem tőlük. Az élet csupa körforgás abban az ingerszegény környezetben ugyanazokkal a nevekkel, ugyanazokkal az üresjáratokkal, frázisokkal, ugyanazokkal az évtizedes gondokkal, bajokkal.

Húsz év nem nagy idő, hamar eltelik, észre se lehet venni, mégis sok, leginkább akkor, ha nem jut előre az ember a munkájával. A tiszteletet és a megbecsülést a megbecstelenítés és a féktelen rosszindulat váltotta és testesíti meg. A láthatatlan malomkövek közötti őrlődés, a feneketlen mocsárban történő kínos süppedés, a vöröslő ködben való ténfergés után mi másra vágyhat az ember, ha nem arra, hogy ne lássa ugyanazokat az arcokat, ne hallja ugyanazokat a hangokat, ne hallgassa a bürokrata sznobokat, a kimosakodott funkcionáriusokat, a hisztériás lotyókat, ne kelljen mások szája íze és kegye szerint munkálkodnia...

Volt merszem nagyot lépni, szükségesnek tűnt. Kis ugrásokkal nem jut át senki a szakadékon. Környezetváltozásra vágytam évek óta, irritált a hivatalon belüli és hivatalon kívüli képmutatók, bérencek hadának áradata, az őszintétlenség, a másik véleményének mellőzése, a kétes egyéneknek a folytonos bizonyítgatási kényszere. Lelkiállapotom forgott veszélyben, idegeim sínylették meg az apránként adagolt oktalanságok halmazát, a nemtörődömség viszontagságait. Ahelyett, hogy javítottak volna a helyzeten, haladtak volna célirányosan előre, inkább azon serénykedtek, terheljék meg mind jobban, rántsák vissza, degradálják az embert olyféle mesterkélt, tudatelszívó mozzanatokkal, amelyekre tulajdonképpen nincs szükség, amelyekre az ember azt mondaná: ki az az ütődött, aki ezeket kitalálja?? A legtöbb átgondolatlan javaslattal természetesen ki más állhat elő, mint az az ember, aki ha valamihez nem ért, legalább ügybuzgónak lássék. Az önjelöltek (szőkék, vastagok és

a társaik) „jogot” formáltak javaslataik meghallgatására akkor is, ha semminemű javítószándékú előrelépés erőltetett fejtöréssel sem jutott az eszükbe felhőtlen képviselős (értsd arctalan) időszakukban. De mit várjon az ember attól, ki soha életében nem cselekedte meg azt, amire másokat akar rávenni annak vélt tudatában, hogy a terület legjobb szakembere csakis szerény(telen) személye lehet, senki más. Hogy jössz te ahhoz, hogy többet tudjál, mint én?! Olyan ez, mint amikor vénlány tart előadást a gyereknevelésről vagy a házasságról...

Egy működő bürokratikus szervezetben nem az emberek egyéni képessége, hanem a rutin a domináns faktor. „Egy apparátus meghatározott standardra van beállítva, ha az abban bennelevők megfelelnek, akkor működik. A tehetségtelen funkcionárius ugyanolyan jó, mint a tehetséges, sőt néha jobb, mert nincsenek egyénieskedő ötletei”, olvasom valahol. Pontos meghatározás. Ha valakinek mégis vannak ötletei, befogják a száját, a többség hozzáállása a követendő példa. „A hierarchia minden alkalmazottja addig emelkedik a ranglétrán, míg olyan munkakörbe nem kerül, amelyre alkalmatlan. Idővel minden munkakört olyan alkalmazott fog ellátni, aki alkalmatlan rá. Munkát kizárólag azok az alkalmazottak végeznek, akik még nem jutottak el abba a munkakörbe, melyre alkalmatlanok.” Murphy tudja... Könnyű a kibicnek, aki bár látott már néhány hivatalnokot, építész, forgalomtechnikust, (kőfaragót és balett-táncost), de hogy ő maga hogyan csinálná, arról legföljebb elmélkedhet.

Csatorna felett – húsz év óta – napfelkeltét látni nem szívderítő látvány. Főleg ha bűdös van. A csatorna fedelét két évtizede eltávolították, a mélyről bűz szivárog. A Rima vize ugyan kitisztult, de szennyeződik a légkör. A fekália globalizálódik a posztkommunista vidékeken. Valahogy így működik az otthoni közélet. Az ember hőn várná a napfelkeltét, de taszító csatornabűzzel árasztják el. Mire jó mindez? Lesz

megtisztulás?

Forró napokon, hosszadalmas délutánokon hasonló gondolatok jutnak az eszembe. Ha nincs jobb dolgom, elmélkedem. És hajlamos vagyok papírra vetni mindezt... Szót mondok, valós szót. De, tudom, semmi értelme. Le kellene szoknom róla... A semmittevés, a gondolkodás, az elmélkedés elleni legjobb orvosság a munka, az olvasás vagy a nő. Cherchez la femme! Munka után vagyok, pár napos szabadságomat töltöm, az utóbbi lehetőség merül fel bennem...

Tartalom

Levél Marseille-ből.....	9
VALÓSÁG	15
Feketelistán.....	17
Csak ketten játszhatják.....	43
Rendszerficam	49
Koranda úr egy napja	55
Akinek majdnem sikerült	63
Fellángolás	69
Már csak ez hiányzott!	75
KATONADOLOG	81
Egy civil első napja a hadseregben.....	83
A parancs	101
Harmincöt fok árnyékban.....	111
SCI-FI.....	119
Traxx félrelépése.....	121
A felderítő.....	128
A végrehajtó.....	130
A gyűjtögető.....	132
A megváltó.....	136
A messziről jött ember vétke	141
Vörös vonat.....	151
KRIMI	169
Keresztútúzen	171
KÍVÜL A KÖRÖN	215
Marseille-ben.....	217

Csordás János eddig megjelent könyvei:

Az árnyékos oldalon (1999)

Kívül a körön, első kiadás (2012)

Lelkesedés és kiábrándulás (2014)

Előkészületben:

Rimaszombat a városrombolás jegyében / városmonográfia

Árnyékos oldalon, második kiadás / elbeszélések

...elege lett mindenből, változásokra vágyott. Jövőjével nem foglalkozott, önmagát tette próbára. Nemigen volt más választása, csak a hallgatás, önuralmának megőrzése. Változtatott ezen: kirobbant. Ha valaki átlépi a normákat, a megengedett tűréshatárt, számolnia kell a következményekkel. Tűrt, hallgatott, nyelt eleget. Lejárt a zaklatások ideje, forduljon a kocka. Fordult. Nem fontolta meg, mit tesz: tette a dolgát saját feje és elképzelései szerint. Az ember eljut egy pontig, ahonnan nincs visszatérés. Elidegenült, elidegenítették. Megorroltak rá, feketelistára helyezték, kirúgták. Mit tegyen? Álljon bosszút vagy lépjen tovább?

ISBN 978-963-12-9676-1

9 789631 296761 >

